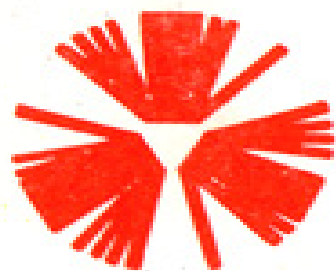

ПАНОРАМА

НАРОДНА КУЛТУРА

Михаил Булгаков КУЧЕШКО СЪРЦЕ

МИХАИЛ БУЛГАКОВ

КУЧЕШКО СЪРЦЕ

Превод: Борис Мисирков

chitanka.info

Трудно е дори да си представим колко загуби навремето многонационалната съветска култура, съветската литература, лишена от възможността да се запознае с творческото наследство на Михаил Булгаков в пълния му обем. Публикуваната съвсем наскоро повест „Кучешко сърце“ запазила и до днес стойността на социалните и нравствените идеали, прелива от блестяща фантазия, сатира и ирония, оцветена в лиричен тон. Невъзможно е да се примирим с мисълта, че до неотдавна такива произведения ни бяха неизвестни.

Витаутас Бубнис

ХРИСТО СТЕФАНОВ

НОКЪТЯТ НА ЛЪВА

„Лъвът се познава и по нокътя“ — казвали древните римляни.

Майстора — под всеки ред, излязъл изпод перото му, можем да добавим: без претенции за откривателство.

Но достатъчно ли е това, за да обясни интереса към новопоявяващите се творби на Булгаков?

Мисля, че не.

Пък и те заемат по-особено място във вълната от публикации, която от две-три години залива съветския литературен печат и привлича милиони — много милиони — читатели. Независимо дали става дума за книги, които „се завръщат“ от изгнание или излизат от „домашния арест“ в чекмеджетата на авторите си, всички те заемат съществено — даже същностно — място в творчеството на създателите си. Това е очевидно, когато до съветските читатели достигат произведенията на Набоков или Ходасевич примерно; не толкова очевидно, ала несъмнено е, че романите на Платонов или Гросман, на Век или Рибакон (без да ги изравняваме по достойнства) променят из основи представата ни за тези писатели... И даже когато подобно твърдение би било явно пресилено, новопоявилите се творби — например „Реквием“ или „С правото на паметта“, или „Доктор Живаго“ — се включват в ценностното ядро на сътвореното от Ахматова, Твардовски, Пастернак.

С Михаил Булгаков не е така: нищо не може да се постави редом с „Майстора и Маргарита“, една от великите книги на XX век, а навярно и на всички времена.

Тогава как да си обясним хипнотичното привличане на неговите ранни, възкръсващи днес след пет-шест десетилетия забрава, прозаични творби? Дали пък не са прави онези, които недоволно мърморят: „мода... глад за евтини сензации...“?

Струва ми се, че причината е съвсем друга.

Едва сега се очертава онази „фанатично дълга мисъл“ (фразата на Чуковски обикновено се употребява за лириците, но важи за всеки голям творец), която писателят неотклонно е следвал от първите „капризи на перото“ до своя *opus magnum*.

Тоест едва сега се открива възможността да се доближим до Булгаков, като си дадем сметка колко е изпреварил той не само съвременниците си, но и нас в осмислянето на глобалните проблеми на човека и човечеството. Както казва видният съветски литературовед и критик П. Палиевски, „пред очите ни израства нов класик, стратегически писател, виждащ и предвиждащ пътищата, по които нашето сегашно положение е само епизод, изискващ по-общо разбиране“. („Литературная газета“, № 38 от 1988 г.)

И затова е толкова интересно, толкова важно да видим развитието на писателя, да проумеем как той е достигнал до *стратегическите* цели на творчеството си. Ето например повестта „Лъчът на живота“ — ранна и по-кратка версия на „Фаталните яйца“. Съществена обаче е не разликата в обема, а в биографията на един от главните герои (а оттам — и в цялостната концепция на творбата). В цитираната си статия П. Палиевски пише: „... забелязвайки във «Фаталните яйца», че Александър Семьонович Рок, преди да се заеме с отглеждане на кокошки, е бил член на висша «комунално-стопанска комисия» и «се прославил с изумителните си работи по напояването на Туркестанския край», съвременният читател моментално ще види пресъхналото Аралско море...“

Тази „дребна“ подробност липсва в „Лъчът на Живота“. Поради което „ранният вариант“ е всъщност друга творба — с друг прицел, сатирично-злободневен: един професор открива лъч, стимулиращ растежа, един наивен ентузиаст иска да го приложи в птицевъдството, за да ликвидира последиците от епидемия по кокошките, но един (така и непоявил се в повествованието) бюрократ погрешно му изпраща яйца на влечуги, от които се излюпват чудовища... Във „Фаталните яйца“ споменатата „дребна“ подробност придава стратегическа дълбочина на авторовата мисъл — не отделната чиновническа грешка е страшна, а израстващата пред очите ни нова „порода“ дейци — „властелини“ на природата, чийто ентузиазъм е равен на невежеството им, а лекомислената им припряност — на тяхната безотговорност пред бъдещето... Наистина сънят на разума ражда чудовищата. Само че, за

да се разбере това, трябва да мине половин век, фантастично-ироничната (както е изглеждала в средата на 20-години) фраза за „напояването на Туркестан“ да се превърне в една от най-големите екологични катастрофи на нашето време; и едва сега, сравнявайки „Лъчът на живота“ с „Фаталните яйца“, читателят може да си даде сметка колко последователно Булгаков е преодолявал *още тогава* злободневно-фейлетонното в името на стратегическите проблеми на човечеството...

Друг такъв проблем е загатнат в „Кучешко сърце“. Макар че и тази повест е — на пръв поглед — единствено остроумна гавра с „гримасите на НЕП-а“, както гласеше доскорошното клише: Наистина' малко необичайна: в нея гримасничат не само частници-непмани, но и „отговорни работници“ — част от клиентелата на проф. Преображенски, който, макар да се препитава с „операции за подмладяване“ (т.е. присаждане на животински жлези), смазва с аристократичното си превъзходство наивните комсомолци от типа на Швондер... Е, а пък най-уродливата гримаса е безспорно уличният пес, превърнат от професора (чрез подмяна на хипофизата му) в човек... В човек ли? Да, Полиграф Полиграфович Бубев (както се самоназовава този *homo novus* свиква да ходи на два крака, бързо се научава да редува уличните ругатни (които е запомнил от предишния си кучешки живот) с изгодния „пролетарски“ жаргон, даже прави скромна кариера на „совслужещ“... Но си остава, естествено, животно — е най-лошия, индивидуалистично-хищнически смисъл.

Мъча се да си обясня — защо тази повест бе „под възбрана“ цели шест десетилетия? Защото *някои* представители на новия строй, на новата власт (повестта е написана през 1925 г.), са представени в неблагоприятна светлина? Или защото над тях доминира „старорежимният“ професор Преображенски? Но нали трябва да си сляп, за да не видиш, че позицията на автора съвсем не съвпада с тази на аристократичния герой; че Преображенски изглежда всемогъщо величие *само* в очите на Бубев-Швондер (и то благодарение на връзките си с по-висшестоящи „отговорни другари“), а всъщност е: един самопровалил се учен, поставил хирургическата си виртуозност, в услуга на „новата върхушка“...

Други са, струва ми се, причините за възбраната. Например: че много горчиви и основателни *предупреждения* се разчитат в нея от

пръв поглед: приобщаването към най-прогресивната идеология не може да компенсира духовната, незрялост на личността: (Швондер), а зараждащата се след смъртта на Ленин административно-бюрократична система с лекота „интегрира“ в себе си лумпени от типа на Бубев, които могат единствено да компрометират — в очите на милионите — *идеала*...

Добре би било, ако можехме да отхвърлим тези предупреждения с обяснението (давано неведнъж), че това са измишльотини на човек, неразбрал и неприел новото. Ала ето, че и неговият идеен антипод (както се е смятало в онези години) — Маяковски — завърши творческия си път с предупреждението за „бандата от поетични кресльовци и хищници“ (от поемата „С пълен глас“); а че „кресльовците и хищниците“ са се срещали не само в сферата на изкуството, едва ли е необходимо да си обясняваме днес, на третата година от преустройството...

Ето такъв — остросоциален — прочит на „Кучешко сърце“ ни диктува днешното време; не бих твърдял обаче, че той е окончателен или изчерпателен. Защото задълбоченият поглед върху взаимоотношенията между проф. Преображенски и Бубев — между твореца и излязлото изпод контрола му творение, което той не успява да *очовечи* истински, т.е. да го приобщи към хуманитарните ценности, затова трябва да го унищожи — може да ни насочи към огромния и вечно актуален проблем за диалектиката на класовите и общочовешките стойности и приоритетите в тази диалектика... Огромна заслуга на новото политическо мислене е, че възкреси тази, считана до неотдавна за „съмнителна“, проблематика; ала засега, затрупвани от лавината практически грижи, ние я разглеждаме главно в плоскостта на международните отношения. А това е ключов въпрос за цялостното развитие на социалистическото общество, към чиято сложност и многоизмерност, вярвам, скоро ще се обърнем.

И тогава отново ще открием, че Михаил Булгаков е пред нас.

Но тогава, надявам се, няма да има нужда да се питаме с какво ни е интересен и ценен всеки негов ред.

КУЧЕШКО СЪРЦЕ

I

Уууууху-хууу! О, погледнете ме, загивам! Виелицата ми отслужва опелото в тунела за вътрешния двор и аз вия заедно с нея. Отидох си, за едната хубост си отидох. Онзи мръсник с кирливото кепе, готвачът от стола за нормално хранене на служителите от Централния съвет за народно стопанство ме лисна с вряла вода и ми оцави левия хълбок. Какъв гад! А на всичко отгоре се пише пролетарий! Господи боже мой, колко ме боли! Чак с кокалците си усетих врялата вода. Сега вия, ама от виене полза няма!

Какво толкоз съм му направил? Нима ще подям Съвета за народно стопанство, ако се поровя в боклука?! Свидлива твар! Погледнете му някой път мутрата! Широка е като тепсия. Простак! Това са хората! По пладне ме нагости кирливото кепе свряла вода, а вече започва да се мръква, сигурно приближава четири подир обед, защото здравата се размириса на лук откъм Пречистенската пожарна команда. Както цял свят знае — на вечеря пожарникарите ядат каша. Но яденето им не струва, то е нещо като гъбите. Едни познати кучета от Пречистенка впрочем бяха ми казвали, че на Неглинная в ресторант „Бар“ плюскат дежурното меню — гъби със сос пикант, по три рубли и седемдесет копейки порцията. Въпрос на вкус — аз, като ям гъби, все едно, че ближа галош... Уууу...

Хълбокът ме боли непоносимо и съвсем ясно виждам завършека на моята кариера. Утре ще ми излязат рани и искам някой да ми каже с какво ще ги лекувам. Лятно време можеш да се скриеш в парка Соколники, там има една специална, много хубава трева, а освен туй се нааяждаш безплатно със саламени обелки — гражданите хвърлят омазнена хартия, ближеш колкото ти душа иска. И ако не се намери някоя грозотия, която да запее наред поляната на лунна светлина „Мила Аида“, ама тъй, че чак да ти се стъжни животът, би било прекрасно. А сега къде да ида? Вас не са ли ви ритали по задника с ботуши? Ритали са ви. С тухла замервали ли са ви? Сигурно достатъчно много пъти. Всичко съм препатил, примирил съм се със

съдбата си и ако сега се жалвам, то е само поради физическата болка и студа, защото духът ми още не е угаснал... Държелив е кучешкият дух!

Но тялото ми е бито и пребито, хубавичко се нагавриха хората с него. Най-лошото е, че когато ме лисна онзи с врялата вода, козината ми започна да окапва, и излиза, че за левия си хълбок нямам никаква защита. Като нищо мога да пипна пневмония, а пипна ли я, граждани, ще пукна от глад. С пневмония е редно да се лежи в някой официален вход под стълбището, а кой вместо мен, болния бекарин, ще търчи по боклукчийските кофи да търси нещо за хапване? Ако ми настине белият дроб, ще се повлека по корем, ще изнеможея и всеки ще може да ме претрепе, и метачите ще ме хванат за краката и ще ме хвърлят в каруцата.

Измежду всички пролетарии метачите са най-големите гадници. Долни отрепки. Готвачи има всякакви. Да речем, Влас, бог да го прости, от Пречистенка, на колцина е спасил живота. Защото, като си болен, най-важното е да се наядеш хубавичко, а тоя Влас, разправят старите кучета, някой път запокитвал кокал, а по него четвърт кило месо. Дано да му е отишла душата в рая, защото е бил истинска личност, готвач на самия граф Толстой, а не от Съвета за нормално хранене. Какви ги вършат в това нормално хранене, кучешкият ми ум не го побира. Мръсниците варят чорба от вмирисано осолено месо, а ония, клетниците, хич нищо не подозират. Грабят, плюскат, лочат.

Някоя машинописчица получава по IX категория четирийсет и пет рубли; е, вярно, от време на време нейният любовник ѝ подарява копринени чорапи. Ама колко гаври ѝ се налага да изтърпи заради тия чорапи. Щото той не признава обикновените пози, ами я подлага на френска любов. Мръсници са тия французи, между нас казано. Нищо, че плюскат богато и все с червено вино. Да... Ще му идва на крака машинописчицата, щото с четирийсет и пет рубли заплата в „Бар“ не можеш да влезеш! На нея за кино не ѝ стигат, а за жените киното е едничката утеха в живота. Трепери, мръщи се, ама лапа. Само като си помислиш: четирийсет копейки за първо и второ, а те — и първото, и второто заедно — не струват дори петнайсет копейки, защото останалите двама са и пет копейки ги е задигнал домакинът. А от такова хранене ли има нужда тя? Върхът на левия ѝ бял дроб не е наред и е хванала женска болест на френска почва, в нейната служба са ѝ взели удръжки, в стола са я нахранили с вмирисано месо, ето я, ето я...

Припка през тунела с чорапите от любовника ѝ. Краката ѝ премръзнали, на стомаха ѝ духа, защото козината ѝ е горе-долу като моята, а ходи с тънки кюлотки, едно дантелено нищо и половина, за кеф на любовника си. Само ако посмее да обуе фланелени, оня ще викне: „Хич не си изящна! На мен моята Матрьона ми е дошла до гуша, не мога да ѝ гледам фланелените кюлоти, искам да ми е хубаво. Сега съм председател и каквото открадна — всичкото отива за женско тяло, за шоколади и шампанско. Щото на младини достатъчно съм се нагладувал, стига ми толкоз, а задгробният живот не съществува.“

Жал ми е, жал ми е за нея! Ама за мене си ми е още по жал! Не го казвам от егоизъм, о не, а защото наистина не сме при равни условия. На ней барем вкъщи ѝ е топло, а на мен... Къде да ида? Уууу...

— Къчи, къчи, къчи! Буби, ей, Буби... Защо скимтиш, горкичкото, кой ти е направил нещо лошо? Ух...

Тая вещица, сухата виелица, дрънна портата и зашлеви госпожичката по бузата като е метла. Подпретна ѝ поличката до колената, та се видяха кремавите чорапи и една тясна ивичка от зле изпраното ѝ дантелено бельо, заглуши думите и затрупа кучето със сняг.

Божичко... Какво лошо време... Ух...

И стомах ме боли. Това е от осоленото месо. Докога ли има да се мъча?

Госпожичката приведе глава и се втурна в атака. Щурмува портата, а на улицата вихрушката започна да я върти и развява, после я усука като снежен винт и тя се изгуби.

А кучето остана в тунела към вътрешния двор и, страдайки от попарения си хълбок, се притисна до студената масивна стена, задъха се и твърдо реши, че няма да мръдне от това място, тук ще си умре, в тунела. Отчаянието го събори. Толкова криво и мъчно му стана, такава самота и страх го налегнаха, че от очите му взеха да излизат като пъпчици ситни кучешки сълзи, които веднага изсъхваха. От пострадалия му хълбок бяха щръкнали степани замръзнали валма, а между тях прозираха зловеците петна на обгарянето. Колко загубени, тъпи и жестоки са готвачите! „Буби“ го нарече тя... Какъв ти Буби, дявол да го вземе?! Буби значи заоблен, охранен, глупав, плюска овесена каша, има знатни родители, а той е рошав, дългнест и

наръфан, дрипа, бездомно куче. Впрочем от добри чувства го каза момичето.

Вратата на яркоосветения магазин на отсрещната страна на улицата тракна и оттам излезе един гражданин. Именно гражданин, а не другар, и дори, ако искаме да сме съвсем точни — господин. Щом тръгна насам, стана съвсем ясно — господин е. Да не мислите, че палтото ме е подлъгало?! Глупости! С палта сега и доста пролетарии ходят. Вярно, че яките им не са същински, излишно е да го казваме, но все пак отдалеч можеш да сбъркаш.

Виж, по очите няма начин да сбъркаш — нито отблизо, нито отдалеч. О, очите са нещо значително. Като барометър са. Веднага проличава кой е коравосърдечен, кой за едното нищо може да те ритне по ребрата, а кой се плаши и от сянката си. Тия подлоги най обичам да ги ръфам за глезена. Щом те е страх, значи си го заслужаваш. Ррр... бау, бау... баууу...

Господинът уверено прекоси улицата, обгърнат от вихрушката, и се запъти към тунела за вътрешния двор. Да, на тоя всичко му личи. Тоя вмирисано осолено месо не кусва. А дори и да му го сервират някъде, голям скандал ще вдигне, ще пише до вестника: „На мен, Филип Филипович, искаха да ми пробутат...“

Все повече се приближава... Тоя яде обилно и не краде, тоя няма да ме ритне, него от нищо не го е страх, а не го е страх, защото вечно е сит. Той е по умствения труд, господин с културна островърха брадичка и посивели мустаци, пухкави като на френски рицар, но по виелицата от него се разнася гадна миризма — на болница. И на пура.

Какъв дявол, пита се, е търсил в кооперацията на ЦКС? Съвсем се приближи... Какво търси?... Ууууууууу... Какво може да е купувал в това загубено дюкянче, не му ли стигат деликатесните магазини по Охотни ряд? Какво е това? Салам?! Господине! Ако бяхте видели от какво правят тоя салам, щяхте да избикаляте магазина. Дайте го на мен.

Кучето събра остатъка от силите си и обезумяло запълзя от тунела към тротоара. Виелицата загърмя като с пушка над главата му, развя грамадните букви на платнения плакат. „Възможно ли е подмладяването?“

То се знае, че е възможно. Миризмата ме подмлади, накара ме да отлепя корем от плочника, застяга с парливи вълни празния ми от две

денонощия стомах — тая миризма, която надви болничната, райската миризма на салам с чесън и чер пипер. Усещам, знам, саламът е в десния джоб на шубата му. Той е над мен! О, властелине мой! Погледни ме! Аз умирам! Робска ми е душичката! На всичко съм, готов!

Кучето запълзя по корем като змия, ронейки сълзи. Погледнете как ме разкраси готвачът. Ама знам, че за нищо на света няма да ми дадете. Ох, много добре познавам богатите. А всъщност за какво ви е той на вас? За какво ви е скапан кон? Отрова такава само Мосселпром продава!^[1] А вие днес сте закусвали, вие сте величина от световно значение благодарение на мъжките полови жлези. Уууу... Какви работи стават по света! Още не ми се мре, грехота е да си отида млад и зелен. Ще взема да му близна ръката — нищо друго не ми остава.

Загадъчният господин се наведе над кучето, блесна със златните рамки около очите си и измъкна от джоба си бял продълговат пакет. Без да си сваля кафявите ръкавици, разви хартията, която вихрушката тутакси грабна, и отчупи парче от салама, именуван „Специален краковски“. И даде това парче на кучето. О, безкористна личност. Уууу...

— Фиу, фиу — подсвирна господинът и добави с извънредно строг глас: — Вземи, Буби! Буби!

Пак Буби! Хубаво име ми измислихте! А бе викайте ми както си щете. Заради тази ваша изключителна постъпка.

Кучето мигновено разкъса червото, ухапа с хлипане краковския и го изплюска на бърза ръка. При това до сълзи се задави със салам и сняг, насмалко не нагълта и канапчето. Пак ще ви близна ръката. Целувам ви панталона, благодетелю мой.

— Засега ти стига толкова... — Господинът говореше отсечено, сякаш командуваше. Той се наведе над Буби, погледна го изпитателно в очите и неочаквано прокара интимно ръката си с ръкавица по корема на кучето.

— Аха — многозначително каза той, — гердан нямаш, това е идеално — тъкмо ти ми трябваш. Тръгвай след мен. — Той щракна два-три пъти с пръсти. — Фиу, фиу!

След вас съм готов и накрай света да ида! Ако щете, ритайте ме с касторените си шушони, думичка няма да ви кажа.

По цялата Пречистенка светеха уличните лампи. Хълбокът го болеше непоносимо, но Буби от време на време забравяше за него, погълнат от едничката мисъл — как да не загуби в навалищата дивното видение, с шубата и да му изрази по някакъв начин любовта и предаността си. И по Пречистенка, докато стигнат до Обуховата уличка, я изрази шест-седем пъти. Целуна му шушона на пресечката с Мъртва уличка и проправяйки му път, така уплаши с дивия си вой една дама, че тя седна на бордюра.

На два-три пъти прискимтя, за да поддържа жалостта към себе си.

Някакъв долен безстопанствен котарак, имитация на сибирски, се измъкна иззад водосточната тръба и въпреки виелищата надуши краковския. На Буби му причерня пред очите при мисълта, че богатият чудак, който събира ранени кучета от улицата, като нищо може да вземе със себе си и този разбойник, и ще се наложи да делят с него мосселпромовските изделия. Затуй така изтрака със зъби срещу котарака, че той с фъцене, приличащо на съскането на пробит маркуч, се изкатери по улука чак до втория етаж... Ъррр-бау! Що Мосселпром се иска, за да нахраниш всички дрипльовци, дето миткат по Пречистенка.

Господинът оцени неговата преданост и досами пожарната команда, под прозореца, от който се чуваше приятно гъргорене на валдхорна, възнагради кучето с едно по-малко парче, някъде към двайсетина грама.

Ама че чудат човек! Седнал да ме подмамва. Не се тревожете, и бездруго няма да ви избягам. Ще вървя след вас, където заповядате.

— Фиу, фиу, фиу! Насам!

По Обуховата ли? Ама моля ви се! Много добре ни е известна тази уличка.

— Фиу, фиу!

Насам ли? С удово... А, не, да прощавате. Не, тук има портиер. А те са най-голямата напаст на тоя свят. Съвсем омразна порода. Погадни са и от котарациите. Джелатин със златни, ширити.

— Не бой се де, идвай.

— Здраве желая, Филип Филипович!

— Здравей, Фьодор!

Туй се казва личност! Божичко, с кого ме е срещнала кучешката ми съдбина! Какво ли ще е това лице, което може да вкарва улични кучета в сграда на жилищна заедруга? Погледнете, тоя мръсник не гъкна. Не шавна. Вярно, че е навъсен, но — общо взето — е равнодушен под околошката със златни ширити. Сякаш това си е в реда на нещата. Уважава господина, яко го уважава! А пък аз съм с него и подир него. Какво, стиска ли ти да ме пипнеш? Таратанци. Дали да не ти захая пролетарския мазолест крак? За всички гаври, дето съм ги изтърпял от вашето брата. Като бях паленце, малко ли пъти сте ме удряли по муцуната с метлата, а?

— Ела, ела.

Разбираме, разбираме, хич не се тревожете. Все подир вас ще вървим. Само ни показвайте пътя, а аз няма да изостана независимо от клетия ми хълбок.

От стълбището надолу:

— Писма за мен няма ли, Фьодор?

От долния край на стълбището, почтително:

— Съвсем не, Филип Филипович (интимно, много тихо, подир изкачващия се квартирант), а в апартамент номер три настаниха жилдругари.

Важният кучешки благодетел рязко се обърна на стъпалото, провеси се над парапета и попита ужасен:

— Тъй ли?

Очите му се закръглиха, а мустаците му щръкнаха. Портиерът долу навири глава, допря длани до устните си и потвърди:

— Тъй вярно, цели четири броя.

— Божичко, представям си какво ще стане сега с апартамента. И как ви се сториха те?

— Ами нищо особено.

— А Фьодор Павлович?

— Отиде да търси тухли. Ще вдигат стени.

— Туй на нищо не прилича.

— Във всички апартаменти ще настаняват, Филип Филипович, освен във вашия. Сега имаше събрание, направиха нова заедруга. А предишните ги изритват!

— Какви страхотии стават. Леле-мале... Фиу, фиу...

Ида, настигам ви. Както виждате, хълбокът ми се обажда. Ще разрешите ли да ви близна шушончето?

Ширитите на портиера се скриха долу. На мраморната площадка лъхна топло от радиатора, още един завой — и ето го първия етаж.

[1] Тук се пародира рекламният стих на Вл. Маяковски „Нигде кроме, как в Моссельпроме“. — Б.пр. ↑

II

Да се учиш на четмо, е съвсем излишно, когато месото и бездруго си мирише от цял километър. Въпреки това (ако живеете в Москва и имате поне малко ум в главата) по неволя ще се ограмотите, и то без каквито и да било курсове. От четирийсетте хиляди московски кучета ще се намери най-много един пълен идиот, който не умее да стъкми от букви думата „салам“.

Буби беше започнал да се учи по цветовете.

Тъкмо когато бе навършил четири месеца, из цяла Москва окачиха зелено-сини табели с надпис МСПО^[1] — месарница. Повтаряме, всичко това е излишно, защото месото се усеща по миризмата. И веднъж стана грешка — подлъган от отровносинкавия цвят, Буби, чието обоняние бе заглушено от бензиновата миризма на един автомобил, се завря вместо в месарница в магазина за електропринадлежности на братя Голубизнер на улица Месарска. Там при братята кучето опита изолиран кабел, а той е по-лош и от файтонджийския камшик. Тъкмо този бележит момент трябва да се смята за начало на образованието на Буби. Вече на тротоара, веднага след инцидента, Буби започна да осъзнава, че „син“ невинаги означава „месарски“, и подвил от парливата болка опашка между задните си лапи, си спомни със скимтене, че над всички месарници първа отляво се намира една златна или рижава разкекерчена буква, приличаща на шейна.

След това той започна да напредва още по-бързо: „А“-то го научи в Главриба на ъгъла на Моховая, а след него „Б“-то (по-сгодно му беше да притичва откъм опашката на думата „Риба“, защото в началото ѝ стоеше милиционер).

Глазираните плочки, които облицоваха ъгловите места в Москва, винаги неизбежно означаваха „Сирена“, черният самоварен кран, възглавяващ думата, означаваше бившия собственик Чичкин, а вътре имаше камари холандско сирене с червена обвивка, люти продавачи,

които мразеха кучетата, стърготини по пода и отвратителен, вонящ рокфор.

Ако свиреха на хармоника, което беше за предпочитане пред „Мила Аида“, и миришеше на кренвирши, разкривените букви по белите плакати извънредно удобно се подреждаха в думата „неприли...“, което значеше „Неприлични изрази и бакшиши тук не вървят“. Тук от време на време ставаха жестоки сбивания, удряха хората с юмруци по мутрата, в редки случаи наистина, а кучетата постоянно — със салфетки или с ботуши.

Ако на витрините висяха попрестояли бутове шунка и имаше наредени мандарини... гау-гау... га... гастроном. Ако се виждаха тъмни бутилки с неприятна течност... Въ-и-ви-нъ-а-на — Вина... На бившите братя Елисееви.

Непознатият господин, който беше довякъл кучето до вратата на разкошния си апартамент на първия етаж, позвъни, а кучето веднага вдигна очи към лъскавата черна табелка със златни букви, закачена от едната страна на широката, остъклена с грапаво и розово стъкло врата. Първите три букви то позна веднага „Пъ-ръ-о — Про“. Но след тях се кипреше едно дебело, издуто от двете страни грозотилище, което кой знае какво ли означаваше. „Да не би да е пролетарий? — смая се Буби... — Не може да бъде.“ Навири нос, още веднъж хубавичко подуши шубата и уверено си рече: „Не, хич не ми мирише на пролетарий. Учена дума ще да е, а какво значи — един господ знае.“

Зад розовото стъкло пламна неочаквана и радостна светлина, поради което черната табелка окончателно потъмня. Вратата се отвори съвсем безшумно и една млада красива жена с бяла престилчица и дантелено боне изникна пред кучето и господаря му. Първият от двамата бе облъхнат от божествена топлина и полата на хубавицата му замириса на момина сълза.

„Бравос, тук няма грешка“ — помисли си кучето.

— Заповядайте, господин Буби — иронично го покани господарят и кучето благоговейно заповяда, въртейки опашка.

Безброй предмети задръстваха богаташкото антре. Веднага му се наби в очи огледалото чак до пода, което незабавно отрази един втори проскубан и закъсал Буби, едни страшни еленови рога някъде много нависоко — безброй шуби и галоши и опаловото лале с електрика под тавана.

— Къде намерихте тоя помияр, Филип Филипович? — усмихнато попита жената, докато помагаше при събличането на тежката шуба, подплатена със сребърни лисици на синкави искри. — Божичко! Ама че е шугав!

— Глупости приказваш. Отде накъде ще е шугав? — строго и отсечено попита господинът.

След като си съблече шубата, той остана по черен костюм от английски плат и на корема му радостно и сдържано засвятка златен ланеца.

— Кротувай... недей се въртя...;. Фиу... не се върти бе, глупчо. Хм!... Това не е шута... трай бе, проклетнико! Хм! Аа. Това е изгаряне. Кой мръсник те е лиснал с вряла вода? А? Кротувай де!...

„Готвачът, проклетият готвач!“ — промълви с тъжните си очи кучето и изквича тихичко.

— Зина — изкомандува господинът, — веднага го заведете в манипулационната, а на мен ми дайте престилка.

Жената подсвирна, пощрака с пръсти и кучето след кратко колебание я последва. Двамата се озоваха в тесен, зле осветен коридор, отминаха една лакирана врата, стигнаха до края му, след това свиха наляво и се намериха в тъмна стаичка, която мигновено не се хареса на кучето заради зловещата ѝ миризма. Тъмнината щракна и се превърна в ослепителен ден, при което отвсякъде засвятка, засия и заблестя.

„А, да ги нямаме тия — мислено изви кучето, — да прощавате, но няма да се дам! Ясно ми е! О, да ги вземат дяволите заедно с техния салам. Подмамили са ме в кучешка лечебница. Сега ще ме накарат да лоча рициново и ще ми окълцат целия хълбок с ножица, а мен и без туй адски ме боли.“

— А, да ги нямаме тия, къде?! — развика се оная, която се казваше Зина.

Кучето се изскубна, напрегна се и неочаквано блъсна вратата със здравия си хълбок, ама така, че в целия апартамент се чу прашене. После отхвъркна назад, завъртя се на едно място като пумпал под камшик, при което катурна на пода бялата кофа и от нея се разхвърчаха късове памук. По време на въртенето около него се мяркаха стените с наредените покрай тях шкафове с лъскави инструменти, заподскачаха бялата престилка и разкривеното женско лице.

— Къде хукна, проклетнико рунтав?... — отчаяно се развика Зина. — Побъркано куче.

„Къде ли им е стълбището към двора?“ напрегнато си мислеше кучето. То се засили и се метна като топка към едно стъкло с надеждата, че това ще е втора врата. Облак от стъклени парчетии изхвъркна с трясък навън, изскочи тумбеста стъкленица с рижава гадост, която мигновено заля целия под и се развоня. Истинската врата се отвори широко.

— Стой, говедо — викна господинът, подскачайки с навлечената на едната му ръка престилка, и се вкопчи в краката на кучето. — Зина, хвани тоя проклетник за врата.

— Бо... Божичко, ама че пес!

Вратата се отвори още по-широко и нахълта още една личност от мъжки пол с престилка. Тъпчейки натрошеното стъкло, тя се втурна не към кучето, а към шкафа, отвори го и цялата стая се запълни със сладка и предизвикваща гадене миризма. След това личността притисна кучето отгоре с корема си, при което то стръвно я ръфна над връзките на обувката. Личността изохка, но не се смути. Предизвикващата гадене течност накара дъха на кучето да секне, зави му се свят, после краката му омекнаха и то се плъосна на една страна. „Много съм ви благодарен, свършено е с мен — мечтателно си помисли то, докато падаше право върху остриите стъкла. — Сбогом, Москва! Няма да видя вече нито Чичкин, нито пролетариите, нито краковския салам. Отивам в рая заради кучешкото си безкрайно търпение. Братя, джелати, какво съм ви направил?“

И то окончателно се тръшна на една страна и издъхна.

Когато възкръсна, леко му се виеше свят и едва-едва му се гадеше; хълбока му все едно, че го нямаше, хълбокът му сладко кротуваше. Кучето отвори едното си око и видя с крайчеца му, че е яко бинтовано през двата хълбока и корема. „Все пак са ме прекарвали кучите синове — мъгляво си помисли то, — но сръчно, трябва да им се признае.“

— „От Севиля до Гренада... щом отиде си денят“ — запя над него разсеян и фалшив глас.

Кучето се зачуди, съвсем отвори и двете си очи и видя на две крачки от себе си мъжки крак върху бяло столче. Крачолът и

наполеонките му бяха запретнати и голият жълт глезен беше оплескан със засъхнала кръв и йод.

„Света Дево Марийо! — помисли си кучето. — Излиза, че него съм ръфнал, тая аз я свърших. Голям пердах ще ям!“

— „С-се раздават серенади, остри мечове звънтят!“ Ти защо ухапа доктора бе, скитнико, а? А? Защо счупи стъклото? А?

— Ууу... — жално заскимтя кучето.

— Добре де, щом си се свестил, кротувай, глупако.

— Как сте могли, Филип Филипович, да подмамите такова нервно куче? — попита приятен мъжки глас и ватираните наполеонки се смъкна надолу. Размириса се на тютюн и в шкафа задрънчаха стъкленици.

— С милувка. Това е единственият начин, възможен при контактуване с живо същество. Посредством терор нищо няма да постигнете с животно, на което и стъпало на развитието да се намира то. Твърдял съм това и продължавам да го твърдя. Те напразно си мислят, че терорът ще им помогне. Не, няма да им помогне, какъвто и да бъде той: бял, червен или дори кафяв. Терорът напълно парализира нервната система. Зина, купил съм на тоя тарикат краковски салам за рубла и четирийсет копейки. Имай добрината да го нахраниш, когато престане да му се повдига.

Запращяха измитаните стъкла и един женски глас подхвърли кокетно:

— Краковски! Божичко, трябвало е да му купите обреза за двайсет копейки в някоя месарница. Краковския по-добре аз да го изям.

— Само се опитай! Щяла да го изяде! Това е отрова за човешкия стомах. Голямо момиче, а като бебе си пъха в устата какви ли не гадости. Да не си посмяла! Предупреждавам те: нито аз, нито доктор Борментал няма да те погледнем, когато почнеш да се превиваш от стомах. „Всеки, който се опита с друга тебе да сравни...“

В това време из целия апартамент се посипаха меки ситни звънчета, а откъм антрето се зачуха гласове. Звънеше телефонът. Зина изчезна.

Филип Филипович хвърли угарката си в кофата, закопча си престилката, засука пред огледалцето на стената пухкавите си мустаци и подсвирна на кучето:

— Фиу, фиу! Няма страшно, няма страшно. Отиваме да приемаме пациенти.

Кучето се надигна на несигурните си крака, олюля се и затрепери, но бързо се съвзе и тръгна подир развяващия се пеш на Филип Филипович. То отново прекоси тесния коридор, но сега видя, че той е ярко осветен отгоре с крушка. А когато се отвори лакираната врата, влезе с Филип Филипович в кабинета и той зашемети кучето с подредбата си. Преди всичко целият пламтеше от светлина: грееше под гипсовия таван, грееше на бюрото, грееше на стената, в стъклата на шкафовете. Светлината заливаше безброй предмети, от които най-занимателен се оказа гигантският бухал, кацнал на стената на един клон.

— Легни! — заповяда му Филип Филипович.

Отсрещната резбована врата се отвори, влезе оня, ръфнатият, който сега, на ярката светлина, се оказа много красив, млад, с остра брадичка, подаде един лист и рече:

— Предишният...

Веднага след това изчезна, а Филип Филипович отметна пешовете на престилката си, седна на грамадното бюро и веднага стана необикновено важен и представителен.

„Не, това не е лечебница, някъде другаде съм попаднал — объркано си помисли кучето и се отпусна върху килимената шарка до тежкото кожено канапе, — а на тоя бухал ще му видя сметката...“

Вратата се отвори меко и влезе някакъв човек, който дотам смая кучето, че то излая, но много плахо.

— Млък! Ба-ба, човек не може да ви познае, драги.

Влезлият се поклони на Филип Филипович много почтително и смутено.

— Хи-хи! Вие сте магьосник и чародеец, професоре — сконфузено изрече той.

— Събуйте си панталона, драги! — изкомандува Филип Филипович и стана.

„Господи Исусе Христе — помисли си кучето, — ама че е хубавец!“

По главата на „хубавеца“ растеше абсолютно зелена коса, а на тила му тя биеше малко на рижав тютюнев цвят, по лицето му бяха плъзнали бръчки, но тенът му беше розов като на бебе, левият му крак

не се сгъваше, налагаше му се да го тътри по килима, за сметка на това десният подскачаше като на дървен панаирджийски палячо. На ревера на великолепното му сако като око стърчеше скъпоценен камък.

От интерес на кучето чак престана да му се гади.

— Тяу, тяу! — тихичко изджафка кучето.

— Млък! Как сте със съня, драги?

— Хе-хе! Сами ли сме, професоре? Това е неописуемо — притеснено започна посетителят. — Парол д'оньор: от двајсет и пет години насам нищо подобно. — Субектът се хвана за копчето на панталона. — Ще ми повярвате ли, професоре, всяка нощ ми се присънват голи момичета на стада. Напълно съм очарован. Вие сте магьосник.

— Хм — угрижено изхъмка Филип Филипович, заглеждайки се в зениците на госта.

Той най-сетне се справи с копчетата и събу раирания си панталон. Под него се оказаха невиждани наполеонки. Те бяха кремави на цвят с извезани по тях черни котки и миришеха на парфюм.

Кучето не издържа котките и излая така, че субектът подскочи.

— Ау!

— Ще те напердаша! Не бойте се, то не хапе.

„Аз ли не хапя?!“ — учуди се кучето.

От джоба на панталона си влезлият изтърва малко пликче, на което беше изобразена красавица с дълга коса. Субектът се втурна, вдигна го и целият се изчерви.

— Обаче внимавайте — предупреждаващо и мрачно каза Филип Филипович, заканвайки се с пръст, — все пак гледайте да не злоупотребявате!

— Аз не зло... — смутено замънка субектът и продължи да се съблича — аз, драги професоре, само във вид на експеримент.

— Е, и какви са резултатите? — строго попита Филип Филипович.

Субектът замахна с ръка в екстаз.

— От двајсет и пет години насам, професоре, кълна ви се, нищо подобно. За последен път в Париж на Рю дьо ла пе.

— А защо сте позеленели?

Лицето на пришълеца се стъжни.

— Да им се не види и козметичната промишленост! Не можете да си представите, професоре, какво са ми пробутали тия некадърници вместо боя. Погледнете ме само — мънкаше субектът и търсеше с очи огледало. — Заслужават да им смачка муцуните човек! — свирепо добави той. — Какво да правя сега, професоре? — с хленчещ глас попита той.

— Хм, обръснете си главата.

— Професоре — жално възкликна посетителят, — ама нали пак бяла коса ще ми поникне?! Освен туй няма как да се покажа в службата си, и бездруго трети ден не ходя на работа. Ех, професоре, ако можехте да откриете и начин за подмладяване на косата!

— Не всичко наведнъж, не всичко наведнъж, драги — мърмореше Филип Филипович.

Приведен, той изследваше със светнали очи корема на пациента.

— Ами да, всичко е наред! Аз дори, право да си кажа, не съм очаквал такъв резултат. „Много кръв и много песни.“ Обличайте се, миличък.

— „На любимата чудесна!...“ — взе да му приглася с дрънчащ като тиган глас пациентът и започна да се облича. След като си оправи тоалета, той, подскачайки и разпространявайки миризма на парфюм, брои на Филип Филипович пачка банкноти и нежно му застиска и двете ръце.

— Две седмици можете да не идвате — каза Филип Филипович, — но все пак ще ви помоля да бъдете предпазлив.

— Професоре — възкликна в екстаз гласът иззад вратата, — бъдете съвсем спокоен. — Изкиска се сладко и изчезна.

Рязък звън прехвърча през коридора, лакираната врата се отвори, влезе ръфнатият, връчи на Филип Филипович едно листче и каза:

— Годините са посочени неправилно. Вероятно е на 54–55. Сърдечните тонове са възглухи.

Той изчезна и бе сменен от шумоляща дама с предизвикателно накривена шапка и със святкаща огърлица на жилестата, спуздрена шия. Под очите ѝ имаше странни черни торбички, а бузите ѝ бяха с кукленски румен цвят. Тя много се вълнуваше.

— Госпожо, на колко сте години? — сурово я попита Филип Филипович.

Дамата се уплаши и чак пребледня под кората от козметика.

— Професоре, кълна ви се, че ако знаехте каква драма преживявам...

— На колко години сте, госпожо? — още по-сурово попита Филип Филипович.

— Честна дума... е, на четирийсет и пет...

— Госпожо — възрази ѝ Филип Филипович, — чакат ме хора, недейте ми губи времето, ако обичате. Не сте само вие!

Гърдите на дамата бурно се заиздигаха.

— Само на вас като на научно светило. Но кълна ви се — това е такъв ужас...

— На колко сте години? — яростно и пискливо попита Филип Филипович и очилата му светнаха.

— На петдесет и една — отговори дамата, гърчейки се от страх.

— Събуйте си гащите, госпожо — облекчено рече Филип Филипович и ѝ посочи големия бял ешафод в ъгъла.

— Кълна ви се, професоре... — мънкаше дамата, докато разкопчаваше с разтреперани ръце някакви копчета на колана си, — тоя Мориц... Ще ви призная като на изповед...

— „От Севиля до Гренада...“ — разсеяно запя Филип Филипович и натисна педала на умивалника. Зашуртя вода.

— Кълна се в бога — говореше дамата и по бузите ѝ през изкуствените петна избиха и живи, — знам, че това е последната ми страст. Но той е такъв негодник! О, професоре! Той е професионален картоиграч, това цяла Москва го знае. Не прощава на никоя гнъсна модистка. А е толкова дяволски млад. — Дамата мънкаше и изхвърляше изпод шумолящите си поли едно смачкано дантелено кълбо.

Кучето съвсем се слиса и всичко в главата му тръгна с краката нагоре.

„А бе я вървете на бабината си — мъгляво си помисли кучето, отпусна глава върху лапите си и задряма от срам, — хич не се опитвам да разбера какви ги вършат тия — все едно няма да мога.“

Сепна се от някакво звънване и видя, че Филип Филипович изхвърля в легенчето едни лъскави тръбички.

Петнистата дама, притиснала ръце до гърдите си, гледаше Филип Филипович с надежда. Той важно се намръщи, седна на бюрото и започна да си записва нещо.

— На вас, госпожо, ще ви присадя яйчници от маймуна — обяви той и я погледна строго.

— Ах, професоре, нима от маймуна?

— Да — непреклонно отговори Филип Филипович.

— А кога ще ме оперирате? — пребледнявайки, попита дамата с отмалял глас.

— „От Севиля до Гренада...“ Хм... в понеделник. Ще постъпите в клиниката заранта. Моят асистент ще ви подготви.

— Ах, не искам в клиниката. Не може ли у вас, професоре?

— Как да ви кажа, тук правя операции само в краен случай. Това ще ви струва много скъпо — петстотин рубли.

— Съгласна съм, професоре.

Пак рукна вода, люшна се шапката с пера, после се появи плешива като чиния глава и прегърна Филип Филипович. Кучето дремеше, вече не му се повдигаше, то се наслаждаваше на успокоения си хълбок и на топлото, дори позадряма и сколаса да види откъс от приятен сън: че е отскубнало цяло снопче пера от опашката на бухала. После един развълнуван глас изджафка над главата му:

— Аз съм твърде известен в Москва професоре! Кажете ми какво да правя!

— Господа — възмутено викна Филип Филипович, — ама не бива така, трябва да се сдържате. На колко години е момичето?

— На четиринайсет, професоре... Разберете, че ако това се разчуе, аз съм загубен. Тия дни трябва да получа задгранична командировка.

— Но аз не съм юрист, миличък... Изчакайте две години и се оженете за нея.

— Женен съм, професоре.

— Ах, господа, господа!...

Вратата се отваряше, сменяха се лицата, дрънчеха инструментите в шкафа, Филип Филипович работеше неуморно.

„Гньсно апартаментче — помисли си кучето, — ама колко ми е хубаво! А за какъв ли дявол съм му изтрябвал аз? Нима ще ме остави да живея у него? Ама че чудак! Само пръста си да помръдне, с такова куче би могъл да се сдобие, че да ахнеш! Може пък да съм красив! Късметлия излязох! А тоя бухал е мръсник... Нахален е.“

Кучето се събуди окончателно късно вечерта, когато звънците престанаха и тъкмо в мига, когато вратата пропусна едни особени посетители. Те бяха четирима наведнъж. Всичките младежи и всичките облечени много скромно.

„Тия пък какво искат?“ — учудено си помисли кучето. Значително по-неприятно посрещна гостите Филип Филипович. Той стоеше до бюрото и ги гледаше като пълководец противника. Ноздрите на ястребовия му нос шаваха. Влезлите пристъпяха на килима.

— Идем при вас, професоре — заговори онзи от тях, над чиято глава се извисяваше на четвърт аршин копа от извънредно гъста, къдрава коса, — по следния въпрос...

— Вие, господа, грешите, като ходите без галоши в такова време — назидателно го прекъсна Филип Филипович. — Първо, ще наистинете и, второ, ще ми окаляте килимите, а моите килими са персийски.

Оня с копата млъкна и четиримата зяпнаха смаяни Филип Филипович. Мълчанието трая няколко секунди и го прекъсна едва потрепването на пръстите на Филип Филипович по изрисуваното дървено блюдо на бюрото.

— Първо, не сме господа — изрече най-сетне най-младият от четиримата, прасковен на вид.

— Първо — прекъсна го Филип Филипович, — мъж ли сте или жена?

Четиримата пак млъкнаха и ченетата им увиснаха. Но този път пръв се съвзе онзи с копата.

— Каква е разликата, другарю? — горделиво попита той.

— Жена съм — призна си прасковеният младеж с кожена куртка и целият се изчерви. След него, който знае защо, пламна от червенина и един от влезлите, русокосият с войнишки калпак.

— В такъв случай вие можете да си останете с каскет на главата, а вас, многоуважаеми господине, ще ви замоля да свалите калпака си — внушително каза Филип Филипович.

— Не съм ви никакъв многоуважаем господин — рязко заяви русокосият, докато си сваляше войнишкия калпак.

— Идем при вас... — пак започна чернокосият с копата.

— Преди всичко кои сте вие?

— Ние сме новото домоуправление на нашата сграда — със сдържана ярост в гласа заговори чернокосият. — Аз съм Швондер, тя — Вяземска, той — другарят Пеструхин и Жаровкин. Та ние...

— Вас ли са настанили в апартамента на Фьодор Павлович Саблин?

— Нас — отговори Швондер.

— Божичко, отиде Калабуховата къща! — отчаяно възкликна Филип Филипович и плесна с ръце.

— Вие какво, професоре, присмивате ли ни се?

— До смях ли ми е?! Аз съм направо отчаян — извика Филип Филипович. — Какво ще стане сега с парното отопление?

— Вие се подигравате, професор Преображенски!

— По каква работа сте дошли при мен? Казвайте колкото може по-бързо, че отивам да обядвам.

— Ние, управата на дома — с омраза заговори Швондер, — идваме при вас след общото събрание на живущите в нашия дом, на което бе поставен въпросът за сгъстяването на апартаментите в сградата...

— Кой върху кого е бил поставен? — викна Филип Филипович. — Имайте добрината да излагате мислите си по-ясно.

— Поставен бе въпросът за сгъстяването.

— Достатъчно, разбрах. Известно ли ви е, че с постановление от 12-ти август того моят апартамент е освободен от каквито и да било сгъстявания и настанявания?

— Известно ни е — отговори Швондер, — но общото събрание, след като разгледа вашия въпрос, стигна до заключението, че, така или иначе, вие заемате прекомерна площ. Съвсем прекомерна. Сам живеете в седем стаи.

— Сам живея и работя в седем стаи — отговори Филип Филипович. — И бих желал да имам осма. Тя ми е необходима за библиотека.

Четиримата онемяха.

— Осма! Ехей! — обади се русокосият, лишен от калпака. — Хич не е зле!

— Това е неописуемо — възкликна младежът, който беше се оказал жена.

— Разполагам с приемна, отбележете — тя същевременно е и библиотека; с трапезария, с моя кабинет — станаха три, манипулационна — четири, операционна — пет, спалнята ми — шест, слугинска стая — седем. Общо взето, не ми стигат. Но впрочем това не е важно. Апартаментът ми е освободен и няма какво повече да си приказваме. Може ли да ида да обядвам?

— Извинявам се — каза четвъртият, който приличаше на корав бръмбар.

— Извинявам се — прекъсна го Швондер, — дошли сме да поговорим тъкмо по повод на трапезарията и манипулационната. Общото събрание ви моли доброволно, проявявайки дисциплина, да се откажете от трапезарията. Никой в Москва няма трапезарии.

— Дори Айседора Дънкан! — звънливо се провикна жената.

На Филип Филипович му стана нещо, вследствие на което неговото лице поморавя нежно, и той, без да произнесе нито дума, нито звук, зачака да види какво ще стане по-нататък.

— Както и от манипулационната — продължи Швондер, — манипулационната прекрасно може да се слее с кабинета.

— Аха — промълви Филип Филипович с някакъв странен глас, — а къде ще трябва да се храня?

— В спалнята — отговори му в един глас и четиримата.

Моравината на Филип Филипович взе да придобива сивкав нюанс.

— В спалнята ще се храня — заговори той с леко заглъхнал глас, в манипулационната ще чета, в приемната ще се обличам, ще оперирам в слугинската стая, а в трапезарията ще преглеждам пациентите си. Твърде възможно е Айседора Дънкан да постъпва тъкмо така. Може би тя обядва в кабинета си, а реже зайците в банята. Може би. Но аз не съм Айседора Дънкан! — неочаквано изрева той и моравината му стана жълта. — Аз ще обядвам в трапезарията, а ще оперирам в операционната! Кажете това на общото събрание и ви моля най-покорно: вървете да си гледате работата, а на мен ми предоставете да се нахраня там, където се хранят всички нормални хора, тоест в трапезарията, а не във вестибюла, нито в детската стая.

— Тогава, професоре — каза развълнуван Швондер, — предвид упоритото ви противодействие ние ще подадем жалба срещу вас до погорните инстанции.

— Аа — промълви Филип Филипович, — така ли? — И гласът му придоби подозрително учтив нюанс. — Ще ви помоля да изчакате един момент.

„Бива си го — с възторг си помисли кучето, — на мен се е метнал. Ох, как ще ги ръфне сега, как ще ги ръфне. Още не знам по кой начин, но хубавичко ще ги ръфне... Дръж! Ей тоя дългунестия да го захапеш сега над ботуша за подколянното сухожилие... Ррр...“

Филип Филипович вдигна с тракане слушалката на телефона и каза по нея следното:

— Ако обичате... да... благодаря ви. Помолете, ако обичате, Пьотър Александрович да се обади. Професор Преображенски го търси. Пьотър Александрович ли е? Много се радвам, че можах да се свържа с вас. Благодаря, добре съм. Пьотър Александрович, вашата операция се отменя. Какво? Съвсем се отменя. Както и всички останали операции. Преставам да работя в Москва и изобщо в Русия... Сега при мен влязоха четирима, от тях една е преоблечена като мъж дама, а двама са въоръжени с револвери, и ме тероризираха в апартамента ми с цел да ми отнемат част от него...

— Ама недейте така, професоре — започна да пребледнява Швондер.

— Извинявайте... нямам възможност да повтора всичко, което ми казаха те. Не съм любител на глупостите. Достатъчно е да ви река, че те ми предложиха да се откажа от манипулационната, с други думи, поставиха ме в необходимост да ви оперирам там, където досега режах зайците. В такива условия не само че не мога, но и нямам право да работя. Затова прекратявам дейността си и заминавам за Сочи. Ключовете мога да оставя на Швондер. Нека той оперира.

Четиримата се вцепениха. Снегът по ботушите им се топеше.

— Какво да правя?!... И на мен самия ми е много неприятно... Какво? О! Не, Пьотър Александрович! О, не! Така повече не съм съгласен, търпението ми се изчерпа. Това е вече втори случай от август насам... Какво? Хм... Както обичате. Поне така. Но имам едно условие: правете, струвайте, но това трябва да бъде документ, при наличието на който нито Швондер, нито който и да било друг да не може да припари до вратата на моя апартамент. Окончателен документ. Фактически. Истински! Броня. Та те изобщо да не споменават името ми. Край. За тях аз съм покойник. Да, да, моля. С кого? Аха... Добре.

Сега ще му дам слушалката. Бъдете така любезен — със змийски глас каза Филип Филипович на Швондер, — сега ще говорят с вас.

— Ама недейте така, професоре — каза Швондер ту пламвайки, ту угасвайки, — вие изопачихте думите ни.

— Моля да не употребявате такива изрази.

Швондер смутено взе слушалката и измънка:

— Слушам... Да... Председател съм на домкомитета... Но ние действахме според правилника... Професорът и бездруго е в съвсем изключително положение... Знам за трудовете му... Цели пет стаи искахме да му оставим... Добре, добре... Щом е така... Добре...

Съвсем зачервен, той остави слушалката и се обърна.

„Как го заплю! Нахакан момък е! — възхитено си помисли кучето. — Той да не би да знае някоя магическа дума? А, сега на парчета да ме режат, оттук не се махам.“

Тримата гледаха зяпнали Оплютия Швондер.

— Това е някакъв позор — тихо измънка той.

— Ако сега водехме дискусия — започна жената, вълнувайки се и пламвайки от руменина, — щях да докажа на Пьотър Александрович...

— Виноват, в момента ли се каните да откриете тази дискусия? — учтиво попита Филип Филипович.

Очите на жената пламнаха.

— Разбирам иронията ви, професоре, сега ще си отидем... Само аз като завеждащ културтдела на сградата...

— Завеждаща, за-веж-да-ща — поправи я Филип Филипович.

— Искам да ви предложа — жената извади от пазвата си няколко ярки и мокри от снега списания — да вземете няколко списания в полза на децата на Германия. По половин рубла парчето.

— Не, няма да взема — кратко отвърна Филип Филипович, хвърляйки поглед на списанията.

По лицата се изписа пълно изумяване, а жената се покри с пембен тен.

— Но защо отказвате?

— Не искам!

— Не съчувствувате ли на децата на Германия?

— Съчувствувам им.

— Половин рубла ли ви се свида?

— Не.

— Тогава защо?

— Не искам.

Помълчаха малко.

— Знаете ли, професоре — каза момичето с въздишка, — ако не бяхте европейско светило и за вас не се застъпваха по най-възмутителен начин (русокосият я дръпна за пеша на куртката, но тя се изскубна) лица, на които, сигурна съм, тепърва ще им разясним... би трябвало да ви арестуваме.

— А защо?

— Вие сте пролетаромразец! — твърдо каза момичето.

— Да, не обичам пролетариата — печално се съгласи Филип Филипович и натисна бутона.

Някъде се звънна. Отвори се вратата към коридора.

— Зина — извика Филип Филипович, — сервирай обета. Нали ще позволите, господа?

Четиримата мълком излязоха от кабинета, мълком прекосиха приемната, мълком антрето и се чу как тежко и звучно се затвори зад тях вратата на официалния вход.

Кучето се изправи на задни лапи пред Филип Филипович и му направи няколко метана като мюсюлманин по време на молитва.

[1] МСПО — Московски съюз на потребителните дружества; — Б.пр. ↑

III

По изрисуваните с райски цветя чинии с широк черен кант бяха подредени нарязана на тънки филийки съомга и мариновани змиорки. На тежката дъска се виждаше парче сълзящо сирене, а в сребърното каченце, облепено със сняг — хайвер. Между чиниите имаше няколко тънички ракиени чашки и три кристални стъкленички с разноцветни водки. Всички тези предмети бяха сложени на малката мраморна масичка, уютно допряна до грамадния дъбов бюфет с дърворезба, който изригваше снопчета стъклена и сребърна светлина. Насред стаята — тежка като саркофаг маса, застлана с бяла покривка, а на нея два прибора, салфетки, сгънати като папски тиари, и три тъмни бутилки.

Зина внесе едно сребърно отхлупено блюдо, в което нещо къкреше. От блюдото се разнасяше такава миризма, че устата на кучето се наля с рядка слюнка. „Градините на Семирамида!“ — помисли си то и затропа по паркета с опашката си като с тояга.

— Дайте ги насам — хищно изкомандува Филип Филипович. — Доктор Борментал, умолявам ви, оставете хайвера на мира. И ако искате да чуете един добър съвет, налейте си не от английската водка, а от руската.

Ръфнатият красавец — той вече беше без престилка, с приличен черен костюм — повдигна широките си рамене, позасмя се учтиво и си наля от прозрачната.

— От новоблагословената^[1] ли е? — осведоми се той.

— Какви ги приказвате, миличък?! — отвърна му домакинът. — Това е спирт. Дария Петровна прави отлична водка.

— Защо пък не, Филип Филипович? Всички твърдят, че била много прилична — трийсет градуса.

— А водката трябва да е четирийсет градуса, а не трийсет — това първо — назидателно го прекъсна Филип Филипович. — А второ, един господ знае какво ли са ливнали в нея. Можете да кажете — каквото им е дошло наум, нали?

— Каквото си поискат — уверено рече ръфнатият.

— И аз съм на същото мнение — добави Филип Филипович и гаврътна на един дъх съдържанието на чашката, — мм... Доктор Борментал, умолявам ви: мигновено опитайте ей това и ако кажете, че не ви харесва, ставам ви смъртен враг за цял живот. „От Севиля до Гренада...“

Той самият в това време хвана с една малка разперена виличка нещо, което приличаше на тъмно хлебче. Ухапаният последва примера му. Очите на Филип Филипович грейнаха.

— Лошо ли е? — попита, дъвчейки, Филип Филипович. — Лошо ли е? Отговорете ми, уважаеми докторе.

— Това е безподобно — искрено отговори ръфнатият.

— Има си хас... Отбележете, Иван Арнолдович, със студени закуски и супа си замезват само недокланите от болшевиките помешчици. Всеки що-годе уважаващ се човек оперира с горещи мезелъци. А от горещите московски мезелъци тоя е на първо място. Едно време великолепно ги правеха в „Славянский базар“. На, дръж!

— Ако давате на кучето да яде в трапезарията — разнесе се женски глас, — после няма начин да го изгоним оттам.

— Нищо, клетникът се е нагладувал.

Филип Филипович подаде на крайчеца на вилицата малко от мезето на кучето, което го пое с фокусническа ловкост, и захвърли вилицата в съдината за изплакване.

От чиниите се вдигаше миришеца на раци пара. Кучето седеше в сянката на покривката като часови пред барутен погреб, а Филип Филипович завря опашката на колосаната салфетка под яката си и започна да проповядва:

— Храненето, Иван Арнолдович, е хитра работа. Човек трябва да умее да яде, а, представете си, повечето хора изобщо не умеят. Трябва да знаеш не само какво да изядеш, но кога и как. (Филип Филипович затресе многозначително лъжицата.) И какво да говориш в това време. Даа. Ако държите да имате добро храносмилане, моят съвет е: не говорете по време на обед за болшевизма и за медицината. И, опазил ви господ, не четете преди ядене съветски вестници.

— Хм... Че то други няма.

— В такъв случай никакви не четете. Знаете ли, проведох в моята клиника трийсет наблюдения. И какво мислите? Пациентите,

които не четяха вестници, се чувствуваха превъзходно. А онези, които нарочно карах да четат „Правда“, започнаха да слабят.

— Хм — с интерес реагира ръфнатият, който беше започнал да порозовява от супата и водката.

— Нещо повече: притъпени коленни рефлексии, отвратителен апетит, потиснато състояние на духа.

— Я гледай...

— Даа, но впрочем какви ги върша? Пръв заговорих за медицината.

Филип Филипович се отпусна на облегалката, позвъни и между вишневите завеси на вратата се появи Зина. Кучето получи едно бледо и дебело парче есетра, която не му хареса, а непосредствено след това резен окървавен ростбиф. Щом го излапа, кучето изведнъж почувствува, че му се спи и че повече не може да погледне никаква храна. „Странно усещане — помисли си то, отпущайки натежалите си клепачи, — прилява ми, като се сетя за ядене. А пушенето следобед е глупост.“

Трапезарията се напълни с неприятен син дим. Кучето дремеше, подпряло глава на предните си лапи.

— „Сен Жулиен“ е прилично вино — чу в просъница кучето, — само че сега никъде го няма.

Глух, смекчен от таваните и килимите хорал се зачу някъде отгоре и отстрани.

Филип Филипович позвъни и дойде Зина.

— Зинуша, какво означава това?

— Пак са свикали общо събрание, Филип Филипович — отговори му Зина.

— Пак! — горестно възкликна Филип Филипович. — Е, сега вече няма спасение за Калабуховата къща. Ще трябва да се преселвам, натам отиват работите. Но къде? — питам се аз. Всичко ще върви като по масло. Първо всяка вечер пеене, после ще замръзнат тръбите в клозетите, после ще се пръсне котелът на парното и така нататък. Видяха сметката на Калабухов.

— Много се тюхкате, Филип Филипович — усмихнато му направи забележка Зина и изнесе една камара чинии.

— Как да не се тюхкам?! — викна Филип Филипович. — Каква къща беше!

— Твърде мрачно гледате на нещата, Филип Филипович — възрази му ръфнатият красавец, — сега те рязко се промениха.

— Миличък, нали ме познавате? Аз съм човек на фактите, човек на наблюдението. Аз съм враг на необоснованите хипотези. И това е много добре известно не само в Русия, а и в Европа. Ако кажа нещо, значи в основата има някакъв факт, от който правя извод. И ето ви факт: закачалката и стойката за галоши в нашата сграда.

— Това е интересно.

„Галошите са глупотевина. Може и без тях — помисли си кучето. — Но той е изключителна личност.“

— Нека се спрем на стойката за галоши. Аз живея в тази къща от 1903 година. И през цялото това време до март 1917 година не е имало нито един случай, подчертавам с червен молив — *нищо един*, от нашия вход при обща незаклучена врата да изчезне поне чифт галоши. Обърнете внимание: тук има дванайсет апартамента. Аз приемам пациенти. Един прекрасен ден през март 17-а година оттук изчезнаха всички галоши, включително и два чифта мои, три бастуна, едно палто и самоварът на портиера. И оттогава стойката за галоши прекрати съществуването си. Миличък! Да не говорим за парното отопление. Да не говорим. Нищо. Щом се прави социална революция — нека стоим на студено. Но аз ви питам: защо, когато започна тази история, всички тръгнаха по мраморното стълбище с кални галоши и валенки? Защо галошите до ден-дневен трябва да се държат под ключ? И на всичко отгоре да ги пази войник? Защо махнаха килима от официалното стълбище? Нима Карл Маркс е писал някъде, че главният вход на Калабуховата къща на Пречистенка трябва да се закове с дъски, та всички да избикалят през задния? На кого е нужно това? Нима пролетарият не може да си остави галошите долу, ами цапа мрамора?

— Че той изобщо няма галоши, Филип Филипович — направи опит да се обади ръфнатият.

— Нищо подобно! — гръмогласно му отговори Филип Филипович и си наля чаша вино. — Не признавам ликьорите следобед, те създават тежест в стомаха и действуват отвратително на черния дроб... Нищо подобно! Сега той ходи с галоши и тези галоши са... моите! Това са същите ония галоши, които изчезнаха през пролетта на 17-а година. Пита се кой ги е задигнал. Аз ли? Не може да бъде. Буржоата Саблин ли? — Филип Филипович вдигна пръст към тавана.

— Смешно е дори да го предположим. Да не би фабрикантът Полозов?
— Филип Филипович посочи настрани. — В никой случай! Тази работа са я свършили ей тия песнопойци! Но поне да ти събувах на стълбището! (Филип Филипович започна да поморавява.) За какъв дявол магнаха цветята от площадките? Защо електричеството, което, доколкото си спомням, за двайсет години угасна два пъти, в днешно време редовно гасне веднъж в месеца? Доктор Борментал, статистиката е ужасно нещо. На вас, който сте запознат с най-новия ми труд, това е известно по-добре, отколкото на всеки друг.

— Всичко се дължи на разрухата, Филип Филипович.

— Не — съвсем уверено възрази Филип Филипович. — Не. Редно е вие пръв, драги ми Иван Арнолдович, да се въздържите от употребата на тази дума. Това е мираж, дим, фикция. — Филип Филипович разпери широко късите си пръсти, благодарение на което две сенки, приличащи на костенурки, зашаваха по покривката. — Какво представлява тази ваша разруха? Прегърбена бабичка с чепата тояжка? Вещица, която е изпотрошила всички прозорци, угасила всички лампи? Тя изобщо не съществува. Какво подразбирате под тази дума? — яростно попита Филип Филипович клетата картонена патица, закачена нагоре с краката до бюфета, и сам отговори вместо нея: — Това значи следното: ако аз, вместо да оперирам, всяка вечер започна да пея вкъщи в хор, при мен ще настане разруха. Ако в клозета започна, извинявайте за израза, да пикая извън клозетната чиния и същото вършат Зина и Дария Петровна, в клозета ще започне разруха. Следователно разрухата не е в клозетите, а в главите. Значи, когато тия баритони крещят: „Бий разрухата“ — аз се смея. (Лицето на Филип Филипович толкова се беше разкривило, че ръфнатият чак зина.) Кълне ви се, досмешава ме! Това означава, че всеки от тях трябва сам да се налага по врата. И чак когато си избие от главата разните халюцинации и се заеме с метенето на дворовете, тоест с пряката си работа, разрухата ще изчезне от само себе си. Не може да се служи на два бога! Невъзможно е едновременно да метеш трамвайните линии и да се грижиш за добруването на някакви си испански дриплъовци! Това не е по силите на никого, докторе, а особено на хора, които изобщо изостават в развитието си с близо двеста години от европейците и до ден-днешен още не закопчават кой знае колко уверено собствените си гащи.

Филип Филипович беше се развилнял. Ястребовите му ноздри шаваха. Натрупал сили след обилния обед, той громолеше като древен пророк и главата му хвърляше сребърни отблясъци.

Думите му падаха върху съненото куче като глух подземен тътен. В сънното му видение се мяркаха ту бухалът с глупавите жълти очи, ту гнусната мутра на готвача е бялото кепе, ту засуканият мустак на Филип Филипович, осветен от яркото електричество откъм абажура, ту сънени шейни скърцаха и се изгубваха, а в кучешкия стомах се смилаше, плавайки в сок, разръфаното парче ростбиф.

„Като нищо би могъл по митингите да изкарва пари — мъгляво мечтаеше кучето, — добре му трака чекмеджето. Впрочем той и бездруго не е зле с парите.“

— Стражар! — крещеше Филип Филипович. — Стражар!

„Бу-бу-бу-бу“ — пукаха се някакви мехури в главата на кучето.

— Стражар! Това и само това. И съвсем не е важно с метална плочка на гърдите ли ще ходи той или с червено кепе. Да се сложи по един стражар до всеки човек и да се накара този стражар да поограничи вокалните пориви на нашите граждани. Казвате — разруха. А аз ви заявявам, докторе, че нищо няма да се оправи в нашата къща, пък и във всяка друга къща, докато не укротят тия певци! Щом те прекратят концертите си, положението от само себе си ще започне да се подобрява.

— Контрареволуционни приказки са това, Филип Филипович — шеговито му подхвърли ръфнатият, — не дай си боже някой да ви чуе.

— Нищо опасно — разпалено му отговори Филип Филипович, — никаква контрареволуция. Между другото ето още една дума, която изобщо не понасям. Абсолютно неизвестно е какво се крие под нея. Дявол знае! Та аз казвам: в думите ми няма никаква контрареволуция. В тях има само здрав разум и житейска опитност.

След тези думи Филип Филипович извади изпод яката си опашката на лъскавата начупена салфетка, смачка я и я остави до недопитата чаша вино. Ухапаният веднага скочи и му благодари: „Мерси.“

— Един момент, докторе — спря го Филип Филипович и започна да вади портфейла си от джоба на панталона. Присвил очи, отброи няколко бели хартийки и ги подаде на ухапания с думите: „За днес ви се падат четирийсет рубли, Иван Арнолдovich. Заповядайте.“

Пострадалият от кучето учтиво му благодари и изчервен, напъха парите в джоба на самото си.

— Тая вечер не ви ли трябва, Филип Филипович? — осведоми се той.

— Не, благодаря ви, миличък. Днес нищо няма да правим. Първо — зайчето умря, второ — днес в Большой играят „Аида“. А аз отдавна не съм я слушал. Допада ми. Помните ли дуета... Та-ра-ра-рим...

— Как сколасвате, Филип Филипович? — с уважение попита лекаря.

— Навсякъде сколасва онзи, който за никъде не бърза — назидателно му обясни домакинът. — Разбира се, ако започнех да припкам от заседание на заседание и да пея по цял ден като славей, вместо да се занимавам с пряката си работа, никъде нямаше да сколасам. — Под пръстите на Филип Филипович небесно засвири джобният му часовник. — Минава осем. Ще ида за второто действие... Аз съм привърженик на разделението на труда. В Большой нека пеят, а аз ще оперирам. И всичко ще е наред. И няма да има никакви разрухи... А, Иван Арноldович, вие все пак внимавайте: щом настъпи подходяща смърт, още от операционната — във физиологичен разтвор, и право при мен!

— Не се тревожете, Филип Филипович, патологоанатомите са ми обещали.

— Отлично, а междувременно ще понаблюдаваме тоя уличен неврастеник. Нека му заздравее хълбокът.

„За мен се грижи — помисли си кучето, — много добър човек. Знам го какъв е. Той е вълшебник от кучешка приказка... Няма начин всичко това да ми се е присънило. Ами ако е било сън?! (Кучето трепна в съня си.) Ще се събудя... И нищо няма да има. Нито лампа с копринен абажур, нито топличко, нито ситост.

Пак ще се заредят тунелите към вътрешните дворове, безумният студ, заледеният асфалт, гладът, лошите хора... Боклукчийските кофи... Снегът... Божишко, колко тежко ще ми бъде!...“

Но нищо подобно не се случи. Именно тунелът към вътрешния двор се стопи като кошмарен сън и повече не се върна.

Разрухата май не беше чак дотам страшна. Въпреки нея сивите хармоники под прозорците два пъти дневно се напълваха с жегата и топлината се разнасяше на вълни из целия апартамент.

Съвсем ясно беше: кучето е изтеглило главната печалба от кучешката лотария. Сега очите му най-малко два пъти дневно се навлажняваха от благодарни сълзи по адрес на пречистенския мъдрец. Освен туй всички огледала в гостната и в приемната между шкафовете отразяваха разхубавилия се кучешки късметлия.

„Хубавец съм си. Може би дори неизвестен кучешки принц-инкогнито — размишляваше кучето, загледано в рунтавия кафяв пес с доволна муцуна, който се разхождаше в огледалните простори. — Като нищо баба ми може да е съгрешила с водолаз. Инак откъде ще се вземе туй бяло петно на муцуната ми? Филип Филипович е човек с изискан вкус — ще прибере ли първото попаднало му бездомно куче?“

За една седмица кучето изплюска толкова, колкото през последните месец и половина на улицата. На тегло, разбира се. За качеството на храната у Филип Филипович изобщо не става дума. Дори ако не вземаме под внимание това, че Дария Петровна всеки ден купуваше от Смоленския пазар куп обрезки за осемнайсет копейки, достатъчно е да споменем обедите в седем часа вечерта в трапезарията, на които кучето присъствуваше независимо от протестите на изящната Зина. По време на тези обеди Филип Филипович окончателно получи титлата „божество“. Кучето се изправяше на задните си лапи и му дъвчеше самото, беше изучило звъненето на Филип Филипович — два пълнозвучни отсечени чорбаджийски удара — и изхвърчаше с лай да го посрещне в антрето. Стопанинът нахълтваше с яката си от сребърни лисици, святкайки с милиони снежни флуторки, миришец на мандарини, на пури, на лимони, на бензин, на одеколон, на сукно, и гласът му се разнасяше из цялото жилище като командна тръба.

— Защо си разкъсал бухала, свиньо? Пречеше ли ти той? Пречеше ли ти, пречеше ли ти, тебе питам? Защо си строшил професор Мечников?

— Него, Филип Филипович, поне веднъж трябва да го напердашим с камшик — възмутено каза Зина, — защото инак съвсем ще се разглези. Погледнете само на какво е направил галошите ви.

— Никой не бива да бъде пердашен — вълнуваше се Филип Филипович, запомнете го веднъж завинаги. На човек и на животно може да се въздействува само с внушение. Месо давахте ли му днес?

— Божичко, изплюскал е де що имаше вкъщи. Иска ли питане, Филип Филипович? Чудя се как още не се е пръснал.

— Нека яде колкото си иска... Какво ти пречеше бухалът, хулиган с хулиган?

— Ууу! — скимтеше подмазвачески кучето и пълзеше по корем, изметнало лапи настрани.

След това с врява го помъкнаха за врата през приемната към кабинета. Кучето виеше, зъбеше се, вкопчваше се в килима, пързеляше се по задник като в цирка. Насред кабинета на килима лежеше стъкленоокият бухал с разпран корем, от който се показваха някакви миришещи на нафталин червени парцали. На бюрото се виждаше направеният на сол портрет.

— Нарочно не подредих кабинета, за да му се нарадвате — разстроено докладва Зина. — На бюрото скочи проклетникът и докопа бухала за опашката! Преди да се опомня, на нищо го направи. Заврете му муцуната в бухала, Филип Филипович, та да разбере какво е да съсипваш покъщнина.

И започна един вой. Помъкнаха залепналото за килима куче да му завират муцуната в бухала, при което то се обливаше в горестни сълзи и си мислеше: „Бийте ме, само недейте ме изгонва от апартамента.“

— Бухала изпратете на препаратора още днес. Освен туй ето ти осем рубли плюс шестнайсет копейки за трамвай, прескочи до магазина на Мюр и му купи един хубав гердан с верижка.

На другия ден надянаха на кучето широк лъскав гердан. В първия момент, когато се погледна в огледалото, то много се разстрои, подви опашка и се скри в банята, размишлявайки как ли да го охлузи в някоя ракла или сандък. Но много скоро разбра, че е голям глупак. Зина го изведе на разходка с верижката по Обуховата уличка. Кучето вървеше като арестантин, изгаряйки от срам, но след като стигна по Пречистенка до храма на Христос, много добре прецени какво значи герданът в този живот. В очите на всички срещнати кучета се четеше луда завист, а до Мъртвата уличка някакъв дългнест помияр с отрязана опашка му излая, че бил „богаташка подлога“ и „лакей“. Когато прекосиха трамвайните релси, милиционерът погледна гердана с удоволствие и уважение, а когато се прибираха, стана най-

неочакваното нещо в живота му: Фьодор, портиерът, собственоръчно отключи официалния вход и пусна Буби да влезе, а на Зина каза:

— Я какъв рунтав кучлак е завъдил Филип Филипович. И е учудващо охранен.

— Как няма да е, като лапа за шестима — поясни порумениялата и разхубавена от студа Зина.

„Герданът си е нещо като чиновническата чанта“ — мислено се пошегува кучето и въртейки задник, се качи на етажка като чорбаджия.

След като оцени както трябва гердана, кучето направи първото си посещение на онова главно отделение на рая, където досега категорично му се забраняваше да влиза, а именно — в царството на готвачката Дария Петровна. Целият апартамент не струваше и две педи от Дариновото царство. Всеки ден в черната отгоре и облицована с бели плочки готварска печка бумтяха и бушуваха пламъци.

Фурната пращеше. В пурпурни стълбове гореше от вечна мъка и неутолена страст лицето на Дария Петровна. То лъщеше и се издуваше от тлъстина. В модната ѝ фризура, заресана над ушите и образуваща кошничка от светла коса на тила, святкаха двацет и два изкуствени брилянта. По стените на куки висяха златни тенджери, цялата кухня ухаеше, клокочеше и съскаше в покритите съдини...

— Вън! — развика се Дария Петровна. — Вън, безпризорен джебчийо. Само ти ми липсваше. Ще те гостя с ръжена!

— Стига ма! Какво си се разлаяла? — умилено примижаваше кучето. — Какъв джебчийа съм аз? Не ми ли виждате гердана? — И то се промуши вътре през открехнатата врата.

Буби явно притежаваше дарбата да покорява човешките сърца. След два дена той вече лежеше край кофата за въглища и гледаше как работи Дария Петровна. С острия тесен нож тя отрязваше главичките и крачетата на безпомощните пъдпъдъци, след това като яростен палач смъкваше месото от костите, изкормваше кокошките, въртеше нещо в месомелачката. Буби в това време дъвчеше пъдпъдъчя глава. От купичката с мляко Дария Петровна изваждаше парчета на кисната кифла, смесваше ги на дъската с месна кайма, заливаше всичко това със сметана, посоляваше го и започваше да прави на дъската кюфтета. В готварската печка бумтеше като по време на пожар, а в тигана нещо цвърчеше, вдигаше мехури и подскачаше. Вратичката отскачаше със

звън и позволяваше да се надникне в страшен ад, в който пламъците клокочиха и се боричкаха.

Вечерно време пламенното гърло угасваше, зад кухненския прозорец над закриващата го до средата завеска от хасе падаше гъстата и влажна пречистенска нощ със самотна звезда. В кухнята беше влажно на пода, тенджерите грееха тайнствено и мътно, на масата лежеше пожарникарска фуражка. Буби се кипреше върху топлата плоча като каменен лъв от порта на имение и навирил от любопитство едното си ухо, гледаше как мустакатият и развълнуван човек с широк кожен колан зад открехнатата врата към стаята на Зина и Дария Петровна прегръща Дария Петровна. Нейното лице изгаряше от мъка и страст цялото — освен мъртвешки напудрения ѝ нос. Процеп светлина падаше върху портрета на мустакатия и от него беше провиснала великденска книжна роза.

— Като демон си се лепнал — мърмореше в полумрака Дария Петровна, — пусни ме! Сега ще си дойде Зина. Какво ти става — все едно, че са те подмладили!

— Нямаме нужда — премалял, прегракнало ѝ отговаряше мустакатият. — Каква сте огнена!

Когато настанеше вечер, пречистенската звезда се скриваше зад тежките завеси и ако в Большой театър не играеха „Аида“ и нямаше заседание на Всеруското хирургическо дружество, божеството се настаняваше в кабинета на дълбокото кресло. Лампата под тавана не се палеше. Светеше само зелената лампа върху бюрото. Буби лежеше на килима в сянка и гледаше, без да отмества очи, страхотии. В отвратителната лютивата и мътна течност в стъклениците плаваха човешки мозъци. Оголените до лактите ръце на божеството бяха с рижави гумени ръкавици и хлъзгавите тъпи пръсти ровичкаха из гънките. От време на време божеството се въоръжаваше с малко лъскаво ножче и полака режеше жълтите еластични мозъци.

— „Нилски брегове свещени“ — тихичко си тананикаше божеството, прехапваше устни и си спомняше златната вътрешност на Большой театър.

През тия часове радиаторите се нагряхаха до най-високата точка. Топлината от тях се издигаше към тавана, откъдето плъзваше из цялата стая, в кучешката кожа се съживяваше последната, още неиззрелата лично от Филип Филипович, но вече обречена бълха. Килимите

заглушаваха стъпките в апартамента. А после далеч звънваше външната врата.

„Зинка отива на кино — мислеше си кучето. — А като си дойде, ще вечеряме. Днес май ще ядем телешки котлет.“

* * *

Тоя ужасен ден още заранта Буби усети как го бодна предчувствие. Вследствие на това той се натъжи и изяде без никакъв апетит сутрешната си закуска — половин купичка овесена каша и снощното овнешко ребърце. Разходи се без ищах из приемната и тихичко пови там срещу собственото си отражение. Но по-нататък, след като Зина го изведе на разходка по булеварда, денят си протече нормално. Днес нямаше пациенти, защото, както е известно, във вторник болни не се преглеждат, и божеството си седя в кабинета, разгърнало на бюрото някакви тежки книги с пъстри картинки. Чакаха да стане обедът. Кучето донякъде се оживи от мисълта, че както лично бе установило в кухнята, днес за второ ще им поднесат пуйка. Когато минаваше по коридора, то чу как в кабинета на Филип Филипович неприятно и неочаквано зазвъня телефонът. Филип Филипович вдигна слушалката, долепи я до ухото си и изведнъж се развълнува.

— Отлично — прозвуча гласът му, — веднага го докарайте, веднага.

Той се защура, звънна и нареди на влязлата Зина незабавно да му сервира обета.

— Обета! Обета! Обета!

В трапезарията веднага затракаха чинии, Зина се разтърча, откъм кухнята се дочу мърморенето на Дария Петровна, че пуйката не била готова. Кучето пак почувствува вълнение.

„Не обичам суматохите...“ — размишляваше то. И щом си го помисли, суматохата придоби още по-неприятен характер. И преди всичко поради появата на ръфнатия навремето доктор Борментал. Той внесе един куфар с отвратителна миризма и дори без да се съблича, се устреми с него през коридора към манипулационната.

Филип Филипович заряза недоизпита чашката с кафе, нещо, което никога не му се случваше, и се втурна да посреща Борментал,

което също не беше му се случвало.

— Кога е умрял?

— Преди три часа — отговори му Борментал, без да сваля заснежения си калпак, и отвори куфара.

„Кой ли е умрял? — мрачно и недоволено си помисли кучето и им се завря в краката. — Най мразя, когато се щурат.“

— Веднага да ми се махаш изпод краката! По-бързо! По-бързо! По-бързо! — развика се Филип Филипович и започна да звъни на всички звънци, както му се стори на кучето. Дотича Зина. — Зина! Дария Петровна да стои на телефона и да записва кой се обажда, никого да не приема! Ти ни трябваш. Доктор Борментал, умолявам ви, по-бързо, по-бързо, по-бързо!

„Не ми харесва, никак не ми харесва.“ Кучето се намръщи обидено и тръгна да се шляе из апартамента, а цялата суетня се съсредоточи в манипулационната. Зина неочаквано се оказа по престилка, която приличаше на саван, и започна да търчи от манипулационната до кухнята и обратно.

„Дали да не ида да си хапна? Майната им на тия!“ — реши кучето и неочаквано получи сюрприз.

— На Буби нищо недейте дава! — екна команда откъм манипулационната.

— Лесно ли е да го уварди човек?!

— Затворете го!

И Буби бе подмамен и заключен в банята.

„Простащина — помисли си Буби, докато седеше в полутъмната баня, — това е направо глупаво...“

И прекара близо четвърт час в банята в странно настроение на духа — ту в злоба, ту в някаква тежка отпадналост. Всичко му изглеждаше потискащо, мъгляво...

„Нейсе, хубавичко ще ви наглася галошите утре, многоуважаеми Филип Филипович — мислеше си кучето. — Два чифта вече ви се наложи да си купувате и още един ще си купите. Та друг път да не запирайте кучета.“

Но ненадейно яростната му мисъл секна. Внезапно и ясно то, кой знае защо, си спомни един откъс от най-ранната си младост — слънчев необятен двор близо до Преображенската караулна,

натрошено слънце в бутилките, изпочупени тухли, волни бездомни кучета.

„Не, къде ти, друг път вече ще излезеш на свобода, защо да се лъжеш?! — тъгуваше кучето, сумтейки с нос. — Свикнах на хубаво. Аз съм богаташко куче, интелигентно същество, разбрах какво е живот. Пък и що е свободата? Нищо особено — дим, мираж, фикция... Бълнуване на тия клетки демократи...“

После полумракът в банята стана страшен, то започна да вие, да скача по вратата, да я драска.

— Ууууу! — като в бъчва заехтя из апартамента.

„Пак ще разкъсам бухала!“ — вбесено, но безсилно си мислеше то, после премая, полежа малко, а когато се надигна, козината му неочаквано настръхна, — кой знае защо, в банята му се привидяха вълчи очи.

И в разгара на мъките му вратата се отвори. Кучето излезе, отръска се и намусено се наклони да тръгне за кухнята, но Зина настойчиво го помъкна за гердана към манипулационната. На кучето му се сви сърцето.

„За какво съм им изтрябвал? — помисли си то подозрително. — Хълбокът ми нали оздравя, нищо не разбирам.“

И се запързая на лапи по хлъзгавия паркет — в този му вид го дотъртриха до манипулационната. В нея веднага го порази невиджданото осветление. Белият глобус под тавана толкова сияеше, че чак го заболяха очите. В бялото сияние стоеше жрецът и си тананикаше през зъби за свещените нилски брегове. Само по неялната миризма можеше да се познае, че това е Филип Филипович. Подстриганата му бяла коса беше скрита под бял калпак, приличащ на патриаршеска гугла, божеството беше цялото в бяло, а върху бялото като патрахил беше навлечена тясна гумена престилка. Ръцете му — в черни ръкавици.

С гугла се оказа и ръфнатият. Дългата маса беше разтеглена, а отстрани бяха сложили малката четириъгълна, с лъскавия крак.

Кучето тук намрази най-много ръфнатия и най-много заради днешните му очи. Обикновено смели и прями, днес те все се изплъзваха от очите на кучето. Бяха напрегнати, фалшиви и в дълбините им се спотайваше някаква лоша, пакостна работа, ако не и цяло престъпление. Кучето го погледна тежко и начумерено, и отиде в ъгъла.

— Гердана, Зина — тихо каза Филип Филипович, — само гледай да не го нервираш.

И на Зина очите ѝ изведнъж станаха също толкова отвратителни като на ръфнатия. Тя се приближи до кучето и го помилва явно фалшиво. То я изгледа с мъка и презрение.

„Няма накъде... трима сте. Хващайте ме, щом искате. Но се засрамете. Поне да знаех какво ще ми направите...“

Зина откопча гердана, кучето изпръхтя, въртейки глава. Ръфнатият изникна пред него и наоколо му се разля гадна, размътваща погледа миризма.

„Ама че воня... Защо ми е толкова криво и се плаша?...“ — помисли си кучето и се отдръпна заднешком от ръфнатия.

— По-бързо, докторе! — нетърпеливо рече Филип Филипович.

Във въздуха се размириша на нещо резливо и сладко. Ръфнатият, без да отмества от кучето напрегнатите си мръснишки очи, извади иззад гърба си дясната си ръка и бързо навря в носа на кучето топка влажен памук. Буби се сащиса, леко му се зави свят, но все пак успя да отскочи. Ръфнатият се метна след него и изведнъж му затисна с памука цялата муцуна. Веднага му секна дъхът, но кучето успя да се изскубне още веднъж. „Злодеи... — мярна се в главата му, — какво съм ви направил?!“ И още веднъж му лепнаха памук. Тогава неочаквано насред манипулационната му се привидя езеро и в него лодки с много весели гребци, небивало розови кучета. Краката му останаха без кости и се подгънаха.

— На масата! — с весел глас избумтяха някъде думите на Филип Филипович и се разпаднаха на оранжеви струи. Ужасът изчезна, замести го радост. Една-две секунди кучето; обичаше ръфнатия. След това светът се преобърна с краката нагоре и освен това бе почувствувана една студена, но приятна ръка под корема. После — нищо.

[1] Намек за въвеждането на държавен спиртен монопол в СССР.
— Б.пр. ↑

IV

На тясната операционна маса лежеше разплъоскано кучето Буби и главата му безпомощно се блъскаше в бялата мушамена възглавница. Коремът му беше остриган и сега доктор Борментал, дишайки тежко и бързайки, кълцайки с машинка козината, стрижеше главата на Буби. Филип Филипович, подпрял длани в ръба на масата, наблюдаваше тази процедура с лъснали като златните рамки на очилата му очи и говореше развълнувано:

— Иван Арнолдович, най-важният момент ще настъпи, когато навляза в турското седло. Мигновено, умолявам ви, ми подайте израстъка и веднага започвайте да шиете. Ако там вземе да кърви, ще загубим време, ще загубим и кучето. Впрочем то и бездруго няма никакъв шанс. — Той помълча малко, присви очи, надникна сякаш присмехулно в полузатвореното око на кучето и добави: — А, знаете ли, жалья го. Представете си, свикнах с него.

В това време той вдигна ръце, сякаш благославяше за велик подвиг клетото куче Буби. Стараеше се нито една прашинка да не кацне на черната гума.

Изпод остриганата козина лъсна белезникавата кожа на кучето. Борментал захвърли машинката и се въоръжи с бръснач. Насапуниса безпомощната малка главичка и започна да я бръсне. Силно пращеше острието, тук-там изби кръв. След като избръсна главата, ръфнатият избърса с напоена с бензин гъба нея, после оголения корем на кучето и каза: „Готово.“

Зина отвинти крана над мивката и Борментал се втурна да си мие ръцете. Зина ги поля със спирт от една стъкленица.

— Може ли да изляза, Филип Филипович? — попита тя, поглеждайки плашливо избръснатата глава на кучето.

— Може!

Зина изчезна. Борментал пак се защура. Загради с леки марлени салфетки главата на Буби и на възглавницата се оказа невиджан от никого плешив кучешки череп и странна брадата муцуна.

Тогава се размърда жрецът. Изправи се, погледна кучешката муцуна и каза:

— Е, боже, благослови. Ножа.

Борментал изрови от лъскавата купчина едно малко шкембесто ножче и го подаде на жреца. След това и той си сложи черни ръкавици.

— Спи ли? — попита Филип Филипович.

— Спи.

Зъбите на Филип Филипович се стиснаха, очичките му придобиха остър блясък и замахвайки с ножчето, той прокара точен и дълъг разрез по корема на Буби. Кожата веднага се раздалечи и от нея на всички страни пръсна кръв. Борментал се нахвърли хищно, започна да натиска с топки от марля раната на Буби, след това притисна краищата ѝ с малки, досущ като захарни щипчици и тя изсъхна. По челото на Борментал изби пот на мехурчета. Филип Филипович рязна втори път и двамата започнаха да разкъсват тялото на Буби на парчета с куки, с ножици, с някакви скобки. Изскочиха розови и жълти, сълзеци кървава роса тъкани. Филип Филипович повъртя ножа в тялото, после извика: „Ножица!“

Инструментът се мярна в ръцете на ръфнатия, сякаш той беше фокусник, Филип Филипович бръкна навътре и с няколко завъртания изскубна от тялото на Буби семенните жлези заедно с някакви ръфели. Борментал, целият мокър от усърдие и вълнение, се втурна към буркана и измъкна от него едни мокри, провиснали семенни жлези. В ръцете на професора и асистента заподскачаха, заизвиваха се късите влажни струни. Ситно затракаха кривите игли в иглодържателите, семенните жлези бяха защити на мястото на Бубевите. Жрецът се дръпна от раната, натисна я с парче марля и изкомандува: „Бързо шийте кожата, докторе“, а след това погледна кръглия бял стенен часовник.

— Четиринайсет минути ни отне — изтика през стиснатите си зъби Борментал и се впи с кривата игла в отпуснатата кожа. След това и двамата взеха да се вълнуват като забързани убийци.

— Ножа — извика Филип Филипович.

Ножът сякаш сам скочи в ръката му, след което лицето на Филип Филипович стана страшно. Той показва порцелановите си зъби и златните си коронки и с едно движение прокара през челото на Буби

кървав венец. Кожата с избръснати косми отметнаха като скалп. Оголиха кокаления череп. Филип Филипович извика:

— Трепана!

Борментал му подаде един лъскав маткап. Хапейки устните си, Филип Филипович започна да бучи с матката и да пробива в черепа на Буби малки дупчици на сантиметър една от друга така, че те обикаляха целия му череп. За всяка изразходваше не повече от пет секунди. После с трионче неவிждан модел, след като напъха върха му в първата дупчица, започна да реже, както се изрязва дамска кутия за ръкоделие. Черепът тихо пицеше, тресеше се. След около три минути свалиха капака от черепа на Буби.

Тогавя се показва куполът на Бубевия мозък — сив със синкави жилчици и червеникави петна. Филип Филипович закълца с ножица ципите и ги разкрои. Изведнъж бликна тънък фонтан кръв, насмалко не влезе в окото на професора, и поръси гуглата му. Борментал се хвърли като тигър с хемостатичния инструмент да спира кръвта и я спря. Потта шуртеше от Борментал на ручеи и лицето му беше станало месесто и разноцветно. Очите му прескачаха от ръцете на професора към чинията на инструменталната маса. А Филип Филипович беше станал направо страшен. От носа му изхвърчаше фъцене, зъбите му бяха се оголили до венците. Той отлепи обвивката на мозъка и влезе някъде навътре, за да измъкне от отхлупената купа полукълбата на мозъка. В това време Борментал взе да пребледнява, обхвана с едната си ръка гърдите на Буби и каза прегракнало:

— Пулсът рязко отслабва.

Филип Филипович го погледна зверски, измуча нещо и се завря още по-навътре. Борментал с хрущене строши една стъклена ампула, изсмука от нея цяла спринцовка и коварно бодна Буби някъде около сърцето.

— Наближавам турското седло — изръмжа Филип Филипович и измъкна с окървавените си хлъзгави ръкавици сиво-жълтия мозък на Буби от главата. За миг отмести очи към муцуната на Буби и Борментал веднага строши втора ампула с жълта течност и я изсмука с дългата спринцовка.

— В сърцето ли? — плахо попита той.

— Защо ме питате? — злобно викна професорът. — Все едно то вече пет пъти ви е умирало. Инжектирайте! Какво се чудите?! — При

това лицето му стана като на вдъхновен разбойник.

Докторът със замах заби иглата в сърцето на кучето.

— Живее, но едвам-едвам — плахо прошепна той.

— Сега нямаме време да разсъждаваме живее ли, не живее ли — засъска страшният Филип Филипович, — в седлото съм. Все едно ще умре... А, дявол да го... „Нилски брегове...“ Дайте ми придатъка.

Борментал му подаде стъкленица, в която се кандилкаше на конец бяла бучица. С едната си ръка („Никой в Европа не може да му излезе насреща, честна дума“ — мъгляво си помисли Борментал) той измъкна полюшващата се бучица с другата с ножица изкълца същата някъде отвътре между разчекнатите полукълба. Бучицата на Буби захвърли в чинията, а новата вкара в мозъка заедно с конца и с късите си пръсти, които като по чудо бяха станали тънки и гъвкави, се изхитри да я омотае там с кехлибареното конче. След това изхвърли от главата някакви обтегачки, пинцетите, прибра мозъка обратно в кокалената купа, изправи се и спокойно попита:

— Умряло е, нали?

— Пулсът му е нишковиден — отговори Борментал.

— Още адреналин.

Професорът покри мозъка с обвивките, похлупи изпиления капак като по мярка, намести скалпа и ревна:

— Шийте!

Борментал за пет минути заши главата, при което счупи три игли.

И ето че върху възглавницата се появи на оцветения с кръв фон безжизнената и угаснала муцуна с пръстеновидна рана на главата. Тогава Филип Филипович окончателно се изправи като преситен вампир, смъкна едната ръкавица, изхвърляйки от нея облак пудра, запрати я на пода и позвъни, натискайки бутона на стената. Зина се показва на прага, извила глава, за да не вижда окървавения Буби. Жрецът свали с тебеширените си ръце окървавената гугла и се провикна:

— Веднага ми дайте една цигара, Зина! Комплект чисто бельо в банята.

Подпря брадичка в ръба на масата, разтвори с две ръце десния клепач на кучето, надникна в явно умиращото око и рече:

— Я, дявол да го вземе, не е пукнал. Но все едно ще пукне. Ех, доктор Борментал, жал ми е за кучето, гальовно беше, макар и хитро.

V

Тънка тетрадка с формат на лист за заявление. Изписана с почерка на Борментал. На първите две страници той е грижлив, сбит и четлив, а по-нататък става разкراчен, развълнуван, с много мастилени петна.

ИЗ ДНЕВНИКА НА ДОКТОР БОРМЕНТАЛ

22 ДЕКЕМВРИ 1924 ГОДИНА. ПОНЕДЕЛНИК

ЕПИКРИЗА

Лабораторно куче, близо двегодишно. Мъжко. Порода — помияр. Прякор — Буби. Козина — рядка, на фъндъци, кафеникава, тук-там с по-светли петна. Опашка с цвят на каймак. На десния хълбок следи от напълно заздравяло изгаряне. Храненето преди постъпването при професора лошо, след едноседмичен престой животното се е заоблило. Тежи 8 кг (удивителна). Сърце, бели дробове, стомах, температура...

23 ДЕКЕМВРИ.

В осем часа и трийсет минути вечерта бе извършена първата в Европа операция по професор Преображенски: под хлороформена наркоза бяха екстрактирани семенните жлези на Буби и вместо тях присадени мъжки жлези с придатъците и семенните каналчета, взети от починал четири часа и четири минути преди операцията двайсет и осем годишен мъж и запазени във физиологичен разтвор по професор Преображенски.

Непосредствено след това бе екстрактиран (с предварителна трепанация на черепната кутия) придатъкът на мозъка — хипофизата, и заменен с човешки от гореспоменатия мъж.

Инжектирани са осем кубика хлороформ, една спринцовка камфор и две спринцовки адреналин в сърцето.

Показания за операцията: извършване на експеримента на Преображенски с комбинирано присаждане на хипофиза и семенни жлези за изясняване на въпроса за прихващаемостта на хипофизата, а по-нататък и за нейното влияние върху подмладяването на човешкия организъм.

Оперирал проф. Ф. Ф. Преображенски.
Асистирал д-р И. А. Борментал.

През нощта след операцията: застрашителни повторни отслабвания на пулса, очакване на летален изход. Грамадни дози камфор по Преображенски.

24 ДЕКЕМВРИ.

Заранта подобряване. Дишането е учестено два пъти. Температура — четирийсет и два градуса. Камфор, кофеин подкожно.

25 ДЕКЕМВРИ.

Пак влошаване. Пулсът едва се напипва. Изстиване на крайниците, зениците не реагират. Адреналин в сърцето, камфор по Преображенски, физиологичен разтвор венозно.

26 ДЕКЕМВРИ.

Известно подобряване. Пулс 180, дишане 92, температура 41. Камфор, хранене с клизми.

27 ДЕКЕМВРИ.

Пулс 152, дишане 50, температура 39,8°, зениците реагират. Камфор подкожно.

28 ДЕКЕМВРИ.

Значително подобряване. По обед внезапно изобилно изпотяване, температура 37,0°. Оперативните рани са в предишното състояние. Превръзка. Появи се апетит. Хранене с течности.

29 ДЕКЕМВРИ.

Внезапно се установи окапване на козината по челото и по хълбоците. Викнати бяха за консултация професорът от Катедрата по кожни болести Василий Василиевич Бундарев и директорът на Московския ветеринарен институт. Диагнозата остана неустановена. Температурата нормална.

(Записано с молив.)

Вечерта се появи първият лай (8 ч и 15 мин). Прави впечатление рязката промяна на тембъра и понижаването на тона. Лаят вместо „бау-бау“ звучи като „ао“ и по окраска отдалечено наподобява стон.

30 ДЕКЕМВРИ.

Окапването на козината придоби характера на общ косопад. Претеглянето даде неочакван резултат: тегло трийсет килограма за сметка на растежа (удължаването) на костите. Кучето продължава да лежи.

31 ДЕКЕМВРИ. КОЛОСАЛЕН АПЕТИТ.

(В тетрадката има мастилено петно. След мастиленото петно със забързан почерк.)

В 12 ч и 12 мин по обед кучето ясно излая: „А-б-ир.“

(В тетрадката има интервал и по-нататък, очевидно по погрешка поради вълнение, е написано)

1 ДЕКЕМВРИ.

(Задраскано, поправено.)

1 ЯНУАРИ 1925 ГОДИНА.

Заранта бе фотографирано. Отчетливо лае „Абир“, повтаряйки тази дума гръмогласно и сякаш радостно. В три часа подир обед (с едри букви) се засмя, с което накара камериерката Зина да припадне. Вечерта произнесе осем пъти подред: „Абирвалг“, „Абир“.

(С полегати букви, с молив): професорът дешифрира думата „Абирвалг“ — тя означава „Главриба“, това е нещо чудовищно.

2 ЯНУАРИ.

Бе фотографирано по време на усмивка с магнезий. Стана от леглото и уверено стоя на задните си лапи половин час. На бой е почти колкото мен.

(На допълнително подлепен към тетрадката лист.)

Руската наука насмалко не понесе голяма загуба.

Епикриза на професор Ф. Ф. Преображенски.

В единайсет часа и тринайсет минути — тежък припадък на професор Преображенски. При падането си удари главата в крака на стола. Тинктура валериана.

В мое и Зинино присъствие кучето (естествено, ако можем да го наричаме куче) бе изпсувало проф. Преображенски на майка.

(Прекъсване на бележките.)

6 ЯНУАРИ.

(Ту с молив, ту с мастило.)

Днес, след като му окапа опашката, то произнесе съвсем ясно думата „бирария“. Фонографът работи. Това е дявол знае какво.

Аз съм объркан.

Професорът престана да приема пациенти. От пет часа подир обед нататък откъм манипулационната, където се разхожда това същество, ясно се чуват вулгарни псувни и думите „още две бирички“.

7 ЯНУАРИ.

Той произнесе много думи: „файтонджия“, „места няма“, „вечерен вестник“, „най-добър подарък за децата“ и всички неприлични думи, които съществуват в руския речник.

Видът му е странен. Козина му остана само по главата, на брадата и по гърдите. Оттам нататък е плешив, с отпусната кожа. В областта на половите органи — оформящ се мъж. Черепът му значително се увеличи. Челото му е полегато и ниско.

Честна дума, ще се побъркам.

Филип Филипович още се чувства зле. Повечето наблюдения провеждам аз. (Фонографът, снимките.)

Из града плъзнаха слухове.

Последиците са неизчислими. Тая заран цялата улица беше задръстена от някакви безделници и бабички. Зяпачите и досега стоят под прозорците ни. В сутрешните вестници се появи смайваща дописка: „Слуховете за марсианеца на Обуховата уличка са абсолютно безпочвени. Те са пуснати от търговците от Сухаревка и ще бъдат строго наказани.“ За какъв, по дяволите, марсианец става дума? Това е направо кошмар!

Още по-го ми бива във „Вечерния“ — писаха, че се е родило бебе, което свири на цигулка. Отдолу илюстрация — цигулка и моята снимка, под нея текст: „Професор Преображенски, който е направил цезарово сечение на майката“. Това е неописуемо...

Той казва нова дума — „милиционер“.

Излезе, че Дария Петровна била влюбена в мен и задигнала снимката ми от албума на Филип Филипович. След като изгоних репортерите, един от тях се промъкнал в кухнята и т.н.

Какво става през приемните дни! Днес имаше осемдесет и две обаждания. Изключихме телефона. Бездетните дами са се побъркали и идат ли, идат...

Домкомитетът в пълен състав начело с Швондер. Защо — и те не знаят.

8 ЯНУАРИ.

Късно вечерта определихме диагнозата. Филип Филипович като истински учен си призна грешката — смяната на хипофизата дава не подмладяване, а пълно **очовечаване** (*подчертано три пъти*). Но това ни най-малко не омаловажава неговото изумително, смайващо откритие.

Онзи ден за пръв път се разходи из апартамента. Смя се в коридора, загледан в електрическата крушка. След това, съпроводен от Филип Филипович и от мен, влезе в кабинета. Стабилно се държи

на задните си лапи (*задраскано*) крака и прави впечатление на дребен и хилав мъж.

Смя се в кабинета. Усмивката му е неприятна и сякаш изкуствена. След това се почеса по тила, огледа се и аз записах новата ясно произнесена дума „буржуй“. Псуваше. Псуването е методично, непрекъснато и по всяка вероятност абсолютно безсмислено. То има донякъде фонографски характер, като че ли това същество навремето е чувало ругатни, автоматично, подсъзнателно ги е вкарвало в мозъка си и сега започва да ги изригва на серии. Впрочем не съм психиатър, дявол да ме вземе.

Кой знае защо, на Филип Филипович псувните му правят учудващо тягостно впечатление. Има моменти, когато той излиза от ролята си на сдържан и студен наблюдател на новите явления и като че ли губи търпение. Така, да речем, наред ругатните, неочаквано се сопна нервно:

— Престани!

Това не даде никакъв ефект.

След разходката из кабинета с общи усилия въдворихме Буби в манипулационната.

После имаме съвещание с Филип Филипович. За пръв път, трябва да си призная, видях този уверен и поразително умен човек смутен. Тананикайки си, както му е обичаят, той попита: „Какво да правим сега?“ И сам си отговори буквално следното: „Готово облекло, да... «От Севиля до Гренада»,“ драги ми докторе, да... Нищо не разбрах. Той ми поясни:

„Моля ви, Иван Арнолдович, да му купите бельо, панталон и сако.“

9 ЯНУАРИ.

Речникът му се обогатява на всеки пет минути (средно) с нова дума, а от тая заран и с изрази, които сякаш са замръзнали в съзнанието му, разтапят се и излизат. Излязлата дума остава в употреба. От вчера насам фотографът е регистрирал: „Не се блъскай“, „Мръсник“, „Слез от стъпалото“, „Ще те науча аз“, „Америка да ни признае“, „Примус“.

10 ЯНУАРИ.

Състоя се обличането. На драго сърце позволи да му облечем долната риза, дори се смееше весело. От долните гащи се отказа, изразявайки протеста си с прегракнали викове: „Нареждайте се на опашката, кучи синове, нареждайте се на опашката!“ Бе облечен. Чорапите са му големи.

(В тетрадката има някакви схематични рисунки, които по всички признаци изобразяват превръщането на кучешкия крак в човешки.)

Удължава се задната половина на костите на стъпалото (planta). Издължаване на пръстите. Ноктите.

Повторно системно обучение как се ходи в тоалетната. Прислугата е абсолютно потисната.

Но заслужава отбелязване схватливостта на съществото. Има определен напредък.

11 ЯНУАРИ.

Съвсем се примири с панталона. Произнесе дългата весела фраза: „Готино момченце с гащи на райенце.“

Козината по главата му е рядка, мека. Лесно може да бъде сбъркана с коса. Но светлите петна по темето му останаха. Днес окапа последният пух от ушите му. Колосален апетит. С увлечение яде сельодка.

В пет часа подир обед стана събитие: за пръв път думите, произнесени от съществото, не бяха откъснати от заобикалящите го явления; а представляваха реакция на тях. Именно когато професорът му заповяда: „Не хвърляй остатъци от яденето по пода“, то неочаквано отговори: „Чупи се бе, простак!“

Филип Филипович се смая, после се съвзе и каза:

— Ако още веднъж си позволиш да изругаеш мен или доктора, ще си изпатиш.

Фотографирах Буби в този момент. Гарантирам, че той разбра думите на професора. Върху лицето му падна мрачна сянка. Погледна изпод вежди, доста ядосано, но се укроти.

Ура, той разбира!

12 ЯНУАРИ.

Бъркане в джобовете на панталона. Отучваме го от псувните. Подсвиркваше си: „Ех, ябълчице.“ Поддържа разговор.

Не мога да се въздържа от няколко хипотези: засега по дяволите подмладяването. Друго е неизмеримо по-важно — изумителният опит на проф. Преображенски разкри една от тайните на човешкия мозък. Отсега нататък загадъчната функция на хипофизата — мозъчния придатък — е изяснена. Тя определя човешкия облик. Нейните хормони могат да бъдат наречени най-важните в организма — хормони на облика. В науката се разкрива нова област: без каквато и да било Фаустова реторта бе създаден хомункулус. Скалпелът на хирурга даде живот на нова човешка единица.

Професор Преображенски, вие сте творец! (Мастилено петно.)

Впрочем отклоних се... и тъй, той поддържа разговор. Според моите предположения работата е следната: прихваналата се хипофиза е отворила центъра на говора в мозъка на кучето и думите рухнаха като поток. Според мен наблюдаваме съживен развит мозък, а не новосъздаден. О, дивно потвърждение на еволюционната теория! О, величествена верига от кучето до химика Менделеев! Още една моя хипотеза: мозъкът на Буби през кучешкия период от живота му е натрупал купища понятия. Всички думи, с които започва да борави той, са преди всичко улични думи, той ги е чувал и ги е скътвавал в мозъка си. Сега, когато вървя по улиците, аз с таен ужас гледам срещнатите кучета. Един господ знае какво се таи в мозъците им.

Буби е четял. Четял е. *(Три удивителни.)* Досетих се за това по главриба. Именно отзад напред е четял. Дори знам отговора на тази загадка: причината е в прекъсването на зрителните нерви на кучето.

В Москва стават едни — направо да се побърка човек. Седем сухаревски, търговци вече лежат в затвора за разпространяване на слухове за второто пришествие, което ни били навлекли болшевиките. Дария Петровна ни го каза и дори посочи датата: на 28 ноември 1925 година в деня на преподобния мъченик Стефан земята ще се блъсне в небесната ос... Някакви ментарджии вече изнасят сказки. Такава беля направихме с тая хипофиза, че ми иде да се пръждосам от апартамента. По молба на Преображенски се пренесох у него и спя в приемната с Буби. Манипулационната е превърната в приемна.

Швондер излезе прав. Жилищната задруга злорадствува. По шкафовете не е останало нито едно стъкло, защото той подскачаше. Едвам го отучихме.

На Филип Филипович му става нещо. Когато му разказах за моите хипотези и за надеждата ми да развием Буби в много извисена психическа личност, той изхъмка и ми отговори: „Смятате ли?“ Тонът му е зловещ. Нима съм допуснал грешка? Старецът си е наумил нещо. Докато аз се занимавам с епикризата, той си блъска главата над анамнезата на човека, от когото взехме хипофизата.

(Допълнително подлепен лист в тетрадката.)

Клим Григориевич Чугункин, двацет и пет годишен. Ерген. Безпартиен, съчувстващ. Три пъти съден и оправдаван: първия път поради недостиг на улики, втория — произходът му го спасил, третия — петнайсет години каторга условно. Кражби. Професия — свирене на балалайка по трактирите.

Дребен, хилав. Увеличен черен дроб (алкохол). Причина за смъртта — удар с нож в сърцето в бирария „Стопсигнал“ (на Преображенския площад).

Старецът не вдига глава от Климовата анамнеза. Не разбирам каква е работата. Мърмореше нещо за това, че не се бил сетил да огледа в патологоанатомичния театър целия труп на Чугункин. Не проумявам защо. Не е ли все едно чия ще бъде хипофизата?

17 ЯНУАРИ.

Няколко дена не съм записвал: боледувах от инфлуенца. През това време обликът се оформи окончателно:

- а) същински човек по строеж на тялото;
- б) тегло около петдесет килограма;
- в) ръст дребен;
- г) глава малка;
- д) започна да пуши;
- е) яде човешка храна;
- ж) облича се самостоятелно;
- з) гладко води разговор.

Голямо нещо била хипофизата! (Мастилено петно.)

С това приключвам епикризата. Имаме пред себе си нов организъм — наблюдаването му трябва да започне отначало.

Приложение: стенограми на изговореното от него, записи на фонограф, фотографски снимки.

Подпис: асистент на професор Преображенски
доктор Борментал

VI

Беше зимен ден. Краят на януари. Предобедно, предприемно време. На вратата на приемната висеше бял лист хартия, на който беше написано с почерка на Филип Филипович:

„Забранявам да се ядат семки в апартамента.“
Ф. Преображенски

И със син молив с едри като понички букви, с почерка на Борментал:

„Свиренето на музикални инструменти от пет часа подир обед до седем часа заранта се забранява.“

След това с почерка на Зина:

„Когато се върнете, кажете на Филип Филипович, че не го знам къде е отишъл. Фьодор каза, че бил излязъл с Швондер.“

С почерка на Преображенски:

„Сто години ли ще чакам джамджия?“

С почерка на Дария Петровна (с печатни букви):

„Зина излезе да пазарува, каза, че щяла да го доведе.“

В трапезарията беше съвсем като по вечерно време благодарение на лампата с копринен абажур. Светлината от бюфета падаше пречупена на две — кристалните стъкла бяха залепени с полегат кръст от край до край. Филип Филипович, приведен над бюрото, беше се вгълбил в грамаден вестникарски лист. Мълнии разкривяваха лицето му и през зъбите му се сипеха недоизречени, подкъсени маргазливи думи. Той четеше дописката:

„Няма никакви съмнения, че това е негов незаконороден (както се изразяваха в гнилото буржоазно общество) син. Ето как се забавлява нашата псевдонаучна буржоазия. Всеки знае да се шири в седем стаи, докато святкащият меч на правосъдието не блесне над него като червен лъч.

Шв...р“

Много настойчиво, с нахална артистичност, някой свиреше през две стени на балалайка и звуците на изобретателната вариация на „Свети месечника“ се смесваха в главата на Филип Филипович с думите на дописката в омразна каша. След като я дочете, той плю сухо през рамо и машинално запя през зъби:

— „Свети месечника... свети месечника... свети месечника...“
Пу, наби ми се в главата проклетата мелодия!

Позвъни. Зининото лице се промуши между платнищата на завесите.

— Кажи му, че е пет часът, да престава. И го викни тук, моля ти се.

Филип Филипович седеше на креслото до бюрото си, между пръстите на лявата му ръка стърчеше кафява угарка от пура. До завесата, подпрян на касата на вратата, стоеше, кръстосал крака, дребен човек с несимпатична външност. Космите по главата му бяха редки като храсталак в заклеявяла гора, а по лицето му се виждаше

небръснат пух. Челото му смайваше с малките си размери. Почти непосредствено над четчиците на вирнатите му вежди започваше буен перчем.

По разпраното под лявата мишница сако бяха полепнали сламки, раираният му панталон беше протрит на дясното коляно, а на лявото — оплескан с лилава боя. На шията на човека беше вързана вратовръзка с отровно-небесносин цвят и с фалшива рубинена карфица. Цветът на тази вратовръзка беше толкова натрапчив, че от време на време, когато затвореше очи, Филип Филипович в пълния мрак виждаше ту на тавана, ту на стената пламтящ факел с небесносин ореол. Когато ги отвореше, пак ослепяваше, защото откъм пода, пръскайки ветрила от светлина, биеха на очи лачените половинки с бели гети.

„Все едно, че е с галоши“ — с неприятно чувство си помисли Филип Филипович. Човекът до вратата поглеждаше с мътни очи и пушеше цигара, ръсейки нагръдника си с пепел.

Часовникът на стената до дървения пъдпъдък би пет пъти. Вътре в него нещо още стенеше, когато Филип Филипович поведе разговора:

— Аз, струва ми се, вече на два пъти ви молах да не спите на миндера в кухнята, особено денем.

Човекът се окашля дрезгаво, сякаш беше се задавил с костилка, и отговори:

— В кухнята въздухът е по-приятен.

Гласът му беше необикновен, възглух и в същото време кънтящ като в малка бъчвичка.

Филип Филипович поклати глава и попита:

— Откъде се взе тая гадост? Става дума за вратовръзката.

Следвайки посоката на пръста му, човекът сведе очи над провисналата си устна и погледна вратовръзката си с любов.

— Що да е „гадост“? — заговори той. — Екстра вратовръзка си е, Дария Петровна ми я подари.

— Дария Петровна ви е подарила нещо не по-малко отвратително от тия обувки. Каква е тази сияеща глупост? Откъде? Аз какво бях помолил? Да ви се купят нормални обувки! А това на какво прилича? Нима доктор Борментал ви ги е избрал?

— Аз поисках да са лачени. Не съм ли и аз човек? Идете на Кузнецка — всички ходят с лачени.

Филип Филипович повъртя глава и заговори с тежест:

— Спането на миндера се прекратява, ясно ли ви е? Какво е това нахалство? Не разбирате ли, че пречите?! Там има жени.

Лицето на човека стана мрачно, устните му се издадоха напред.

— То пък едни жени! Да не би да са хайлайфни дами? Обикновена слугиня, а се перчи като комисарка. Знам, че Зинка ме е наклепала.

Филип Филипович го погледна строго.

— Да не сте посмели да наричате Зина Зинка, ясно ли ви е?

Мълчание.

— Ясно ли ви е, питам?

— Ясно ми е.

— Махнете тази страхотия от врата си. Вие... Погледнете се в огледалото на какво приличате. Същински цирк. Не хвърляйте угарки по пода — за стотен път ви моля. Повече да не съм чул псувня в апартамента! Не плюйте! Ей го плювалника. В тоалетната вършете всичко както трябва. Със Зина оттук нататък няма да разговаряте. Тя се оплаква, че сте я причаквали в тъмното. Внимавайте! Кой е отговорил на един пациент „кучета го яли“? Да не мислите, че се намирате в кръчма?

— А бе, татенце, защо толкоз ми свивате сармите? — изведнъж заговори плачливо човекът.

Филип Филипович се изчерви, очилата му блеснаха.

— Не съм ви никакво татенце. Ама че фамилиарности! Втори път да не съм чул тази дума! Ще ме наричате на малко и бащино име!

В очите на човека пламна дръзко изражение.

— А бе какво ви става?... Ту не плюй, ту не пуши, ту не ходи еди-къде си. Туй работа ли е? Все едно, че съм в трамвай. Защо не ме оставите да си живея живота? И за „татенцето“ не сте прав. Аз молил ли съм ви да ми правите операция? — възмутено лаеше човекът. — И таз добра! Хванали една животинка, разцепили ѝ с ножче главата, а сега се гнусят. Аз може и да не съм ви давал разрешение да ме оперирате. Нито пък (човекът извъртя очи към тавана, сякаш искаше да си спомни някаква формулировка), нито пък роднините ми. Знам ли, може би и иск имам право да ви предявя.

Очите на Филип Филипович станаха съвсем кръгли, пурата изпадна от ръката му. „Ама че тип!“ — му мина през ума.

— Благоволявате да изразите недоволство от това, че са ви превърнали в човек, така ли? — попита той, присвил очи. — Може би предпочитате пак да търчите около боклукчийските кофи? Да мръзнете в тунелите към вътрешните дворове? Е, ако знаех...

— Я стига сте ми натяквали за тия боклукчийски кофи! Изкарвах си прехраната. Ами ако бях умрял под ножа ви? По-полека, другарю!

— Филип Филипович! — яростно възкликна Филип Филипович. — Не съм ви никакъв другар! Това е чудовищно! „Кошмар, кошмар“ — помисли си той.

— Е па, има си хас... — иронично заговори човекът и застана в победоносна поза. — Туй го разбираме. Можем ли да сме ви другари?! Къде ти! В университети не сме учили, в апартаменти от по петнайсет стаи с бани не сме живели. Само че май е време да се сложи край на тия работи. Днес всеки има право...

Филип Филипович слушаше, пребледнявайки, разсъжденията на човека. Той прекъсна речта си и се запъти демонстративно към пепелника с оплюнчена цигара в ръката. Походката му беше патрава. Той дълго machка угарката в мидата с изражение, което явно говореше: „На На!“ След като угаси цигарата, неочаквано изтрака със зъби и завря нос под мишницата си.

— С пръсти ще ловите бълхите! С пръсти! — яростно се развика Филип Филипович. — И не разбирам откъде ги вземате!

— Да не би да ги развъждам?! — засегна се човекът. — Изглежда, бълхите си ме обичат. — После почовърка с пръсти под хастара на ръкава и измъкна оттам стиска рижав лек ваталин.

Филип Филипович насочи взор към гирляндите на тавана и забарабани с пръсти по бюрото. След като ексекутира бълхата, човекът се дръпна настрана и седна на един стол. Ръцете му с провесени китки се спуснаха чак до пешовете на сакото. Очите му се извиха към квадратчетата на паркета. Той съзерцаваше обувките си и това му доставяше удоволствие. Филип Филипович погледна натам, където святкаха отблясъците от тъпите му бомбета, зажумя и каза:

— Какво друго искахте да ми съобщите?

— А, дребна работа. Нищо и половина. Документ ми трябва, Филип Филипович.

Филип Филипович направи недоволна гримаса.

— Хм! Д-дявол да го вземе! Документ! Действително... Хм... а дали няма някакъв такъв начин... — Гласът му звучеше несигурно и измъчено.

— Моля ви се — уверено му отговори човекът, — как тъй без документ? Тоя път да прощавате. Много добре ви е известно, че на човек без документи строго му се забранява да съществува. Първо домкомитетът...

— Какво общо има с това домкомитетът?

— Как тъй какво? Срещат ме, питат: „Ти, драги, кога ще се регистрираш?“

— Ох, божичко — унило възкликна Филип Филипович, — срещат, питат... Въобразявам си какво им отговаряте. Нали ви бях забранил да се шляете по стълбището?!

— Да не би да съм каторжник? — зачуди се човекът и съзнанието за собствената му правота пламна дори в рубина. — И от къде на къде ще разправяте, че съм се шляел? Думите ви са доста обидни. Ходя си като всички хора.

При това той тропна с лачените си крака по паркета.

Филип Филипович млъкна, очите му се отместиха настрана. „Все пак трябва да се сдържам“ — помисли си той. Отиде до бюфета и изпи на един дъх цяла чаша вода.

— Отлично — по-спокойно заговори той. — Работата не е в думите. Та какво казва този ваш прелестен домкомитет?

— Какво ще казва... И не сте прав да му викате „прелестен“. Той защитава интересите...

— Чии интереси, ако мога да запитам?

— То се знае чии — на трудовия елемент.

Филип Филипович се опули.

— А как разбрахте, че сте труженик?

— Ами ясно е, че не съм непман.

— Както и да е. Та какво му е нужно в защита на вашите революционни интереси?

— То се знае — какво — да ме регистрират. Те казват: къде се е чуло и видяло нерегистриран човек да живее в Москва? Това — едно. А най-важното — отчетният картон. Не искам да ме броят за дезертьор. Освен туй профсъюзът, трудовата борса...

— Можете ли да ми обясните въз основа на какво ще ви регистрирам? На тази покривка за маса или на паспорта ми? Редно е все пак да се съобразявате с положението. Недейте забравя, че сте... въз... тъй да се каже, неочаквано появило се същество, лабораторно... — Филип Филипович говореше все по-несигурно.

Човекът победоносно мълчеше.

— Отлично. Вярно, в края на краищата редно е да бъдете регистриран и изобщо устроен според планове на този ваш домкомитет, нали? Но вие нямате нито малко, нито фамилно име.

— Тоя път не познахте. Име като нищо мога да си избира. Обнародвам го във вестника — и край.

— И как ще благоволите да се именувате?

Човекът си оправи вратовръзката и отговори:

— Полиграф Полиграфович.

— Не се правете на глупак — мрачно му отвърна Филип Филипович, — сериозно ви говоря.

Хаплива усмивка разкриви устните на човека.

— Едно не мога да разбера — заговори той весело и смислено, — на майка да псувам не бива, да плюя не бива. А от вас все това чувам: „Глупак, та глупак.“ Май в Ресефесере само на професорите им е позволено да нагрубават?

Филип Филипович усети, че кръвта му се качва в главата, и докато си наливаше вода, строши чашата. След като се напи от друга, той си рече: „Още малко, и ще вземе да ме поучава. И ще е съвсем прав. Бива ли толкова да не се владее?!“

Той се обърна, преувеличено учтиво пречупи кръст и произнесе с желязна твърдост:

— Из-винявайте, нервите ми са разстроени, вашето име ми се стори чудновато. Откъде ли, интересно, сте го изровили?

— Домкомитетът ми го препоръча. В календара го търсихме. „Кое ще си харесаш?“ — питат. И аз си го избрах.

— В никой календар не може да има нищо подобно.

— Чудя ви се — захили се човекът. — Как да не може, когато в манипулационната ви виси същият.

Без да става, Филип Филипович се пресегна към бутона на тапетите ѝ в отговор на позвъняването дойде Зина.

— Календара от манипулационната.

Заточи се пауза. Когато Зина се върна с календара, Филип Филипович попита:

— Къде е?

— На четвърти март се празнува.

— Покажете ми го. Хм... По дяволите... хвърлете го в печката, Зина, още сега.

Зина, уплашено опулила очи, излезе с календара, а човекът заклати глава укоряващо.

— Фамилното ви име мога ли да науча?

— За фамилно съм съгласен да приема наследственото.

— Как наследствено? По-точно?

— Бубев.

В кабинета пред бюрото стоеше председателят на домкомитет Швондер с кожена куртка. Доктор Борментал седеше на едно кресло. При това по зачервените от студа бузи на доктора (той току-що беше се прибрал) се бе изписало същото смутено изражение, както и по лицето на седналия до него Филип Филипович.

— Та какво да напиша? — нетърпеливо попита той.

— Не се притеснявайте де — започна Швондер, — работата с нищо и никаква. Напишете едно заявление, гражданино професор. Тъй й тъй, предявителят на настоящото наистина е Полиграф Полиграфович Бубев, хм... зароден във вашия апартамент.

Борментал се разшава от смайване в креслото, на Филип Филипович му трепна мустакът.

— Хм... дявол да го вземе! Нищо по-глупаво не мога да си представя. Хич не се е зараждал той, а просто... е, с една дума...

— Това си е ваша работа — със спокойно злорадство: заяви Швондер, зародил ли се е, или не е... Така или иначе, вие сте правили опита, професоре, следователно вие сте създали гражданина Бубев.

— Кратко и ясно — излая Бубев откъм библиотечния шкаф. Той беше се зазяпал във вратовръзката си, която се отразяваше в огледалната бездна.

— Много ще ви замоля — сръза го Филип Филипович — да не се намесвате в разговора. Недейте ми казва „кратко и ясно“, когато никак не е ясно.

— Как да не се месея?! — докачено забоботи Бубев, а Швондер незабавно го подкрепи:

— Извинявайте, професоре, гражданинът Бубев е напълно прав. Негово право си е да участвува в обсъждането на собствената му участ, тъй като става дума за документи. Документът е най-важното нещо на тоя свят.

В този момент оглушително звънване над ухото прекъсна разговора. Филип Филипович каза в микрофона на слушалката: „Да...“, изчерви се и се развика:

— Моля да не ми губите времето с глупости. Какво ви влиза в работата? — И затръшна с все сила слушалката върху рогцата.

Лъчезарна усмивка се разля по лицето на Швондер.

Филип Филипович викна, поморавявайки:

— С една дума, хайде да приключим с това.

Съдра един лист от бележника си и нахвърли няколко думи, след това ядосано ги прочете на глас:

— „С настоящото удостоверявам...“ Дивотии... Хм... „Предявителят на настоящото, човек, получен при лабораторен опит чрез операция на главния мозък, има нужда от документи...“ По дяволите! Аз изобщо съм против издаването на тези идиотски документи. Подпис — „Професор Преображенски“.

— Доста странно ми изглежда това, професоре — засегна се Швондер. — Как тъй можете да наричате документите идиотски? Аз не мога да допусна пребиваването в сградата на бездокументен квартирант, а на всичко отгоре и незаведен на военен отчет от милицията. Ами ако вземе да избухне някоя война с империалистическите хищници?

— Аз на никаква война не отивам! — неочаквано изджафка начумерено Бубев.

Швондер се сепна, но бързо се съвзе и учтиво направи забележка на Бубев:

— Вие, гражданино Бубев, говорите крайно несъзнателно. Трябва да се зачислите на военен отчет.

— На отчет ще се зачисля, ама друг път ще воювам! — враждебно му отговори Бубев, оправяйки вратовръзката си.

Дойде време Швондер да се смути. Преображенски се спогледа злобно и измъчено с Борментал: „Видяхте ли?“ Борментал кимна

многозначително.

— Аз съм тежко ранен по време на операцията — мрачно проскимтя Бубев, — вижте как са ме подредили. — И посочи главата си. Напреки през челото му минаваше много пресен оперативен белег.

— Да не би да сте анархоиндивидуалист? — попита Швондер, вдигайки високо вежди.

— Аз подлежа на освобождаване от военна служба като параграфист — отговори му Бубев.

— Добре де, това сега не е най-важното — каза смаяният Швондер, — фактът е, че ще изпратим удостоверение на професора в милицията и ще ви издадат документ.

— Вижте какво... тъъ... — внезапно го попита Филип Филипович, явно налегнат от някаква мисъл — нямате ли в сградата някоя свободна стая? Съгласен съм да я купя.

Жълтички искри засвяткаха в очите на Швондер.

— Не, професоре, за най-голямо съжаление. И няма изгледи да се освободи.

Филип Филипович стисна устни и нищо не каза. Телефонът пак зазвъня като побъркан. Без да се обади, Филип Филипович блъсна слушалката така, че тя се повъртя и увисна на синия шнур. Всички трепнаха. „Изнервил се е старецът!“ — помисли си Борментал, а Швондер със светнали очи се поклони и излезе.

Бубев, скърцайки с подметките на лачените си обувки, тръгна подир него.

Професорът остана насаме с Борментал. След кратка пауза Филип Филипович затресе ситно глава и заговори:

— Честна дума, това е кошмар! Видяхте ли? Кълна ви се, драги докторе, през тия две седмици се измъчих повече, отколкото през последните четиринайсет години! Ама че тип!...

В далечината глухо издрънча стъкло, после литна сподавен женски писък и веднага след това угасна. Нечистата сила се заблъска в тапетите на коридора, насочвайки се към манипулационната, там нещо изтреця и мигновено се стрелна обратно. Затряскаха се врати и откъм кухнята се обади ниският глас на Дария Петровна. След това зави Бубев.

— Божичко, това пък какво е? — извика Филип Филипович и се втурна към вратата.

— Котарак — досети се Борментал и изскочи след него.

Те се завтекоха по коридора към антрето, нахълтаха в него, оттам свиха по коридорчето към клозета и банята. От кухнята изхвъркна Зина и се сблъска с Филип Филипович.

— Колко пъти съм заповядвал да няма котараци?! — развика се вбесен Филип Филипович. — Къде е той? Иван Арнолдович, успокойте, за бога, пациентите в приемната!

— В банята, в банята се е залостил проклетникът — викаше, задъхвайки се, Зина.

Филип Филипович натисна вратата на банята, но тя не се помръдна.

— Незабавно отпорете!

В отговор в заключената баня нещо заподскача по стените, строполиха се легени, подивелият глас на Бубев глухо изрева зад вратата:

— Ще те убия на място.

Тръбите зашумяха и потече вода. Филип Филипович подпря вратата с рамо и започна да я кърти. Зачервената от жегата Дария Петровна се показва с разкривено лице на прага на кухнята. След това високото стъкло досами тавана между банята и кухнята се цепна, от него изпаднаха две парчета, а подир тях се изтърси грамаден котарак на тигрови пръстени и с небесносиня лента на врата, приличащ на полицай. Той падна на масата в дългото блюдо, сцепи го на две, скочи от блюдото на пода, след това се изви на три крака, а с десния замахна като в танц и се шмугна през тясната пролука към задния вход. Пролуката се разшири и котаракът бе сменен от бабешка физиономия със забрадка. Поръсената с бели точки пола на бабичката се намери в кухнята. Бабичката си избърса устата с палец и показалец, огледа кухнята с подутите си и бодливи очички и произнесе с любопитство:

— О, господи Исусе!

Клетият Филип Филипович прекоси кухнята и попита бабичката застрашително:

— Какво искате?

— Ще ми се да видя говорящото кученце — подмазвачески отговори бабичката и се прекръсти.

Филип Филипович пребледня още повече, приближи се до бабичката и й прошепна астматично:

— Веднага напуснете кухнята!

Бабицката заотстъпва заднешком към вратата и каза докачено:

— Не сте ли много дързък, професоре?

— Вън, рекох! — повтори Филип Филипович и очите му станаха кръгли като на бухал. Той собственоръчно затръшна вратата зад гърба на бабицката. — Дария Петровна, нали ви бях помолил?

— Филип Филипович — отчаяна му отговори Дария Петровна, стиснала оголените си ръце в юмруци, — какво да правя? Хората от сутрин до вечер напират, не мога да си гледам, работата.

Водата в банята ревеше глухо и страховито, но вече не се чуваха гласове. Влезе доктор Борментал.

— Иван Арнолдович, убедително ви моля... хм... колко пациенти има там?

— Единайсет — отговори Борментал.

— Отпратете ги, днес няма да преглеждам. Филип Филипович почука с кокалчетата на пръстите си по вратата и извика:

— Благоволете да излезете още сега! Защо сте се заключили?

— Гу-гу — жално и глухо му отвърна гласът на Бубев.

— Какво, какво?... Не чувам, спрете водата.

— Бау! Бау!

— Ама спрете водата де! Не разбирам какво е направил... — развика се Филип Филипович, изпадайки в бяс.

Зина и Дария Петровна надничах през кухненската врата. Филип Филипович задумка с юмрук по вратата.

— Ето го — извика Дария Петровна от кухнята.

Филип Филипович се втурна натам. През строшения прозорец под тавана се мярна и после се подаде в кухнята физиономията на Полиграф Полиграфович. Тя беше разкривена от злоба, с плачливи очи, а през целия нос се виеше, пламенеейки от прясната кръв, драскотина.

— Полудели ли сте? — попита Филип Филипович. — Защо не излезете през вратата?

Бубев, притеснен и уплашен, се озърна и отговори:

— Заключил съм се.

— Отворете си де! Никога ли не сте виждали секретна брава?

— Не ще да се отвори пущината! — уплашено отговори Полиграф.

— Божичко, той е мръднал предпазителя! — извика Зина и плесна с ръце.

— Там има едно копченце! — викна Филип Филипович, мъчейки се да заглуши водата. — Натиснете го надолу... Надолу, надолу го натиснете!

Бубев се изгуби, но след малко пак се показва на прозорчето.

— Нищичко се не види — ужасен излая той през прозорчето.

— Ами светнете лампата! — Филип Филипович беше побеснял.

— Проклетото котарачище строши крушката, а аз, докато се мъчех да го хвана за краката, откъртих крана и сега не мога да го намеря.

Тримата плеснаха с ръце и останаха вцепенени в това положение. След около пет минути Борментал, Зина и Дария Петровна седяха един до друг върху мокрия килим, навит на руло в подножието на вратата, и го притискаха със задници към пода, а портиерът Фьодор със запалената венчална свещ на Дария Петровна се катереше по дървена стълба към вентилационното прозорче. Задникът му на едри сиви карета се мярна във въздуха и изчезна в отвора.

— Ду... гу-гу! — крещеше нещо Бубев през рева на водата.

Зачу се гласът на Фьодор:

— Филип Филипович, все едно, ще трябва да отворим, нека се изтече през кухнята.

— Отваряйте! — сърдито извика Филип Филипович.

Тройката се надигна от килима. Напънаха вратата на банята и водата веднага нахлу в коридорчето. В него тя се раздели на три потока: направо към отсрещния клозет, надясно към кухнята и наляво към антрето. Джапайки и подскачайки, Зина затръшна неговата врата. До глезените във водата, излезе Фьодор, който неизвестно защо се усмихваше. Той беше като с мушама, целият прогизнал.

— Едвам я затъкнах, голямо е налягането — поясни той.

— Къде е оня? — попита Филип Филипович, проклинайки, и вдигна единия си крак.

— Страх го е да излезе — каза Фьодор, усмихвайки се глупаво.

— Ще ме биете ли, татенце? — дочу се плачливият глас на Бубев от банята.

— Дръвник! — кратко му отвърна Филип Филипович.

Зина и Дария Петровна с надигнати до коленете поли, с голи крака, и Бубев с портиера, също боси, със запретнати крачоли, бършеха с парцали пода на кухнята и ги изцеждаха в кофи и в умивалника. Зарязаната готварска печка бумтеше. Водата се изтичаше през вратата към кънтящото стълбище и оттам по стъпалата отиваше към мазето.

Борментал, застанал на пръсти наред голямата локва на паркета в антрето, водеше преговори през откренатата колкото позволяваше синджирчето врата:

— Днес няма да има прегледи, професорът не е добре. Имайте любезността да се дръпнете от вратата, тук се пукна една тръба...

— А кога ще преглежда? — не мирысваше гласът. — Аз съм съвсем за малко...

— Невъзможно е — Борментал се прехвърли от пръсти на пети, — професорът лежи и тръбата се пукна. Утре заповядайте. Зина, миличка! Оттук бършете, иначе ще залее официалното стълбище.

— Не смогваме с парцалите!

— Сега ще я изгребем с канчета — обади се Фьодор, — ей сегичка.

Звънецът на входната врата не млъкваше и водата наква подметките на Борментал.

— Но кога ще бъда опериран? — досаждаше един глас и правеше опити да се промуши през пролуката.

— Тръбата се спуска...

— С галоши съм, мога да прегазя.

Зад вратата се появиха синкави силуети.

— Невъзможно е. Моля ви, елате утре.

— Ама аз съм записан.

— Утре. Водопроводът се повреди.

Фьодор пълзеше из езерото около краката на доктора, стържеше с канчето, а издрасканият Бубев измисли нов метод. Той нави един огромен парцал, легна по корем във водата и я погна от антрето обратно към клозета.

— Защо я разкарваш из целия апартамент, обеснико? — сърдеше се Дария Петровна. — Изливай я в умивалника.

— С умивалника няма да насмогнем — отговори ѝ Бубев, ловейки с ръце мътната вода, — ще залее главния вход.

От коридора със скърцане се зададе една пейчица, а на нея стоеше, балансирайки, Филип Филипович със сини чорапи на райета.

— Иван Арнолдович, стига сте им отговаряли! Идете в спалнята, ще ви дам пантофи.

— Нищо, Филип Филипович, дребна работа.

— Обуйте едни галоши.

— Няма нужда, вече си намокрих краката.

— Ах, боже мой! — завайка се Филип Филипович.

— Мръсно животно — неочаквано се обади Бубев, който клечеше със супник в ръцете.

Борментал затръшна вратата, не се сдържа и прихна да се смее. Ноздрите на Филип Филипович се разшаваха, очилата му засвяткаха.

— Кого имате предвид — попита той Бубев от висотата си, — ако мога да знам?

— За котарака казвам, гадина долна! — отговори Бубев, отмествайки очи настрана.

— Знаете ли, Бубев — каза Филип Филипович, след като си пое дъх, — положително не съм виждал по-нахално същество от вас.

Борментал се изкиска.

— Вие — продължи Филип Филипович — сте просто безсрамник. Как смееете да говорите такива неща? Направихте тая беля и на всичко отгоре си позволявате... Не! Това е дявол знае какво!

— Бубев, кажете ми, ако обичате — обади се Борментал, — докога ще гоните котките? Засрамете се! Това е безобразие! Диващина!

— Как да е диващина?! — мрачно отговори Бубев. — Никаква диващина не е. Не го изтрайвам в апартамента. Само гледа какво да задигне. Изплюска каймата на Дария. Искях да го вкарам в пътя.

— Вас трябва някой да ви вкара в пътя — рече Филип Филипович. — Я си вижте физиономията в огледалото.

— За малко да ми извади окото — мрачно се обади Бубев, пипайки окото си с мокра мръсна ръка.

Когато почернелият от влагата мокър паркет позасъхна, всички огледала се замъглиха и престана да се звъни на вратата, Филип Филипович се появи в антрето по сахтиянени червени пантофи.

— Ето ви, Фьодор.

— Най-покорно благодаря.

— Веднага да се преоблечете. Да, и ще ви препоръчам: пийнете си водка при Дария Петровна.

— Най-покорно благодаря. — Фьодор помълча притеснено, после каза: — Да прощавате, Филип Филипович, чак ме е срам. Само че трябва да се плати прозорецът на седми апартамент. Гражданинът Бубев го строшил с камък.

— Котарак ли е замерял? — попита Филип Филипович, навъсен като облак.

— Там е работата, че наемателя на апартамента. Той вече се закани, че щял да го даде под съд.

— Дявол да го вземе!

— Бубев прегърнал готвачката им, а той го погнал. И се скарали.

— За бога, веднага ми съобщавайте за такива неща! Колко трябва?

— Рубла и половина.

Филип Филипович извади три лъскави монети по петдесет копейки и ги връчи на Фьодор.

— Бива ли да се плащат на такъв простак рубла и половина? — зачу се през вратата глух глас. — Той си е виновен...

Филип Филипович се обърна, мълком избута Бубев, натика го в приемната и врътна ключа. Бубев веднага задумка отвътре е юмруци по вратата.

— Стига! — с явно поболял глас възкликна Филип Филипович.

— Е, туй вече наистина е и аз не знам какво — многозначително констатира Фьодор. — Такъв нахалник през живота си не съм виждал.

Борментал изникна като изпод земята.

— Филип Филипович, моля ви, недейте се ядосва.

Енергичният ескулап отключи вратата на приемната и оттам се чу гласът му:

— В кръчма ли се намирате?

— За бой плаче — добави решителният Фьодор.

— Не бива така, Фьодор — печално промърмори Филип Филипович.

— Ама моля ви се, за вас ми е жал, Филип Филипович.

VII

— Не, не и не! — настойчиво заговори Борментал. — Бъдете така любезен да си я сложите.

— Стига де! — размаргази се недоволният Бубев.

— Благодаря ви, докторе — благо каза Филип Филипович, — защото на мен вече ми омръзна да правя забележки.

— Все едно няма да ви позволя да ядете, докато не си я сложите. Зина, вземете майонезата от Бубев.

— Как тъй „вземете“?! — вкисна се Бубев. — Сега ще си я сложа.

С лявата си ръка той загради купичката с майонезата от Зина, а с дясната натъпка края на салфетката под яката си и заприлича на клиент от бръснарница.

— И с вилица, ако обичате — добави Борментал.

Бубев въздъхна продължително и започна да излавя парчета есетра от гъстия сос.

— Да си пийна още водчица, а? — заяви той въпросително.

— А няма ли да ви стане много? — осведоми се Борментал. — Напоследък твърде налитате на водката.

— Свиди ли ви се? — попита Бубев и го погледна изпод вежди.

— Глупости приказвате — намеси се суровият Филип Филипович, но Борментал го прекъсна.

— Не се тревожете, Филип Филипович, оставете на мен. Вие, Бубев, дрънките дивотии и най-възмутителното е, че ги дрънките безапелационно и уверено. Водката, естествено, не ми се свиди, тя не е моя, а на Филип Филипович. Просто това е вредно. Туй първо, а второ — и без водка се държите неприлично.

Борментал посочи залепения бюфет.

— Зинуша, дайте ми, ако обичате, още малко от рибата — рече професорът.

В това време Бубев се пресегна към гарафичката, погледна накриво Борментал и си напълни чашката.

— И на другите трябва да предложите — каза Борментал. — И тъй, първо на Филип Филипович, след това на мен и най-накрая на себе си.

По устните на Бубев потрепна едва забележима саркастична усмивка и той наля водка в останалите две чашки.

— Всичкото ви е като на парад — заговори той, — салфетката насам, вратовръзката натам, па „извинявайте“, па „моля ви“, па „мерси“, а истински не ви стиска. Сами се тормозите като през царско време.

— А как е „истински“, ако може да запитам?

Бубев не отговори на Филип Филипович, а вдигна чашката си и произнесе:

— Всичко най ви желая...

— Да ви се връща — с известна ирония се обади Борментал.

Бубев лисна съдържанието на чашката в гърлото си, намръщи се, доближи парченце хляб до носа си, помириса го, а след това го налапа, при което очите му се наляха със сълзи.

— Стажът му се обажда — неочаквано каза отсечено и' сякаш в унес Филип Филипович.

Борментал го изглежда учудено.

— Виноват...

— Стажът — повтори Филип Филипович и горко поклати глава, — с нищо не можем да му помогнем. Климсие бил, Климсие останал.

Борментал с огромен интерес остро се взря в очите на Филип Филипович.

— Смятате ли, Филип Филипович?

— Какво ще смятам, сигурен съм.

— Нима... — започна Борментал и млъкна, поглеждайки Бубев. Той се намръщи подозрително.

— Später!^[1] — тихо каза Филип Филипович.

— Gut!^[2] — съгласи се асистентът му.

Зина донесе пуйката. Борментал наля на Филип Филипович червено вино, предложи и на Бубев.

— Не ща, по-добре водчица да си пийна. — Лицето му беше се лъснало, по челото му беше избила пот, той беше се развеселил.

Филип Филипович също поомекна след виното. Очите му се проясниха, той благосклонно поглеждаше Бубев, чиято черна глава

седеше в салфетката като муха в сметана.

А Борментал, след като си похапна, прояви жажда за дейност.

— Е, какво да предприемам тази вечер с вас? — поиска да чуе той мнението на Бубев.

Той премигна няколко пъти и отговори:

— Най-добре ще е да идем на цирк.

— Всеки ден на цирк — благодушно му възрази Филип Филипович. — Според мен това е доста скучно. На ваше място поне веднъж бих отишъл на театър.

— На театър няма да ида — неприязнено му отвърна Бубев и си прекръсти устата.

— Хълцането на трапезата убива апетита на околните — машинално му съобщи Борментал. — Извинявайте за забележката... А защо' собствено не ви харесва театърът?

Бубев погледна през празната чаша като през далекоглед, помисли малко и се нацупи.

— Ами щото се правят на улави... Дърдорят, дърдорят... Чиста контрареволуция!

Филип Филипович се отпусна на готическата облегалка и така се разсмя, че в устата му засвятка златна тараба. Борментал само завъртя глава.

— Да бяхте почели нещо — предложи той. — Защото все пак...

— И бездруго чета, чета... — отговори Бубев й неочаквано си наля хищно и бързо половин водна чаша водка.

— Зина — тревожно извика Филип Филипович, — вдигни водката, моето момиче. Стига ни толкова. Та какво четете?

— В главата му изведнъж се мярна картина: необитаем остров, палма, човек, облечен с животински кожи и с калпак на главата. „Не ще е зле Робинзон...“

— А бе тая, как се викаше... кореспонденция на Енгелс с оня, как му беше името... с Кауцки.

Борментал спря вилицата с парче бяло месо наред пътя, а Филип Филипович си разплиска виното. Бубев издебна момента и глътна водката.

— А ще ми бъде ли позволено да знам какво можете да кажете по повод на прочетеното?

Бубев вдигна рамене.

— А бе не съм съгласен.

— С кого? С Енгелс или с Кауцки?

— И с двамата — отговори Бубев.

— Това е великолепно, заклевам се в господата. „На любимата чудесна...“ А какво бихте могли да предложите от своя страна?

— Какво има да предлагам?!... Пишат, пишат... конгрес, някакви си германци... чак ми се пръска главата. Майката му е всичко да се раздели поравно...

— Точно така си мислех — възкликна Филип Филипович и тупна с длан по масата, — именно това предполагам.

— И начинът ли ви е известен? — заинтригуван попита Борментал.

— Какъв ти начин! — поясни Бубев, който беше станал словоохотлив след водката. — Фасулска работа. Щото на какво прилича; един се шири в седем стаи, има четирийсет чифта гащи, а друг обикаля боклукчийските кофи да намери нещо за ядене.

— Това за седемте стаи сигурно е намек по мой адрес? — попита Филип Филипович, горделиво присвил очи.

Бубев се сви и нищо не каза.

— Добре, аз също не съм против подялбата. Докторе, колко души отпратихте вчера?

— Трийсет и девет — веднага отговори Борментал.

— Хм... Триста и деветдесет рубли. На тримата мъже... Дамите — Зина и Дария Петровна — няма да ги слагаме в сметката. Вие, Бубев, дължите сто и трийсет рубли.

— И таз добра! — уплашено му отговори Бубев. — За какво?

— За крана и за котарака — неочаквано ревна Филип Филипович, излизайки от състоянието на иронично спокойствие.

— Филип Филипович — тревожно се обади Борментал.

— Почакайте!... За безобразието, което извършихте и благодарение на което не можах да приема пациентите си. Това е направо нетърпимо. Скача човекът като първобитен из целия апартамент, кърти кранове. Кой уби котката на мадам Полосухер? Кой?...

— Вие, Бубев, онзи ден сте ухапали една дама на стълбището — връхлетя го и Борментал.

— Вие стоите... — ръмжеше Филип Филипович.

— Ама тя ме фрасна по мутрата — изквича Бубев, — мутрата ми да не би да е общинска?!

— Защото сте я ощипали за гърдата — развика се Борментал и събори чашата си, — вие стоите...

— Вие стоите на най-долното стъпало на развитието — надвика го Филип Филипович. — Вие тепърва има да се формирате, слабо в умствено отношение същество. Всичките ви постъпки са животински, а вие в присъствието на хора с висше образование си позволявате с абсолютна непоносима безцеремонност да предлагате съвети от космически мащаб и не по-малко космическа глупост за това как всичко да се раздели... и в същото време изядохте пастата за зъби.

— Онзи ден — потвърди Борментал.

— Всичко това ще ви излезе през носа... — крещеше Филип Филипович. — Между другото защо сте изтрили мехлема от него? Запомнете, че трябва да мълчите и да слушате какво ви се казва. Да се учите и да се стараете да станете що-годе приемлив член на социалното общество. Между другото кой негодник ви е снабдил с това книжле?

— За вас всички са негодници — уплашено му отговори Бубев, зашеметен от нападението и отляво, и отдясно.

— Досещам се — възкликна Филип Филипович, зачервявайки се злобно.

— Добре де, Швондер ми го даде. Той не е негодник... Да съм се развивал.

— Виждам как се развивате след Кауцки — пискливо извика Филип Филипович и прежълтя. След това яростно натисна бутона на стената. — Днешната случка най-добре илюстрира това. Зина!

— Зина! — ревна уплашеният Бубев.

Зина дотича бледа.

— Зина, там, в приемната... В приемната ли е?

— В приемната — покорно отговори Бубев, — зелено като гущер...

— Има едно зелено книжле...

— Ама защо ще го горите?! — отчаяно възкликна Бубев. — Държавно е, от библиотеката.

— Кореспонденция се казва... На... как му беше името... Енгелс с оня дявол... В печката!

Зина изхвъркна.

— Честна дума, иде ми да обеса тоя Швондер на първия клон — яростно възкликна Филип Филипович, впивайки зъби в крилцето на пуйката. — Загнездил се е в сградата един изумителен мръсник, същински цирей. И не стига, че пише разни глупави пасквили по вестниците...

Бубев взе да гледа професора злобно и иронично. Филип Филипович на свой ред го погледна накриво и млъкна.

„Ох, май на зле отиват работите в апартамента“ — изведнъж пророчески си помисли Борментал.

Зина внесе на кръгло блюдо рижав от едната страна и зачервен от другата кейк и кафеник.

— Няма да го ям — побърза да каже заканително и враждебно Бубев.

— Никой изобщо не ви кани, дръжте се прилично. Заповядайте, докторе.

Обедът привърши в мълчание.

Бубев извади от джоба си смачкана цигара и запафка.

След като си изпи кафето, Филип Филипович си погледна часовника, натисна бутона на музикалния механизъм и той нежно изсвири осем и четвърт. Филип Филипович се отпусна по стар навик на готическата облегалка и посегна да вземе вестника от масичката.

— Докторе, моля ви, идете с него на цирк. Само, за бога, погледнете в програмата дали няма котараци.

— Чудя се как пускат такива гадове в цирка — мрачно отбеляза Бубев, клатейки глава.

— Всякакви пускат — двусмислено му отговори Филип Филипович. — Какви представления има?

— У Соломонски — зачете Борментал — някакви си четирима... Юсемс и човекът на мъртвата точка.

— Какви ли ще са тия Юсемс? — подозрително се осведоми Филип Филипович.

— Един господ знае. За пръв път срещам тази дума.

— Тогава по-добре вижте у Никитини. Необходимо е да сме наясно.

— У Никитини... У Никитини... Хм... слонове и границата на човешката сръчност.

— Тъй. Какво ще речете за слоновете, драги Бубев? — недоверчиво попита Филип Филипович.

Бубев се засегна:

— Да не би да не разбирам?! Котаракът е друга работа. Слоновете са полезни животни — отговори му Бубев.

— Отлично. Щом са полезни, идете и ги погледайте. Да слушате Иван Арнолдович. И недейте се впуска в никакви разговори там в бюфета. Иван Арнолдович, най-покорно ви моля да не предлагате бира на Бубев.

След десетина минути Иван Арнолдович и Бубев, издокаран с каскет с патешки нос и с балтон с вдигната яка, тръгнаха за цирка. В апартамента настана тишина: Филип Филипович отиде в кабинета си. Запали лампата с тежък зелен абажур, благодарение на което грамадният кабинет потъна в спокойствие, и закрачи насам-натам. Крайчецът на пурата му дълго святка с бледозелен огън.

Професорът беше бръкнал в джобовете на панталона си и тежък размисъл терзаеше ученото му оплешивяло чело. Той примляскваше, тананикаше си през зъби „Нилски брегове свещени“ и си мърмореше нещо. Най-сетне остави пурата в пепелника, отиде до стъкления шкаф и освети целия кабинет с трите силни крушки на тавана. От шкафа, от третата стъклена полица, Филип Филипович извади тесен буркан и взе да го разглежда намръщен, вдигайки буркана към светлината. В прозрачната и тежка течност плаваше, без да пада на дъното, малкото бледо топченце, извадено от недрата на Бубевия мозък. Като вдигаше рамене, кривеше устни и хъмкаше, Филип Филипович го поглъщаше с очи, сякаш искаше да открие в бялото непотъващо топченце причината за удивителните събития, които обърнаха нагоре с краката живота в пречистенския апартамент.

И високоученият мъж май наистина я откри. Натам като че ли отиваше работата, защото, след като се нагледа на буркана с мозъчния придатък, го прибра в шкафа, заключи го, сложи ключа в джобчето на жилетката си, а той самият се тръшна, свил глава между раменете си и дълбоко бръкнал в джобовете на самото си, върху кожата на канапетото. Дълго пали втората пура, сплескал със зъби края ѝ, и най-сетне, в пълна самота, зелено оцветен като беловласия... Фауст, възкликна:

— Ей богу, май ще се реша.

Никой не му отговори. В апартамента бяха секнали всички звуци. По Обуховата уличка, както знаем, в единайсет часа движението стихва. Много рядко прозвучаваха стъпките на окъснел минувач, те изтрополяваха някъде зад завесите и угасваха. В кабинета нежно звънеше под пръстите на Филип Филипович музикалният механизъм в малкото му джобче. Професорът нетърпеливо чакаше завръщането на доктор Борментал и Бубев от цирка.

[1] По-късно (нем.) — Б.р. ↑

[2] Добре (нем.). — Б.р. ↑

VIII

Не се знае какво беше си наумил Филип Филипович. През следващата седмица той не предприе нищо особено и може би вследствие на бездействието му животът в апартамента се препълни със събития.

Пет-шест дека след историята с водата и котарака от домкомитета при Бубев дойде младежът, който беше се оказал жена, и му връчи документите. Бубев ги прибра във вътрешния си джоб и веднага след това повика доктор Борментал:

— Борментал!

— А, да ги нямаме такива! Моля да ме викате на малко и бащино име! — отвърна му Борментал с издължено лице.

Редно е да отбележим, че през тия пет-шест дена хирургът бе сколасал да се скара с възпитаника си осем пъти. И атмосферата в обуховските стаи беше отровена.

— Тогава и мен на малко и бащино! — съвсем основателно отговори Бубев.

— Не! — кресна откъм вратата Филип Филипович. — С тия малко и бащино име в моя апартамент не разрешавам да ви наричат. Ако ви е угодно да престанем да ви именуваме фамилиарно „Бубев“, и аз, и доктор Борментал ще ви наричаме „господин Бубев“.

— Не съм господин, всички господа избягаха в Париж! — излая Бубев.

— Швондер го е наковал! — развика се Филип Филипович. — Както и да е, ще си разчистя сметките с този негодник. Но докато се намирам в този апартамент, в него освен господа други няма да има. В противен случай някой от двамата ни — или аз, или вие — ще се изнесе оттук, най-вероятно вие. Още днес ще дам във вестниците обява и бъдете сигурен, ще ви намеря стая.

— Да не съм балама, че да се изнасям оттук?! — много отчетливо изрече Бубев.

— Каквоо? — попита Филип Филипович и лицето му толкова се промени, че Борментал се втурна към него и тревожно го хвана за ръкава.

— Знаете ли, мосю Бубев, не бъдете толкова нахален — извиси глас Борментал.

Бубев отстъпи заднешком, извади от джоба си три хартийки — зелена, жълта и бяла — и заговори, забивайки пръста си в тях:

— Ето. Член съм на жилищната задруга и ми се полагат шестнайсет аршина площ в апартамент номер пет с главен наемател Преображенски.

Бубев се позамисли и добави един израз, който Борментал машинално отбеляза в мозъка си като нов: „Ако нямате нищо против.“

Филип Филипович прехапа устна и промълви непредпазливо през нея:

— Кълна се, че в края на краищата ще застрелям този Швондер.

Бубев възприе тези думи извънредно внимателно и остро, което пролича по очите му.

— Филип Филипович, vorsichtig^[1]... — предупреждаващо започна Борментал.

— То бива, бива... ама чак такава подлост! — викна Филип Филипович на руски. — Имайте предвид, Бубев... господине, че ако си позволите още една безочлива постъпка, ще ви лиша от обед и изобщо от храна в моя дом. Шестнайсетте аршина иди-дойди, но тая жабешка хартийка не ме задължава да ви хранутя.

Бубев изведнъж се уплаши и зяпна.

— Не е редно да бъда оставен без прехрана — замънка той. — Къде ще ям?

— Щом е тъй, дръжте се прилично! — в един глас заявиха двамата ескулаповци.

Бубев явно се поукроти и през тоя ден не причини вреда никому, с изключение на самия себе си: възползувай от краткотрайното отсъствие на Борментал, набара бръснача му и така си разцепи скулата, че Филип Филипович и доктор Борментал му шиха раната, поради което Бубев дълго ви, обливайки се със сълзи.

Следващата нощ в кабинета на професора в зеления полумрак седяха двама души: самият Филип Филипович и верният му, привързан към него Борментал. Останалите обитатели на къщата вече спяха.

Филип Филипович беше по тюркоазения си халат и по червените си пантофи, а Борментал по риза и сини тиранти. Между лекарите на кръглата масичка до дебелия албум имаше бутилка коняк, чинийка с лимон и сандъче с пури. В задимената стая учените разпалено обсъждаха последните събития: Тази вечер Бубев беше задигнал от кабинета на Филип Филипович двете десетачки, сложени на бюрото му под преспапието, и изчезнал от апартамента. Прибра се късно абсолютно пьян. Нещо повече: с него се домъкнаха две неизвестни лица, които вдигаха врява на главното стълбище и изявиха желание да преспят у Бубев. Гореспоменатите лица се оттеглиха чак когато Фьодор, който присъствуваше на тази сцена по есенно палто, наметнато върху долните му дрехи, се обади в Четирийсет и пето отделение на милицията. Лицата мигновено изфирясаха, щом Фьодор окачи слушалката. Неизвестно къде, след като си отидоха лицата, се бяха дянали малахитеният пепелник от масичката под огледалото в антрето, бобровият калпак на Филип Филипович и бастунът му, на който със старовремски златни букви пишеше: „На скъпия и уважаем Филип Филипович от благодарните ординатори по случай...“ След това стоеше римската цифра XXV.

— Кои бяха тия? — запъти се със стиснати юмруци Филип Филипович към Бубев.

Той се олюляваше, подпираше се на шубите и мънкаше, че лицата не му били известни, но че те не били никакви си кучи синове, а добри момчета.

— Най-изумителното е, че и двамата бяха пияни... Кога са сколасали?! — чудеше се Филип Филипович, гледайки онова място в стойката, където навремето се намираше юбилейният подарък.

— Специалисти — поясни Фьодор, оттегляйки се да спи с една рубла в джоба.

За двете десетачки Бубев категорично се запъна и при това измънка не много ясно, че не живеел само той в апартамента.

— Аха, може доктор Борментал да е гепил десетачките, така ли? — осведоми се Филип Филипович с тих, но страшен по нюанса си глас.

Бубев се олюля, отвори абсолютно помътнелите си очи и изказа предположението:

— Може пък Зинка да ги е взела...

— Каквоо? — развика се Зина, която се беше показала на вратата като привидение, закривайки на гърдите си разкопчаната блузка с длан. — Ти чуваш ли се бе?!...

Вратът на Филип Филипович почервения.

— Спокойно, Зинуша — каза той, прострял ръка към нея, — не се тревожи, ще оправим тая работа.

Зина незабавно се разциври, разсополиви се и дланта заподскача на ключицата ѝ.

— Зина, как не ви е срам?! Никой не си е помислил такова нещо! Пу, отвратителна история — смутено заговори Борментал.

— Зина, голяма глупачка си, боже, прости ми — започна Филип Филипович.

Но изведнъж Зининият плач секна от само себе си и всички млъкнаха. На Бубев му бе прилошало. След като си блъсна главата в стената, той издаде звук, който не беше нито „и“, нито „е“, а нещо като „йеее!“. Лицето му пребледня и челюстта му се замърда трескаво.

— Дайте на този негодник кофата от манипулационната!

И всички се разтичаха, започнаха да се грижат за заболелия Бубев. Когато го поведоха да спи, той, олюлявайки се в ръцете на Борментал, запсува много нежно и мелодично, изговаряйки думите с голяма мъка.

Цялата тази история стана към един през нощта, а сега беше някъде около три след полунощ, но двамата в кабинета бодърствуваха, възбудени от коняка с лимон. Те толкова бяха окадили кабинета, че димът се движеше на гъсти бавни плоскости, без дори да се полюшва.

Доктор Борментал блед, с много решителни очи, вдигна лулата си с тънка като на водно конче талия.

— Филип Филипович — прочувствено възкликна той, — никога няма да забравя как аз, полугладният студент, дойдох при вас и вие ме приютихте в катедрата. Повярвайте ми, Филип Филипович, за мен вие сте значително повече от професор, от учител... Безграничното ми уважение към вас... Позволете да ви целуна, скъпи Филип Филипович.

— Да, драги — смутено изрече Филип Филипович и се изправи насреща му.

Борментал го прегърна и целуна по пухкавите мустаци.

— Ей богу, Филип Филипович...

— Толкова ме трогнахте, толкова ме трогнахте... Благодаря ви — каза Филип Филипович. — Миличък, аз понякога ви крещя по време на операция, имайте добрината да ми простите моята старческа избухливост. Всъщност аз съм толкова самотен... „От Севиля до Гренада...“

— Не ви ли е срам, Филип Филипович?... — искрено възкликна пламенният Борментал. — Ако не искате да ме засегнете, никога недейте ми говори по този начин.

— Благодаря ви, благодаря ви... „Нилски брегове свещени...“ И аз ви обикнах, защото сте способен лекар.

— Филип Филипович, казвам ви — страстно възкликна Борментал, скочи от мястото си, затвори още по-добре вратата към коридора и когато се върна, продължи шепнешката: — Това е единственият изход. Не смея, разбира се, да ви давам съвети, но я се погледнете, Филип Филипович, вие сте направо съсипан, в това си състояние повече не можете да работите!

— Абсолютно е невъзможно — потвърди Филип Филипович.

— Видяхте ли, това е немислимо — шепнеше Борментал. — Предния път казахте, че ви било страх за мен, и да знаете, драги професоре, как ме трогнахте. Не съм малко момченце и си давам сметка каква беля може да стане, но според дълбокото ми убеждение друг изход няма.

Филип Филипович стана, заразмахва ръце й възкликна:

— Не ме изкушавайте, изобщо недейте ми говори за това — професорът закри из стаята, разклащайки димните вълни, — не ща да ви слушам. Разбирате ли какво ще стане, ако ни пипнат? За нас двамата „вземайки под внимание произхода“ не важи. Няма да се отървем независимо от предишните ни присъди. Защото не ви е подходящ произходът, драги.

— Къде ти! Баща ми беше съдебен следовател във Вилно — тъжно каза Борментал, допивайки коняка си.

— Видяхте ли? На това му викат лоша наследственост. По-отвратителна не мога да си представя. Впрочем греша, моята е още по-лоша. Баща ми беше катедрален протоиерей. Мерси. „От Севиля до Гренада, щом отиде си денят...“ Ама че работа, дявол да го вземе.

— Филип Филипович, вие сте величина от световно значение и заради някакъв си, извинявайте за израза, кучи син... Смят ли да ви

бутнат с пръст?! Дума да не става!

— Тъкмо затова няма да го сторя — замислено му възрази Филип Филипович, спирайки се и поглеждайки към стъкления шкаф.

— Ама защо?

— Защото вие пък не сте величина от световно значение.

— Дребна риба съм аз...

— Видяхте ли?!... А да изоставя колегата си в случай на катастрофа и да се отърва покрай световното си значение, това, прощавайте... Аз съм възпитаник на Московския университет, а не Бубев.

Филип Филипович горделиво се изпъчи и заприлича на древен френски крал.

— Ох, Филип Филипович... — горестно възкликна Борментал. — И какво излиза? Ще чакате, докато сполучим да направим от този хулиган човек ли?

Филип Филипович го спря с жест, наля си коняк, отпи от него, осмука резенче лимон и заговори:

— Иван Арнолдович, как мислите, разбирам ли аз от анатомията и физиологията, е, да речем, на човешкия мозъчен апарат? Какво ви е мнението?

— Искате ли питане, Филип Филипович? — много развълнуван му отвърна Борментал и разпери ръце.

— Добре, добре. Без фалшива скромност. И аз смятам, че в тази насока не съм последният човек в Москва.

— А аз смятам, че сте първият не само в Москва, но и в Лондон, и в Оксфорд! — яростно го прекъсна Борментал.

— Добре, нека приемем, че е така. Та, драги ми бъдещ професор Борментал, това никой не ще сполучи да го постигне. Край. Излишно е да ви обяснявам. И ако ви питат защо, позовавайте се на мен, казвайте, че Преображенски е рекъл: „Finita.“ Клим! — изведнъж тържествено възкликна Филип Филипович и шкафът му отвърна със звън. — Клим — повтори той. — Вижте какво, Борментал, вие сте първият ученик от моята школа и освен това сте ми приятел, както се убедих днес. Та на вас като на приятел ви съобщавам под секрет — разбира се, знам, че не ще започнете да ми се присмивате, — така и така, дъртото магаре Преображенски се изложи с тази операция като третокурсник. Вярно, откритието излезе ясно ви е какво — Филип Филипович горестно

посочи и с двете си ръце завесата на прозореца, очевидно намеквайки за Москва, — но имайте предвид, Иван Арнолдович, че единственият резултат от това откритие ще бъде туй, че този Бубев ще се качи на всички ни ей тук. — Преображенски се потупа по охранения, склонен към паралич врат. — Бъдете спокоен. Ако имаше кой да ми смъкне гащите и да ме напердаши хубавичко — с наслада продължи Филип Филипович, — кълна се, щях да му платя четиридесет-петдесет рубли! „От Севиля до Гренада...“ Дявол да ме вземе... Пет години се блъсках, изчовърквах придатъци от мозъците... Знаете колко труд съм хвърлил, да се смае човек! И сега се питам: „За какво?“ За да превърна един прекрасен ден такова мило кученце в такъв изрод, че косата ми настръхва!

— Направо не е за вярване.

— Напълно съм съгласен с вас. Ето какво излиза, докторе, когато изследователят, вместо да върви пипнешком и успоредно с природата, форсира въпроса и повдига завесата:

„На, вземи си твоя Бубев и му се радвай.“

— Филип Филипович, ами ако разполагаете с мозъка на Спиноза?

— Да! — изръмжа Филип Филипович. — Да! Стига горкото куче да не умре под ножа, а видяхте какво представляваше операцията. С една дума, аз, Филип Преображенски, през живота си не бях правил нищо по-трудно. Вярно, може да се присади хипофизата на Спиноза или на някой друг такъв хубавец и да се направи от едно куче нещо високостоящо. Но за какъв дявол, пита се? Обяснете ми, ако обичате, за какво ни е изкуствено да фабрикуваме Спинози, след като всяка селянка може да го роди, когато си поиска? Не е ли родила в Холмогори мадам Ломоносова прочутото си чедо? Докторе, човечеството само се грижи за това и по еволюционен път всяка година настойчиво, отделяйки ги от безброй всякакви нищожества, създава с десетки бележитите гении, които красят земното кълбо. Сега ясно ли ви е, докторе, защо опровергавам вашия извод от епикризата на Бубев? Моето откритие, да го вземат дяволите, от което вие сте във възторг, не струва пукната пара... Да, да, не спорете с мен, Иван Арнолдович, вече съм разбрал това. А аз никога не говоря празни приказки, както отлично знаете. Теоретично това е интересно. Съгласен съм. Физиолозите ще бъдат във възторг. Москва полудя... А

практически какво? Кого виждаме сега пред себе си? — Преображенски посочи към манипулационната, където спеше като заклан Бубев.

— Изключителен мерзавец.

— Но кой е той? Клим, Клим — викна професорът, — Клим Чугункин! (Борментал зяпна.) Ето какво представлява той: две присъди, алкохолизъм, „всичко да се раздели“; калпакът ми и двете десетачки изчезнаха. (Филип Филипович изведнъж се сети за юбилейния бастун и поморава.) Простак и свиня... Аз тоя бастун ще го издиря. С една дума, хипофизата е затворена камера, определяща даденото човешко лице. Даденото! „От Севиля до Гренада...“ — свирепо въртейки очи, викаше Филип Филипович. — А не общочовешкото. Това е самият мозък в миниатюра. И той изобщо не ми трябва, кучета го яли. Аз се грижех за съвсем друго, за еугениката, за подобряването на човешката порода. И ето че се натъкнах на подмладяването. Но нима мислите, че заради парите правех тези операции? Аз все пак съм учен.

— Велик учен, ако искате да знаете! — каза Борментал и глътна коняка. Очите му се бяха налели с кръв.

— Искях да направя един малък опит, след като преди две години за пръв път получих от хипофизата извлек на полов хормон. И вместо това какво излезе? Боже мой! Тия хормони в хипофизата, о, господи!... Докторе, изпаднал съм в тъпа безнадеждност, аз, кълна ви се, съм объркан.

Борментал неочаквано запретна ръкави и произнесе, събрал очи към носа си:

— Тогава вижте какво, скъпи учителю, щом вие не искате, аз на моя отговорност ще го нахраня с мишеморка. Голяма работа, че татко ми беше съдебен следовател. В края на краищата това е ваше собствено експериментално същество.

Филип Филипович се почувствува изнемощял, стовари се на креслото и каза:

— Не, няма да ви позволя, мило момче. На шейсет години съм и мога да давам съвети. Никога недейте прибягва до престъпление, срещу когото и да е насочено то. Доживейте до старини с чисти ръце.

— Ама недейте така, Филип Филипович! Представете ли си, ако го обработи Швондер, какво ще стане от него? Боже мой, едва сега

започвам да разбирам какво може да излезе от тоя Бубев.

— Аха! Сега ли разбрахте? А аз го разбрах десет дена след операцията. Но да знаете, че тъкмо Швондер е най-големият глупак. Той не разбира, че за него Бубев е по-страшна опасност, отколкото за мен. Е, сега той прави какво ли не, за да го насъска срещу мен, без да си дава сметка, че ако някой на свой ред насъска Бубев срещу самия Швондер, от него нищо няма да остане.

— Ами да, само като се сетя за котарациите! Човек с кучешко сърце.

— О не, не — повлечено му отговори Филип Филипович, — голяма грешка правите, докторе, за бога, не клеветете кучето. Котарациите са нещо временно... Това е въпрос на дисциплина и на две-три седмици. Само след около месец той ще престане да ги гони.

— А защо не отсега?

— Иван Арнолдович, това е елементарно... как можете да ме питате? Та нали хипофизата не виси във въздуха? Тя все пак е присадена на кучешки мозък, дайте и време да се прихване. Сега Бубев проявява само остатъците от кучешкото и разберете, че котарациите са най-доброто от всичко, което той върши. Осъзнайте, че целият ужас е в това, че той има вече не кучешко, а именно човешко сърце. И то най-лошото от всички, които съществуват в природата.

Крайно възбуденият Борментал стисна яките си жилави ръце в юмруци, размърда рамене и каза твърдо:

— То се знае, че ще го убия!

— Забранявам ви! — категорично отговори Филип Филипович.

— Ама моля ви се...

Филип Филипович неочаквано се сепна, Допря пръст до устните си.

— Чакайте, като че ли чух стъпки.

И двамата се послушаха, но в коридора беше тихо.

— Сторило ми се е — рече Филип Филипович и заговори разпалено на немски. На няколко пъти в словото му прозвуча думата „криминален“.

— Един момент — сепна се този път Борментал и тръгна към вратата. Стъпките се чуваха съвсем ясно и приближаваха кабинета. Освен това гъгнеше някакъв глас. Борментал отвори широко вратата й се стъписа. Смаяният Филип Филипович се вцепени на креслото.

В осветения четириъгълник на коридора той съзря Дария Петровна само по нощница, с войнствено пламнало лице. И лекарят, и професорът бяха заслепени от изобилието на мощното ѝ — както им се стори от уплаха и на двамата, — съвсем голо тяло. В могъщите си ръце Дария Петровна мъкнеше нещо и това „нещо“ се дърпаше, сядаше на задника си и малките му крачета, обрасли с черен пух, се заплитаха по паркета. „Нещото“, разбира се, се оказа Бубев, съвсем загубил ума и дума, все още на градус, разчорлен, само по риза.

Дария Петровна, грандиозна и разголена, тръшна Бубев като чувал с картофи и изрече следните думи:

— Порадвайте се, господин професоре, на нашия посетител Телеграф Телеграфович. Аз пак иди-дойди, била съм омъжена, но Зина е невинно момиче. Добре, че се събудих.

След като привърши речта си, Дария Петровна се сепна от срам, закри гърдите си с ръце и побягна.

— Дария Петровна, извинявайте, за бога — викна ѝ почервенелият Филип Филипович, когато се съвзе.

Борментал запретна още по-високо ръкавите на ризата си и се насочи към Бубев. Филип Филипович надникна в очите му и се ужаси.

— Не бива, докторе! Забранявам ви...

Борментал хвана с дясната си ръка Бубев за яката и така го раздруса, че ризата му се цепна отпред.

Филип Филипович се втурна, пресрещна го и започна да изскубва хилавия Бубев от клещестите хирургически ръце.

— Нямате право да се биете! — викаше полуудушеният Бубев, сядайки на пода и изтрезнявайки.

— Докторе! — викаше Филип Филипович.

Борментал донякъде дойде на себе си и пусна Бубев, веднага след което той се разхленчи.

— Добре — изсъска Борментал, — нека изчакаме до утре заран. Ще му уредя аз едно галапредставление, когато изтрезнее.

Той вдигна Бубев и пак го помъкна към приемната да спи.

При това Бубев направи опит да го ритне, но краката му не го слушаха.

Филип Филипович стоеше разкрачен, поради което тюркоазените пешове на халата му се бяха раздалечили, вдигнал ръце и очи към лампата в коридора, и повтаряше:

— Ама че работа... Ама че работа...

[\[1\]](#) По-внимателно (нем.) — Б.р. [↑](#)

IX

Галапредставлението за Бубев, обещано му от доктор Борментал, все пак не можа да се състои на другата заран поради това, че Полиграф Полиграфович изчезна от къщи. Борментал изпадна в яростно отчаяние, нарече се магаре, загдето не беше скрил ключа от входната врата, крещеше, че това е непросимо, и завърши с пожеланието Бубев да бъде прегазен от автобус. Филип Филипович седеше в кабинета, заровил пръсти в косата си, и говореше:

Представям си какви ще ги върши на улицата... Представям си... „От Севиля до Гренада...“ Боже мой!

— Той като нищо може да е и в домкомитета — развилия се Борментал и хукна нанякъде.

В домкомитета той така се спречка с председателя Швондер, че онзи седна да пише заявление до Народния съд на Хамовнически район, крещейки при това, че не е пазач на питомеца на професор Преображенски, още повече, че този питомец предния ден се е оказал мерзавец, защото взел от домкомитета, уж за покупка на учебници от кооперацията, седем рубли.

Фьодор, който спечели от тази работа три рубли, претърси цялата къща от горе до долу. Никъде нямаше никакви следи от Бубев.

Изясни се само това, че Полиграф е напуснал сградата призори с каскет, шалче и балтон, снабден с бутилка водка от бюфета, с ръкавиците на доктор Борментал и с всичките си документи. Дария Петровна и Зина открито изразиха бурната си радост и надеждата, че Бубев вече няма да се върне. Предния ден Бубев взел от Дария Петровна на заем три рубли и петдесет копейки.

— Тъй ви се пада — ръмжеше Филип Филипович и тресеше юмруци.

Телефонът звъня през целия ден, звъня и на другия. Лекарите приеха необикновено количество пациенти, а на третия ден неотложно възникна въпросът, че трябва да се обалят в милицията, за да се заеме въпросната с издирването на Бубев в московския въртоп.

И щом бе изречена думата „милиция“, благоговейната тишина на Обуховата уличка се разцепи от лая на един камион и прозорците на къщата задрънчаха. След това прозвуча уверено позвъняване и Полиграф Полиграфович влезе с необикновено достойнство, в пълно мълчание си свали каскета, окачи балтона си на рогата и се оказа в нов вид. Беше облечен с нечия кожена куртка, с охлузени, също кожени, гащи и английски високи чепици е връзки до коленете. Из цялото антре мигновено се разнесе неимоверна миризма на котараци. Преображенски и Борментал като по команда скръстиха ръце на гърдите си, застанаха от двете страни на входната врата и зачакаха първите съобщения от страна на Полиграф Полиграфович. Той заглади четинестата си коса, окашля се и се огледа така, че пролича: Полиграф иска да прикрие смущението си с фамилиарно държане.

— Аз, Филип Филипович — заговори той най-сетне, — си намерих длъжност.

И двамата лекари издадоха неопределен сух звук с гърлата си и не се помръднаха. Преображенски се съвзе пръв, протегна ръка и каза:

— Дайте си документа.

Беше напечатано: „Предявителят на настоящото, Полиграф Полиграфович Бубев, действително е завеждащ подотдела за прочистване на град Москва от бездомни животни (котараци и др.) към отдела на столичното комунално стопанство.“

— Тъй — тежко каза Филип Филипович, — а кой ви вреди? Ах, впрочем досещам се.

— Ами да, Швондер — отговори Бубев.

— Позволете да ви попитам: защо от вас се разнася такава отвратителна воня?

Бубев угрижено помириса куртката си.

— Е, какво да правим, то се знае, че ще мириша според специалността си. Вчера толкова котараци издушихме...

Филип Филипович трепна и погледна Борментал. Неговите очи приличаха на две черни дула, насочени към Бубев от упор. Без каквито и да било предговори той тръгна към Бубев и леко и уверено го хвана за гушата.

— Помощ! — извика Бубев пребледнял.

— Докторе!

— Нищо лошо няма да си позволя, Филип Филипович, не се тревожете — с железен глас се обади Борментал и се развика: — Зина, Дария Петровна!

Те се появиха в антрето.

— Повтаряйте сега — каза Борментал и стисна малко по-силно гърлото на Бубев, — извинете ме...

— Добре де, повтарям — с дрезгав глас му отвърна съвсем смаяният Бубев, неочаквано си пое въздух, дръпна се и се опита да викне „помощ“, но вик не излезе.

— Докторе, умолявам ви!

Бубев закима, давайки да се разбере, че се е покорил и ще повтаря.

— ... Извинете ме, многоуважаема Дария Петровна и Зинаида...

— Прокофиевна — уплашено прошепна Зина.

— Уф, Прокофиевна — заговори, поемайки въздух на пресекулки, прегракналият Бубев, — че си позволих...

— Гнъсна постъпка в състояние на опиянение.

— ... опиянение...

— Никога вече няма...

— Няма.

— Пуснете го, пуснете го, Иван Арнолдович — едновременно го удариха на молба и двете жени, — ще го удушите.

Борментал пусна Бубев на свобода и попита:

— Камионът чака ли ви?

— Не — почтително му отговори Бубев, — само ме докара.

— Зина, освободете колата. Сега имайте предвид следното: вие пак ли се връщате в жилището на Филип Филипович?

— Че къде другаде да ида? — плахо отговори Бубев, при което очите му блуждаеха.

— Отлично. Ще бъдете по-кротък и от агне. В противен случай за всяка безобразна постъпка ще си имате работа с мен. Ясно ли ви е?

Докато траеше насилието над Бубев, Филип Филипович мълчеше. Той беше се свил някак жалко до касата на вратата и си гризеше нокътя, забил поглед в паркета. После изведнъж вдигна очи към Бубев и го попита глухо и автоматично:

— А какво правите с тези... с убитите котараци?

— За кожени палта отиват — отговори Бубев, — ще ги правят на катерички за работническите кредитни кооперации.

След това в апартамента настана тишина, която трая две денонощия. Полиграф Полиграфович сутрин потегляше с камиона, появяваше се вечерта и кротко обядваше в компанията на Филип Филипович и Борментал.

Макар че Борментал и Бубев спяха в една стая — в приемната, — двамата не си говореха, така че Борментал пръв започна да се притеснява.

След два дена в апартамента се появи една слабичка госпожичка с изрисувани вежди и кремави чорапи и много се смути, когато видя великолепието на апартамента. Тя вървеше с протритото си палтенце подир Бубев и се сблъска в антрето с професора.

Той се изненада, спря се, присви очи и попита:

— Мога ли да знам?...

— Ще се разпиша с нея в гражданското, това е нашата машинописка, с мен ще живее. Трябва да изселим Борментал от приемната. Той си има жилище — крайно враждебно и начумерено поясни Бубев.

Филип Филипович премигна няколко пъти, позамисли се, гледайки изчервената госпожичка, и я покани много учтиво:

— Елате, ако обичате, за малко в моя кабинет.

— И аз ще дойда с нея — бързо и подозрително рече Бубев.

И точно тогава моментално сякаш изпод земята изскочи Борментал.

— Да прощавате — каза той, — професорът ще си поговори с дамата, а ние с вас нека постоим тук.

— Не искам — злобно му възрази Бубев и направи опит да се устреми подир пламналата от срам госпожичка и Филип Филипович.

— Моля за извинение. — Борментал хвана Бубев за китката на ръката и те тръгнаха към манипулационната.

Близо пет минути от кабинета нищо не се чуваше, а после изведнъж се разнесоха риданията на госпожичката.

Филип Филипович стоеше до бюрото, а госпожичката плачеше в мръсната си дантелена носна кърпичка.

— Тоя негодник ми каза, че бил ранен в боевете — ридаше госпожичката.

— Лъже — непреклонно ѝ отговори Филип Филипович, поклати глава и продължи: — Искрено ми е жал, но все пак не бива така, с първия срещнат, само заради служебното му положение... Ама това е безобразие, моето момиче. Вижте какво... — Той издърпа чекмеджето на бюрото си и извади три банкноти по десет рубли.

— Ще се отровя — плачеше госпожичката, — в стола всеки ден ни дават солено месо... и ме заплашва... казва, че бил червен командир... с мен, вика, ще живееш в разкошен апартамент... всеки ден ананаси... психиката ми е добра, вика, само дето мразя котараците... Взе ми пръстенчето за спомен...

— Мммм... добра му била психиката... „От Севиля до Гренада...“ — мърмореше си Филип Филипович. — Трябва да потърпите, още сте толкова млада...

— Нима в същия онзи тунел към вътрешния двор?

— Хайде, хайде, вземайте парите, когато ви ги дават на заем — изръмжа Филип Филипович.

След това тържествено се отвори вратата и Борментал по покана на Филип Филипович въведе Бубев. Неговите очи се щураха насам-натам и козината на главата му беше щръкнала.

— Мръсник! — каза госпожичката, святкайки с разреваните си размазани очи и с раирания си напудрен нос.

— От какво ви е белегът на главата? Направете си труда да обясните на дамата — любезно го подкани Филип Филипович.

Бубев заложи всичко на карта:

— На колчаковските фронтове съм ранен — излая той.

Госпожичката стана и си тръгна, плачейки с глас.

— Престанете! — викна подир нея Филип Филипович. — Я чакайте, пръстенчето, ако обичате — каза той на Бубев.

Бубев покорно свали от пръста си кухото пръстенче с изумруд.

— Добре, добре — неочаквано каза той злобно, — има да ме помниш. Утре ще ти уредя едно съкращаване на щата.

— Не бойте се от него — провикна се подир момичето Борментал, — няма да му позволя нищичко да ви направи. — Обърна се и така изгледа Бубев, че той отстъпи заднешком и се блъсна в стената.

— Как се казва госпожицата? — попита го Борментал. — Фамилното ѝ име! — ревна той и изведнъж стана див и страшен.

— Васнецова — отговори Бубев, търсейки с очи откъде би могъл да офейка.

— Ежедневно — започна Борментал, стиснал реверите на Бубевата куртка — лично ще проверявам във вашия подотдел дали не е съкратена гражданката Васнецова. И само ако науча, че сте я съкратили, мислете му! Ще ви застрелям на място. Пазете се, Бубев, на чист руски език ви го казвам.

Бубев втрещено гледаше носа на Борментал.

— И аз мога да си набавя револвер — измънка Бубев, но много отпаднало, а после ненадейно издебна подходящ момент и драсна през вратата.

— Пазете се — настигна го Борменталовият вик.

През нощта и през първата половина на следващия ден тишината в апартамента тегнеше като буреносен облак. Всички мълчаха. Но на другия ден, след като Полиграф Полиграфович, когото заранта го бодна лошо предчувствие, замина с камиона за местоработата си, професор Преображенски съвсем по никое време прие един от предишните си пациенти, дебел и едър човек с военна униформа. Той много настойчиво помоли да бъде приет и постигна целта си. След като влезе в кабинета, той учтиво тракна с токове пред професора.

— Пак ли се обаждат болките? — попита отслабналият Филип Филипович. — Седнете, моля.

— Мерси. Не, професоре — отговори гостът, слагайки будьоновката си на крайчеца на бюрото. — Много съм ви признателен... Хм. — Идвам при вас по друга работа. Филип Филипович... тъй като храня към вас голямо уважение... да ви предупредя. Явна глупост. Той е просто мръсник... — Пациентът бръкна в чантата си и извади един лист. — Добре, че направо на мен ми докладваха...

Филип Филипович оседла носа си с пенсне пред очилата и зачете. Дълго мърмори наум, променяйки цвета на лицето си с всяка секунда: „...а освен туй се заканваше, че щял да убие председателя на домкомитета другаря Швондер. От което личи, че укрива огнестрелно оръжие. И държи контрареволуционни речи и дори заповяда на социалприслужничката си Зинаида Прокофиевна Бунина да изгори Енгелс в печката като явен меншевик с асистента си Иван Арнолдович Борментал, който тайно, без да е адресно регистриран, живее в

апартамента му. Подписа на завеждащия подотдела за прочистване П. П. Бубев удостоверявам. Председател са домкомитета Швондер, секретар Пеструхин“.

— Ще ми позволите ли да запазя това у себе си? — попита Филип Филипович, ставайки на петна. — Или, виноват, може би то ви е нужно, за да дадете законен ход на делото?

— Извинявайте, професоре — страшно се засегна пациентът и разшири ноздрите си, — вие наистина чак пък прекалено презрително гледате на нас. Аз... И започна да се дуе като пуяк.

— Извинявайте, извинявайте, миличък! — замънка Филип Филипович. — Извинявайте, наистина не исках да ви засегна. Миличък, не ми се сърдете, той направо ме е съсипал.

— Вярвам ви — съвсем омекна пациентът, — но какъв мръсник е все пак! Би ми било интересно да го зърна. Из Москва за вас се разпространяват същински легенди...

Филип Филипович само махна отчаяно с ръка. Едва сега пациентът забеляза, че професорът се е прегърбил и дори като че ли напоследък косата му е побеляла още повече.

* * *

Престъплението узря и падна като круша, както обикновено става. Със сбито, вледенено сърце се прибра с камиона Полиграф Полиграфович. Филип Филипович го покани в манипулационната. Учуденият Бубев дойде, надникна с неясен страх в дулото на лицето на Борментал, а след това погледна Филип Филипович. Около асистента се виеше облак и лявата му ръка с цигарата потрепваше на лъскавата ръчка на гинекологическия стол.

Филип Филипович каза спокойно, с много зловещ глас:

— Още сега си съберете багажа: панталона, балтона, всичко, което ви трябва, и вълн от апартамента.

— Как тъй?! — искрено се смая Бубев.

— Вълн от апартамента още сега — с монотонен глас повтори Филип Филипович, гледайки ноктите си с присвити очи.

Някакъв зъл демон се всели в Полиграф Полиграфович, очевидно гибелта вече го дебнеше и часовете му бяха преброени. Той

сам се втурна в прегръдките на неизбежното и изджафка злобно и отсечено:

— Ама на какво прилича туй?! Да не мислите, че не мога да изляза наглава с вас? Настанен съм тук на шестнайсет аршина и никой не може да ме помръдне от тях.

— Махайте се от апартамента — нежно прошепна Филип Филипович.

Бубев сам повика смъртта си. Той вдигна лявата си ръка и показа на Филип Филипович кукиш с огризан нокът и непоносима котешка миризма. А след това с дясната си ръка по адрес на опасния Борментал извади от джоба си револвер. Цигарата на Борментал падна като метеорит, а след няколко секунди подскачащият по натрошените стъкла Филип Филипович се мяташе ужасен от шкафа към кушетката. На нея, проснат и хриптящ, лежеше завеждащият подотдела за прочистване, а на гърдите му се беше наместил хирургът Борментал и го душеше с малка бяла възглавничка.

След няколко минути доктор Борментал с неузнаваемо лице отиде до входната врата и залепи до звънеца следната бележка: „Днес поради болест професорът няма да преглежда. Моля, не звънете.“

С лъскавото си джобно ножче той преряза жиците на звънеца, погледна в огледалото издрасканото си до кръв лице и изподраните си, силно треперещи ръце. След това се показа на вратата на кухнята и рече на стреснатите Дария Петровна и Зина:

— Професорът ви моли да не излизате от апартамента.

— Добре — плахо отговориха Зина и Дария Петровна.

— Позволете ми да заключа вратата на задния вход и да взема ключа — заговори Борментал, като се криеше зад вратата и затуляше лицето си с длан. — Само временно, не от недоверие към вас. Но някой може да дойде, а вие няма да се съдржите и ще му отворите, а на нас не бива да ни се пречи. Имаме работа.

— Добре — отговориха жените и тутакси пребледнях.

Борментал заключи задния вход, заключи главния, заключи вратата от коридора към антрето и стъпките му се изгубиха към манипулационната.

Тишината похлупи апартамента, завря се във всички ъгли. Започна да пада неприятен, притеснен здрач, с една дума — мрак. Наистина по-късно съседите от отсрещната сграда разправяха, че

видели през прозорците на манипулационната, които гледат към двора, нея вечер у Преображенски как светели всички лампи и че дори им се била мяркала бялата гугла на самия професор... Това трудно може да се провери. Наистина и Зина, когато всичко вече беше приключено, дрънкаше, че в кабинета край камината, след като Борментал и професорът излезли от манипулационната, Иван Арнолдович я бил уплашил до смърт. Той бил клекнал и собственоръчно горял в камината една тетрадка със синя корица — от ония, в които се записваха епикризите на професоровите пациенти. Лицето на доктора уж било съвсем зелено и цялото, ама цялото изподрано. И Филип Филипович нея вечер не приличал на себе си. И че освен туй... впрочем може пък девственото момиче от пречистенския апартамент и да послъгва.

Едно може да се каже с гаранция: нея вечер в апартамента царуваше ужасна тишина.

ЕПИЛОГ

Пак по същото нощно време, точно десет дена след сражението в манипулационната, в апартамента на професор Преображенски, дето е на Обуховата уличка, се раздаде рязък звън.

— Криминалната милиция и следователят. Благоволете да отворите.

Разтичаха се стъпки, задумка се, започнаха да влизат и в грейналата от светлини приемна с остъклени на нова сметка шкафове се насъбраха много хора. Двама с милиционерски униформи, един с черно палто и чанта, злорадият и блед председател Швондер, младежът жена, портиерът Фьодор, Зина, Дария Петровна и полуоблеченият Борментал, който срамежливо прикриваше останалото си без вратовръзка гърло.

Вратата на кабинета се отвори и пропусна Филип Филипович. Той беше по известния ни тюркоазен халат и още в момента всички можаха да се убедят, че през последната седмица Филип Филипович е понапълнял. Някогашният и енергичен Филип Филипович, пълен с достойнство, се възправи пред гостите и се извини, че е по халат.

— Не се стеснявайте, професоре! — много смутено се обади цивилният, след това млъкна от неудобство, но пак продължи: — Много ми е неприятно. Имаме заповед за обиск в апартамента ви и... — Човекът погледна мустаците на Филип Филипович и довърши: — И за арестуване в зависимост от резултата.

Филип Филипович присви очи и попита:

— А по какво обвинение, ако смея да запитам, и кого се каните да арестувате?

Човекът се почеса по бузата и взе да чете един документ, изваден от чантата му:

— По обвинение на Преображенски, Борментал, Зинаида Бунина и Дария Иванова в убийство на завеждащия подотдела за прочистване на столичното комунално стопанство Полиграф Полиграфович Бубев.

Риданията на Зина заглушиха края на думите му. Настъпи размърдване.

— Нищо не разбирам — каза Филип Филипович, разперил рамене като същински крал. — На кой Бубев? А, виноват, да не би на моето куче... което оперирах?

— Извинявайте, професоре, не на кучето, а когато вече е бил човек. Там е работата.

— Фактът, че то говореше — каза Филип Филипович, — още не го правеше човек. Впрочем това не е важно. Буби и сега съществува и абсолютно никой не го е убивал.

— Професоре — много учуден заговори черният човек и повдигна вежди, — тогава ще се наложи да ни го предявите. От десет дена е изчезнал, а данните, да прощавате, никак не са добри.

— Доктор Борментал, бъдете така любезен да предявите Буби на следователя — нареди Филип Филипович, след като завладя заповедта за обиск.

Доктор Борментал се позасмя и излезе.

Когато се върна и подсвирна, подир него от кабинета изскочи едно странно На вид куче. На петна то беше плешиво, на петна му никнеше козина. То влезе като обучен циркаджия на задни лапи, после се отпусна и на четирите и се огледа. Гробно мълчание замръзна в приемната като желе. Кучето с кошмарна външност с яркочервен белег на челото, пак се изправи на задните си крака, усмихна се и седна на едно кресло.

Вторият милиционер неочаквано се прекръсти с широк кръст, отдръпна се заднешком и настъпи и двата крака на Зина едновременно.

Човекът в черно, без да си затваря устата, изрече следното:

— Ама как тъй, моля ви се?! Нали е бил служител в прочистването...

— Не съм го аз назначавал там — отговори Филип Филипович. — Май че господин Швондер му е давал препоръка, ако не греша.

— Нищо не разбирам — объркано каза черният и попита първия милиционер:

— Това той ли е?

— Той е — беззвучно отговори милиционерът, — няма грешка.

— Същият е — раздаде се гласът на Фьодор, — само че пак е обрасъл с козина проклетникът.

— Но нали е говорел... кхе... кхе...

— И сега още говори, само че все по-малко и по-малко, така че използвайте случая, защото скоро съвсем ще млъкне.

— Но каква е причината? — тихо се осведоми черният човек.

Филип Филипович вдигна рамене.

— Науката още не знае начини за превръщане на животните в хора. Аз направих опит, само че несполучлив, както виждате. Поговори малко и започна да се връща в първоначалното си състояние. Атавизъм.

— Не употребявайте неприлични думи — неочаквано ревна кучето от креслото и стана.

Черният човек пребледня, изтърва си чантата и започна да пада на една страна, милиционерът го подхвана от страни, а Фьодор изотзад. Настана суматоха. И в нея много ясно се чува три фрази:

На Филип Филипович: „Дайте валериан, това е припадък.“

На доктор Борментал: „Швондер собственоръчно ще го сурна надолу по стълбището, ако още веднъж се появи в жилището на професор Преображенски.“

И на Швондер: „Моля тези думи да се впишат в протокола.“

* * *

Сивите хармоники на парното грееха. Завесите бяха затулили гъстата пречистенска нощ с нейната самотна звезда. Висшето същество, важният кучешки благотворител, седеше на креслото, а кучето Буби лежеше на килима, подпряно в коженото канапе. От мартенските мъгли сутрин кучето страдаше от главобол, който го стягаше по пръстеновидния шев. Но от топлото надвечер болките му минаваха. И сега му олекваше, олекваше му и в главата на кучето се нижеха сладки и топли мисли.

„Толкоз ми провървя, толкоз ми провървя — мислеше си то, задрямвайки, — направо неописуемо ми провървя. Пуснах корен в тоя апартамент. Окончателно съм убеден, че в произхода ми има нещо сбъркано. Тая работа не е минала без водолаз. Курва е била баба ми, бог да я прости. Вярно че, кой знае защо, ми нацепиха главата, но ще ми мине като на куче. Туй е нищо и половина.“

В далечината глухо подрънкваха стъкленици. Ръфнатият подреждаше шкафа в манипулационната.

А беловласият вълшебник седеше и си тананикаше:

— „Нилски брегове свещени...“

Кучето виждаше странни неща. Човекът потапяше ръцете си с хлъзгави ръкавици в стъклениците, изваждаше мозъци — тоя упорит, настойчив човек, — присвиваше очи и си пееше:

— „Нилски брегове свещени...“

Януари-март 1925 г.

Москва

ЛЪЧЪТ НА ЖИВОТА

ПРОФЕСОР ПЕРСИКОВ

На 16 април 1928 година вечерта професорът по зоология от IV държавен университет и директор на Зооинститута в Москва Персиксв влезе в кабинета си в Зооинститута на улица Херцен. Професорът светна горния матов глобус и се огледа.

С пълно право можем да кажем, че началото на ужасната катастрофа бе положено тъкмо през тая злополучна вечер, както и да смятаме за първопричина на тази катастрофа именно професор Владимир Ипатиевич Персиков.

Вестници професор Персиков не четеше, на театър не ходеше, а жена му беше избягала от него през 1913 година, оставяйки му бележка със следното съдържание:

„Жабите ти възбуждат в мен непоносими тръпки на отвращение. И цял живот ще съм нещастна заради тях.“

Втори път професорът не се ожени и деца нямаше. Беше много избухлив, но бързо му минаваше, обичаше чай от липов цвят, живееше на улица Пречистенка в жилище от пет стаи, в една от които се бе настанила съсухрена бабичка, икономката му Маря Степановна. Тя се грижеше за професора като бавачка. През 1919 година на професора му взеха три от петте стаи. Тогава той заяви на Маря Степановна:

— Ако те не прекратят тези безобразия, Маря Степановна, ще замина за странство.

Няма съмнение, че ако беше осъществил този план, професорът много лесно щеше да се настани в катедрата по зоология на който и да било университет в света, защото беше абсолютно първокласен учен, а в областта, която, така или иначе, засяга земноводните, сиреч голите гадове, изобщо нямаше равен на себе си, ако се изключат професорите Уилям Векъл в Кеймбридж и Джакомо Бартоломео Бекари в Рим. Професорът четеше на четири езика освен руския, а френския и немския владееше като руския. Персиков не изпълни намерението си — да заmine за странство и 20-а година излезе оре по-лоша и от 19-а, и в терариумите на Зоологическия институт, неспособни да понесат

всички пертурбации на бележитата година, изпукаха първоначално 8 великолепни екземпляра дървесни жаби, след това 15 обикновени жаби в най-сетне един изключителен екземпляр суринамска жаба.

Също както земноводните се съживяват след дълга суша още при първия обилен дъжд, така се съживи и професор Персиков през 1926 година, когато смесената американо-руска Компания изпонастрои, като се почне от ъгъла на Вестникарска и Тверская в центъра на Москва, 15 петнайсететажни сгради, а в покрайнините 300 работнически вили с по осем апартамента във всяка и по този начин ликвидира веднъж завинаги страшната и смешна жилищна криза, която толкова тормозеше московчани през годините 1919–1925.

Изобщо това беше едно прекрасно Лято в живота на Персиков и той от време на време с тихо и доволно кискане потриваше ръце, когато се сетеше как се бяха сбутали с Маря Степановна в двете стаи. Сега професорът се разшири, разположи 2500-те си книги, препарираните влечуги, диаграмите и препаратите и запали зелената лампа на бюрото в кабинета си.

Институтът също бе станал неузнаваем: боядисаха го в кремав цвят, прокараха по специален водопровод вода в стаята на гадовете, смениха всички стъкла с кристални, внесоха 5 нови микроскопа, стъклени препарационни маси, глобуси от по 2000 свещи с отразена светлина, рефлектори, шкафове за музея. И най-неочаквано през лятото на 1928 година се случи онова невероятно и ужасно нещо...

ПЪСТРАТА ЗАВЪРТУЛКА

Професорът светна глобуса и се огледа. Светна рефлексора над дългата експериментална маса, облече си бялата престилка, подрънка с някакви инструменти по масата... Глъчката на пролетна Москва ни най-малко не занимаваше професор Персиков. Той седеше на въртящото се трикрако столче и движеше с пожълтелите си от тютюна пръсти кремалиерата на великолепия цайсов микроскоп, в който беше вложен обикновен непигментиран препарат от пресни амеби. В момента, когато Персиков променяше увеличението от 5 на 10 хиляди, вратата се откряна, подаде се заострена брадичка, кожен нагръдник и асистентът му го повика:

— Владимир Ипатич, нагласих перитония, няма ли да го погледнете?

Персиков пъргаво се смъкна от столчето, остави кремалиерата в междинно положение и въртейки бавно цигара между пръстите си, отиде в кабинета на асистента. Там, на стъклената маса, една полузадушена и примряла от страх и болка жаба беше разпната на корковия статив, а прозрачните й слюдени вътрешности бяха издърпани от окървавения корем в микроскопа.

— Много добре — каза Персиков и долепи око до окуляра на микроскопа.

Явно много интересни неща можеха да се забележат в перитония на жабата, където като на длан се виждаше как по реките на кръвоносните съдове чевръсто се гонят живи кръвни топчета. Персиков забрави за амебите си и в продължение на близо час и половина ту той, ту Иванов се надвесваха над стъклото на микроскопа.

Разтъпквайки изтръпналите си крака, Персиков се изправи, върна се в кабинета си, прозина се, разтърка е пръсти вечно възпалените си клепачи, след това седна на столчето, погледна в микроскопа, сложи пръсти на кремалиерата и понечи да завърти винта, но не го завъртя. С дясното си око Персиков бе видял възмътен бял диск и в него размазани бледи амеби, а наред диска имаше една

пъстра завъртулка, приличаща на женска къдрица. Тази завъртулка и самият Персиков, и стотиците му ученици бяха я виждали безброй пъти и никой не се интересувахе от нея, пък и нямаше защо. Цветното снопче светлина само пречеше на наблюдението и показваше, че препаратът не е на фокус. Затова безмилостно го изтриваха с едно завъртане на винта, осветявайки предметната масичка с гладка бяла светлина. Дългите пръсти на зоолога вече стискаха набраздената глава на винта, но изведнъж трепнаха и се отпуснаха. Причина за това беше дясното око на Персиков; то изведнъж се напрегна, изуми се и дори се наля с тревога. За голямо нещастие на републиката на микроскопа седеше не някой посредствен некадърник. Не, седеше професор Персиков! Целият му живот, всичките му помисли се бяха съсредоточили в неговото дясно око. Близко пет минути в каменно мълчание висшето същество наблюдава низшето, измъчвайки и напрягайки окото си над нефокусирания препарат. Всичко наоколо мълчеше.

Закъснял камион мина по улица Херцен и раздруса старите стени на института. Плоската стъклена паничка с пинцетите издрънча на масата. Професорът пребледня и протегна ръце над микроскопа като майка над застрашена от опасност рожба. Сега и дума не можеше да става, че Персиков ще завърти винта, о, не, той вече се плашеше да не би някоя отвъдна сила да изтика от полезрението му онова, което бе видял.

Беше пълно бяло утро със златна ивица, прерязала кремавия главен вход на института, когато професорът изостави микроскопа и отиде с изтръпнали крака до прозореца. Натисна с разтреперени ръце бутона и черните непропускащи светлина щори затулиха утрото, в кабинета се съживи мъдрата научна нощ. Прежълтял и вдъхновен, Персиков застана разкрячен и заговори, вперил сълзящите си очи в паркета:

— Ама как така? Но това е чудовищно!... Чудовищно е — повтори той, адресирайки се до жабите в терариума, но жабите спяха и нищо не му отговориха.

Той помълча малко, после отиде при' ключа, вдигна щорите, загаси всички лампи и надникна в микроскопа. Лицето му; стана напрегнато, той склучи рошавите си жълти вежди.

— Ами да, ами да — измърмори той, — изчезна. Разбирам. Разбира-ам — проточи, лудешки и вдъхновено загледан в угасналия глобус над главата си. — Това е съвсем просто.

И пак спусна съскащите щори, и пак включи глобуса. Надникна в микроскопа и се озъби радостно, дори сякаш хищно.

— Ще го хвана — тържествено и важно каза той, вдигайки пръст нагоре, — ще го хвана. Може би е от слънцето.

Щорите пак изхвърчаха нагоре. Сега слънцето беше налице. Ето че заля стените на института и падна полегато върху паважа на улица Херцен. Професорът гледаше през прозореца и си правеше сметка къде ще е слънцето през деня. Ту се дръпваше, ту се приближаваше с танцови стъпки и най-сетне се отпусна по корем на перваза.

Пристъпи към важна и тайнствена работа. Сложи микроскопа под стъклен похлупак. На синкавия пламък на спиртника разтопи парче червен восък и залепи ръбовете на похлупака за масата, а на петната червен восък отпечата палеца си. Угаси спиртника, излезе и заключи секретната брава на кабинета.

— Каква чудовищна случайност е, че той ме повика — каза ученият. — Инак изобщо нямаше да го забележа. Но какви могат да са последиците от това?... Последиците може да са страхотни!...

ПЕРСИКОВ ХВАЩА

Работата се състоеше в следното. Когато доближи гениалното си око до окуляра, професорът за пръв път през своя живот обърна внимание на това, че в пъстрата завъртулка особено ярко и дебело изпъква един лъч. Този лъч беше яркочервен на цвят и стърчеше от завъртулката като малко острие — колкото игла, да речем.

За беля този лъч прикова за няколко секунди набитото око на виртуоза. В лъча професорът съзря нещо, което беше хиляда пъти по-значително и по-важно от самия лъч, това ефимерно чедо, случайно родено при движението на огледалото и обектива на микроскопа. Благодарение на това, че асистентът повика професора в своя кабинет, амебите престояха час и половина под действието на този лъч и ето какво стана: докато в диска извън лъча зърнестите амеби бяха се натръшкали отпуснато и безпомощно, там, където преминаваше червеният заострен меч, ставаха странни явления. В червената ивичка кипеше живот. Сивите амеби, протягайки псевдокраченца, се стремяха с всички сили към червената ивица и в нея се съживяваха. Някаква сила бе вдъхнала в тях духа на живота. Те напиха на глутници и се боричкаха помежду си за място в лъча. В него се извършваше лудешко, друга дума не може да се подбере, размножаване. Чупейки и събаряйки всички известни на Персиков закони, те се пъпкуваха пред очите му със светкавична бързина. Разпадаха се на части в лъча и всяка от частите само за 2 секунди ставаше нов и бодр организъм. За няколко мига тия организми порастаха и съзряваха единствено за да дадат тутакси на свой ред ново поколение. В червената ивица, а после и в целия диск стана тясно и се започна неизбежна борба. Новоизлюпените яростно се нахвърляха едни върз други, разкъсваха се и се поглъщаха. Между родените лежаха труповете на загиналите в борбата за съществуване. Побеждаваха най-добрите и най-силните. И тия най-добри бяха ужасни. Първо, по обем те близо два пъти надминаваха обикновените амеби, а, второ, отличаваха се с някаква особена злоба и пъргавина. Движенията им бяха устремни,

псевдокраченцата им — значително по-дълги от нормалните, и те действуваха с тях, без преувеличение, като октоподи с пипалата си.

Втората вечер професорът, отслабнал и пребледнял, забравил да яде, пришпорващ нервите си само с дебели саморъчно свити цигари, изучава новото поколение амеби, а на третия ден премина към първоизточника, тоест към червения лъч.

— Да, сега всичко ми е ясно. Съживил ги е лъчът. Това е нов, неизследван от никого, от никого неоткрит лъч. Първото, което ще трябва да се изясни, е само от електричеството ли се получава той или и от слънцето — мърмореше си Персиков.

И само за още една нощ това се изясни. С три микроскопа Персиков хвана три лъча, от слънцето нищо не хвана и се изрази така:

— Редно е да сметнем, че в спектъра на слънцето го няма... хм... е, с една дума, редно е да сметнем, че той може да се получи само от електрическата светлина. — Погледна с любов матовия глобус горе, замисли се вдъхновено и покани Иванов в кабинета си. Разказа му всичко и му показва амебите.

Приват-доцент Иванов се смая, той беше направо смазан: как може едно толкова просто нещо като тая тънка стрела да не бъде забелязано досега, дявол да го вземе! От когото и да е, па защо не и от самия него, Иванов, и наистина това е чудовищно! Само като погледне човек...

— Погледнете, Владимир Ипатич! — казваше Иванов, долепил ужасен окото си до окуляра. — Ама може ли такова нещо?!... Те растат пред очите ми... Вижте, вижте...

— Вече трети ден ги наблюдавам — вдъхновено отговори Персиков.

От Германия, по одобрена от комисариата на просветата заявка, Персиков получи три пратки, съдържащи огледала: двойноизпъкнали, двойновдлъбнати и дори някакви изпъкнало-вдлъбнати шлифовани стъкла. Работата свърши с това, че Иванов конструира камера и в нея наистина хвана червения лъч. Редно е да му признаем, че го хвана майсторски: лъчът стана широк близо 4 сантиметра, остър и силен.

На 1 юни камерата бе монтирана в кабинета на Персиков и той стръвно започна опити с жабешки хайвер, осветен с лъча. За две денонощия от зрънцата се излюпиха хиляди попови лъжички. Но не стига това, за едно денонощие поповите лъжички по невероятен начин

се превърнаха в жаби, и то толкова злобни и лакоми, че половината от тях тутакси бяха изплюскани от другата половина. Но оцелелите пък започнаха извън всякакви срокове да снесят хайвер и само за 2 дена вече без какъвто и да било лъч дадоха ново поколение. В кабинета на учения започна да става дявол знае какво: поповите лъжички плъзнаха от кабинета по целия институт, из терариумите и просто на пода във всички ъгли ехтяха гръмогласни хорове като в блато. След една седмица ученият усети, че се побърква. Институтът се овоня на етер и цианкалий. В края на краищата можаха да изтребят с отровите разраслото се блатно поколение и да проветрят кабинетите.

КОКОШАТА ИСТОРИЯ

В забутаното провинциално градче, някога Троицк, а сега Стекловск, Костромска губерния, Стекловска околия, на стъпалата пред една къщурка на някогашната Катедрална, а сега Персонална улица, излезе една жена с шамия и басмена сива рокля на букети и зарида. Тази жена, вдовицата на бившия катедрален протойерей на бившата катедрала, Дроздова, ридаеше толкова гръмогласно, че скоро от отсрещната къщурка през прозорчето се подаде женска глава, забрадена с вълнен шал, и възкликна:

— Какво става, Степановна, пак ли?

— Седемнайсетата! — отговори бившата Дроздова, разливайки се в ридания.

— Мале-малее — заскимтя и заклати глава жената с вълнения шал, — какво става? Да не би да е умряла?

— Ела, ела виж, Матрьона — мърмореше попадията, като хълцаше шумно и тежко, — виж какво й е!

Наистина седемнайсетата поред от заранта брамапутра, любимата й качулатка, сновеше из двора и повръщаше. „Ър... рр... урл... урл... хо-хо-хо“ — правеше качулатката и извърщаше тъжни очи към слънцето, сякаш го виждаше за последен път.

ПРЕЗ ЮНИ 1928 ГОДИНА

Москва беше озарена, светлините танцуваха, гаснеха и пламваха. На Театралния площад се въртяха белите фарове на автобусите, зелените светлини на трамваите. А над Большой театър един гигантски рупор виеше:

— Антикокошите ваксини в Лефортовския ветеринарен институт са дали блестящи резултати. Броят на измрелите кокошки... към днешна дата е намалял двойно.

След това рупорът промени тембъра си, в него нещо ръмжеше, над театъра пламваше и гаснеше зелена струя и рупорът се оплакваше басово:

— Образувана е чрезвычайна комисия за борба с кокошата чума, включваща народния комисар на здравеопазването, народния комисар на земеделието, завеждащия животновъдството, професорите Персиков и Португалов...

Улиците Театрална, Неглинная и Лубянка пламтяха от бели и виолетови ивици, пръскаха лъчи, виеха с клаксони, вдигаше се прах на кълбета. Тълпи се струпваха край стените пред големите листове на обявите, осветени от резки червени рефлексори.

„Под страх от най-строга отговорност се забранява консумацията на кокоше месо и яйца. Всички граждани, притежаващи яйца, трябва спешно да ги предадат в районните управления на милицията.“

ОРИС

Не се знае лефортовските ветеринарни ваксини ли излязоха добри, самарските заградителни отреди ли бяха действували както трябва, крутите мерки спрямо изкупвачите на яйца в Калуга и Воронеж ли бяха ефикасни, или успешно беше работила чрезвичайната московска комисия, но добре е известно, че след две седмици страната напълно се изчисти откъм, кокошки. Тук-там из дворчетата в околийските градчета се търкаляха сиротни кокоши пера и предизвикваха просълзяване, а в болниците оздравяваха последните лакомници, привършвайки кървавия дрисък, съпътствуван от повръщане.

През последните три седмици професор Персиков направо беше се съсипал от работа. Кокошите събития го изкараха от релсите и стовариха върху него двойна тежест. По цели вечери му се налагаше да участва в заседанията на кокошите комисии. Персиков работеше в кокошата област без особен плам, но това си беше съвсем естествено — цялата му глава беше пълна с друго, основно и важно — с онова, от което беше го откъснала кокошата катастрофа, тоест от червения лъч. Навреждайки на и бездруго подкопаното си здраве, крадейки от времето за сън и хранене, Персиков понякога не се прибираще на Пречистенка, а заспиваше на мушаменото канапе в кабинета си в института, за да може по цели нощи да се занимава с камерата и микроскопа.

Към края на юли напрежението поспадна. Работата на преименуваната комисия потече нормално и Персиков се върна към прекъснатите си експерименти. Микроскопите бяха заредени с нови препарати, в камерата под лъча с приказна бързина зрееше рибешки и жабешки хайвер. От Кьонигсберг с аероплан докараха специално поръчаните стъкла и към края на юли под наблюдението на Иванов механиците изработиха две нови големи камери, в които лъчът достигаше в основата си ширината на цигарена кутия и беше дълъг цял метър. Персиков радостно потри ръце и започна да се готви за

някакви тайнствени и сложни опити. Най-напред се разбра по телефона с народния комисар на просветата, а след това пак по телефона се обади на другаря Пилев-Шопаров, завеждащия отдел „Животновъдство“ към върховната комисия. От страна на Пилев Персиков срещна най-топло внимание. Ставаше дума за голяма поръчка в чужбина за професор Персиков. Пилев каза, че тутакси щял да телеграфира в Берлин и Ню Йорк.

* * *

Беше много слънчев августовски ден. Той пречеше на професора, затова щорите бяха спуснати. Подвижен рефлектор на едно краче хвърляше снопче остра светлина върху отрупаната с инструменти и стъкла маса. Смъкнал назад облегалката на въртящото се кресло, Персиков пушеше изнемощял и гледаше през лентите на дима с мъртви от умора, но доволни очи откrehнатата врата на камерата, където, загрявайки леко и бездруго задушния и мръсен въздух в кабинета, тихо лежеше червеният сноп на лъча.

На вратата се почука.

— Е? — попита Персиков.

Вратата скръцна меко и влезе Панкрат. Той застана мирно и пребледнял от страх пред божеството, каза така:

— Орис ви търси, господин професоре.

На прага се появи човек. Персиков се вторачи във влезлия през рамо, над очилата. Персиков беше твърде далеч от живота — не се интересуваше от него, но сега дори на Персиков му се наби в очи главната черта на влезлия човек. Лицето на влезлия направи на Персиков същото впечатление, което правеше на всички — крайно неприятно впечатление. Малките му очички гледаха света изумено и в същото време уверено, в късите му крака с плоски табани имаше нещо просташко. Лицето му беше избръснато до синьо. Персиков веднага се намръщи. Скръцна безмилостно с винта и гледайки дошлия вече не над очилата си, а през тях, рече:

— Писмо ли носите? Къде е то?

— Казвам се Александър Семьонович Орис и съм назначен за завеждащ показния совхоз „Червен лъч“ — поясни дошлият.

— Е, та?

— И затуй съм дошъл при вас, другарю, с поверителен документ.

— По-накратко!

Пришълецът разкопча куртката си и извади заповед, напечатана на дебела хартия. Подаде я на Персиков. А след това седна без покана на въртящото се столче.

— Внимавайте да не бутнете масата — с омраза изрече Персиков.

Пришълецът уплашено погледна масата, на другия край на която във влажния тъмен отвор мъждукаха безжизнено като изумруди нечий очи. От тях лъхаше хлад.

Щом прочете документа, Персиков скочи от креслото си и се втурна към телефона. След няколко секунди той вече говореше припряно и крайно ядосано:

— Да прощавате... Не мога да го разбера... Как така? Аз... Без да ми поискате съгласието, без да се посъветвате с мен... Но той кой знае какви бели ще направи!!!

Като чу това, непознатият се извъртя крайно засегнат заедно със столчето.

— Извинявам се, аз съм завеж...

— Да прощавате, не мога да го разбера... Аз най-сетне категорично протестирам. Не съм съгласен да се правят опити с яйца... Преди аз самият да съм ги провел...

Работата свърши с това, че поморавелият Персиков затръшна слушалката и каза не в нея, а към стената:

— Измивам си ръцете.

След това Персиков се обърна към пришълеца и заговори:

— Моля... Под-чинявам се. Ваша си работа. Ето, моля. Това тук е дъговата лампа. От нея получавате посредством преместване на окуляра — Персиков щракна с капака на камерата, приличаща на фотоапарат — сноп светлина, който можете да фокусирате посредством преместване на обективите; ето го — номер едно... и на огледалото — номер две. — Персиков загаси лъча, пак го запали на пода на азбестовата камера. — А на пода в лъча можете да сложите каквото си искате и да правите опити.

ИСТОРИЯТА В СОВХОЗА

Положително няма по-прекрасно време от зрелия август, па било то и в Смоленска губерния. Лятото на 1928 година, както знаем, беше отлично, с навреме паднали дъждове през пролетта, с ярко горещо слънце, с отлична реколта. Ябълките в бившето имение на Шереметеви зрееха, горите се зеленееха, жълто се ширеха квадратите на нивите. В лоното на природата човек става по-извисен.

Александър Семьонович Орис оживено се завтече надолу по стъпалата на главния вход с колоните, на които беше закована табела под звезда:

СОВХОЗ „ЧЕРВЕН ЛЪЧ“

и се втурна право към камионетката, която под охрана бе докарала трите черни камери. През целия ден Александър Семьонович и помощниците му монтираха камерите в бившата зимна градина — оранжерията на Шереметеви. Надвечер всичко беше готово. Под стъкления таван светна бяло матово кълбо, сложиха камерите върху тухли и пристигналият заедно с камерите механик, след като пощрака и повъртя лъскавите винтове, запали на азбестовия под в черните сандъчета червения тайнствен лъч.

Александър Семьонович се въртеше наоколо, лично се качваше на стълбата, за да провери жиците. На другия ден от гарата се върна същата камионетка и изплю три сандъка от великолепен гладък шперплат, целите облепени с етикети и с бели на черен фон надписи.

— Внимателно: яйца!!!

— А бе защо толкоз малко са изпратили? — зачуди се Александър Семьонович, но веднага се разтърча и започна да разопакова яйцата. Разопаковането се извършваше пак в оранжерията и в него вземаха участие самият Александър Семьонович, необикновено дебелият му жена Маня, едноокият бивш градинар на бившите Шереметеви, а сега служещ в совхоза на универсалната длъжност пазач, и чистачката Дуня. Александър Семьонович се разпореждаше, хвърляйки влюбени погледи на сандъците, които му се струаха такъв

солиден компактен подарък под нежната залезна светлина на горните стъкла на оранжерията. Шляпайки със сандалите си, Александър Семьонович се суетеше около сандъците.

Яйцата се оказаха чудесно опаковани: под дъсчения капак имаше слой парафинова хартия, след това попивателна, после започваше дебел слой талаш, после стърготини и сред тях се замяркаха белите главички на яйцата.

— Чужбина — каза Александър Семьонович, докато редеше яйцата на дървената маса, — туй да не са ви нашите селяшки яйца... Сигурно всичките са брамапутри, дявол ги взел! Немски... Само не разбирам защо са мръсни — замислено рече Александър Семьонович... — Маня, ти наглеждай. Нека продължат да стоварват, а аз отивам на телефона.

Вечерта в кабинета в Зоологическия институт телефонът зазвъня като луд. Професор Персиков разчорли косата си и отиде при апарата.

— Е? — попита той.

— Да мием ли яйцата, професоре?

— За какво става дума? Какво? Какво питате? — ядоса се Персиков. — Откъде се обаждате?

— От Николское, Смоленска губерния — отговори слушалката.

— Нищо не разбирам. Не познавам никакъв Николски. Кой е на телефона?

— Орис — сурово каза слушалката.

— Що за Орис? Ах, да... сетих се... та какво ме питате?

— Да ги мием ли?... Изпратили са ми от чужбина партида кокоши яйца.

— Е, и?...

— ... А те целите са изпоцапани...

— Имате някаква грешка... Отде-накъде ще са „изпоцапани“, както се изразявате? Е, може по тях да са полепнали малко курешки... или нещо друго...

— Та да не ги ли мием?

— Разбира се, че няма нужда... Да не би вече да зареждате камерите с яйца?

— Зареждам ги. Да. Благодарско — изцъка слушалката и стихна.

— „Благодарско“ — с омраза повтори Персиков на приват-доцента Иванов. — Как ви харесва тоя тип, Пьотър Степанович?

Иванов се засмя.

— Той ли беше? Представям си какъв деликатес ще опече там от тия яйца.

— Ама... — злобно заговори Персиков — представете си, Пьотър Степанович... е, прекрасно... твърде възможно е, че върху деутероплазмата на кокошето яйце лъчът ще окаже същото въздействие, както и върху плазмата на голите. Твърде възможно е, че ще му се излюпят кокошки. Само че нали нито вие, нито аз можем да кажем какви ще са тия кокошки... може би за нищо няма да стават. Може би ще изпукат след два дена. Може би няма да са годни за ядене! А мога ли гарантирам, че ще стоят на краката си?! Може би костите им ще са трошливи. — Персиков беше се разпалил, размахваше длан и сгъваше пръстите си един подир друг.

— Нямаше ли възможност да откажете? — попита Иванов.

Персиков поморавя, взе писмото и го показва на Иванов. Той го прочете и се усмихна иронично.

— Мдаа... — многозначително каза той.

— И още нещо... Аз от два месеца чакам моята поръчка и никой нищо не знае за нея. А на тоя моментално и яйца са му изпратили, и изобщо пълно съдействие...

— От това нищо няма да излезе, Владимир Ипатич. И работата ще свърши с туй, че ще ви върнат камерите.

— Дано по-скоро да стане това, че и моите опити се забавят.

Дните бяха невероятно горещи. Над нивите ясно се виждаше как се гъне прозрачният мазен зной. А нощите — чудни, омайни, зелени. Дворецът-совхоз светеше, сякаш беше от мляко или от захар, в парка сенките трепкаха, а изкуствените езера бяха станали двуцветни — до половината озарени от лунния стълб, а другата половина потънала в бездънна тъма. На огрените от луната петна човек спокойно можеше да чете „Известия“ с изключение на шахматната рубрика, която се набира със ситен нонпарей.

В десет часа вечерта, когато стихнаха звуците в разположеното зад совхоза село Концовка, идиличният пейзаж се огласи от прелестните звуци на флейта.

Свиреше на флейта лично завеждащият совхоза Александър Семьонович Орис и свиреше, трябва да му признаем, прекрасно.

Концертът над стъклените води, горичките и парка вече беше към края си, когато ненадейно стана нещо, което го прекъсна предсрочно. А именно в Концовка кучетата, които по това време би трябвало да спят, изведнъж нададоха непоносим лай, постепенно преминал във всеобщ мъчителен вой. Воят, разраствайки се, литна над нивята и тутакси му отвърна картечният милионогласен концерт на жабите от изкуствените езера. Всичко това беше толкова страховито, че за миг тайнствената омайна нощ сякаш помръкна.

Александър Семьонович остави флейтата и излезе на верандата.

— Маня. Чуваш ли? Проклети кучета... Как мислиш, защо пощръкляха?

— Отде да знам? — отговори Маня, загледана в месечината.

— Слушай, Манечка, я ела да погледнем яйчицата — предложи Александър Семьонович.

— Ей богу, Александър Семьонович, съвсем си се побъркал с тия твои яйца и кокошчици. Почини си малко!

— Не, Манечка, да идем.

В оранжерията грееше яркото кълбо. Дойде и Дуня с пламнало лице и светнали очи. Александър Семьонович нежно отвори контролните стъкла и всички занадничаха в камерите. На белия азбестов под кротуваха в правилни редици изпъстрените с петна яркочервени яйца, в камерите беше беззвучно... а горе кълбото от 15 000 свеци съскаше тихо...

— Ех, ще измътя аз пиленца! — с ентусиазъм рече Александър Семьонович, надничайки ту отстрани през контролните процепи, ту отгоре, през широките вентилационни отвори. — Ще видите... Какво? Няма ли да измътя?

Следващият ден бе ознаменуван от извънредно странни и необясними събития. Заранта още при първия блясък на слънцето горичките, които обикновено приветстваха светилото с неспирно и мощно птиче чуруликане, го посрещнаха с пълно безмълвие. Това бе забелязано от абсолютно всички. Сякаш пред буря. Вечерта също не мина без сюрпризи. Ако заранта млъкнаха горичките, показвайки съвсем ясно колко подозрително неприятна е тишината сред дърветата, ако по пладне изчезнаха някъде врабците от совхозния двор, то вечерта млъкна изкуственото езеро в Шереметевка. Това беше наистина изумително, защото на всички местни хора на четирийсет версти

околовърхът прекрасно им беше известно прочутото квакане на шереметевските жаби. А сега те сякаш бяха измрели. Откъм изкуственото езеро не се дочуваше нито един глас и тръстиките се издигаха беззвучно. Александър Семьонович съвсем се разстрои.

— Това е странно — каза по време на обедата Александър Семьонович на жена си, — не мога да разбера защо им е трябвало на тия птички да отлитат.

Вечерта дойде третата изненада — пак завиха кучетата в Концовка, и хем как! Над лунните нивя ехтеше непрекъснат стон, злобен и жален. Александър Семьонович се почувствува донякъде възнаграден от още един сюрприз, но този път приятен, а именно в оранжерията. В камерите бе започнало да се чува непрекъснато чукане в червените яйца. Токи... токи... токи... токи... чукаше ту в едно, ту в друго, ту в трето яйце.

За Александър Семьонович чукането в яйцата беше Триумфално чукане. Начаса бяха забравени странните произшествия в горичката и в изкуственото езеро.

На другата заран Александър Семьонович го чакаше неприятност. Стражникът беше крайно сконфузен, слагаше ръце на сърцето си и се кълнеше, че не бил спал, но нищо не е забелязал.

— Необяснима работа — уверяваше стражникът, — аз съм непричинен, другарю Орис.

— Благодаря ви, много съм ви признателен — скастри го Александър Семьонович, — какво си мислите бе, другарю? За какво сте сложен? Да гледате. Щом е тъй, кажете ми къде са се дянали. Нали са се излюпили? Избягали са значи. Значи вие сте оставили вратата отворена и сте се скатали някъде. Да ми намерите пилетата!

— Къде ще се скатая?! Не си ли знам аз работата? — засегна се най-сетне воинът. — Що ме хокате, без да има за какво, другарю Орис?!

— Тогаз къде са се дянали?

— Знам ли?! Сам мога ли да ги увардя? За какво съм бил сложен! Да гледам някой да не задигне камерите. И си изпълнявам длъжността. Ей ви ги камерите. А по закон не съм длъжен да ви ловя пилетата. Кой знае какви пилета ще ви се излюпят, може да са толкоз чевръсти, че и с велосипед да ги гониш, пак да не ги настигнеш!

Александър Семьонович се поумири, измърмори нещо и изпадна в състояние на почуда. Работата наистина беше странна. В първата камера, която заредиха най-напред, две яйца, намиращи се в самата основа на лъча, се оказаха разчупени. И едното от тях дори беше се търкулнало настрана. Черупката се виждаше на азбестовия под, в лъча.

— Дявол ги знае — мърмореше Александър Семьонович, — прозорците са затворени, не вярвам през покрива да са излетели.

Навири глава и погледна натам, където в джамлъка на покрива имаше няколко широки дупки.

— Какви ги приказвате, Александър Семьонович?! — крайно се зачуди Дуня. — Как тъй пиле ще хвърчи? Тук някъде трябва да са... Пили... пили... пили... — завика тя и занаднича из ъглите на оранжерията, където бяха струпани прашни саксии, някакви дъски и боклуци. Но нито едно пиле не се обади.

Целият щатен състав два часа търча из двора на совхоза да търси чевръстите пилета и никъде нищо не намери. Денят премина крайно възбудено. Караулът на камерите бе увеличен с пазача, на когото се даде най-строга заповед през петнайсет минути да поглежда през прозорчетата на камерите и стане ли нещо, да вика Александър Семьонович. Стражникът седеше начумерен до вратата, сложил пушката между колената си. Александър Семьонович толкова се улиса в работа, че седна да обядва чак в един и половина. Следобеда си поспа час, час и нещо на прохладна сянка върху бившата отоманка на Шереметев, пийна си совхозен сухарен квас, прескочи до оранжерията и се убеди, че сега там всичко е в пълен ред. Старият пазач лежеше по корем на една рогозка и гледаше, премигвайки, през контролното стъкло на първата камера. Стражникът бодърствуваше, без да напуща вратата.

Но имаше и новини: яйцата в третата камера, които бяха заредени най-късно, започнаха да примляскват, да цъкат, сякаш вътре в тях някой хлипаше.

Александър Семьонович поклеча край камерите, но в негово присъствие нищо не се излюпи, стана, поразтърпка се и заяви, че няма да напуща чифлика, а само ще иде до изкуственото езеро да се изкъпе и в случай на нужда незабавно да го повикат. Изтича до двореца, влезе в спалнята, където имаше два тесни пружинени кревата с разхвърляни завивки и по пода бяха струпани купчини зелени ябълки и камари

просо, приготвено за бъдещите пилета, въоръжи се с хавлиена кърпа, а след кратък размисъл взе и флейтата, за да си посвири на спокойствие над водната шир. Бодро изтича от двореца, прекоси двора на совхоза и се запъти по върбовата алейка към изкуственото езеро. Бодро крачеше Орис, размахвайки хавлиената кърпа и стиснал флейтата под мишница. Небето дори през върбите го обливаше със зной и тялото му го сърбеше и жадуваше час по-скоро да се цамбурне във водата. Вдясно от Орис започваха гъсти буренаци, в които той се изплю пътем. И веднага в дълбините на перестата мешавица се зачу шумолене, сякаш някой влачеше греда. Александър Семьонович почувствува мимолетно изтръпване, обърна глава към гъсталака и го загледа учудено. Изкуственото езеро от два дена насам не беше се обаждало с никакви звуци. Шумоленето стихна, над буренаците се мярна привлекателно гладката повърхност на изкуственото езеро и сивият покрив на съблекалничката. Няколко водни кончета се стрелнаха пред Александър Семьонович. Той вече се канеше да свие към дъсченото кейче, когато неочаквано шумоленето в зеленината се повтори и към него се присъедини късо изсъскване сякаш бяха избили масло и пара от локомотив. Александър Семьонович се стресна и взе да се вглежда във високата стена на буренака.

— Александър Семьонович — прозвуча в този момент гласът на жената на Орис и бялата ѝ блузка се мярна, скри се и пак се мярна сред малините. — Чакай, и аз ще дойда да се окъпя.

Жена му бързаше към изкуственото езеро, но Александър Семьонович нищо не ѝ отговори, целият прикован към бурените. Една сивкавомаслинена греда започна да се издига от гъсталака и да расте пред очите му. На Александър Семьонович му се стори, че гредата е изпъстрена с някакви мокри жълтеникави петна. Тя взе да се източва, като се гънеше и мърдаше, и се източи толкова високо, че нисичката чепата върба остана под нея... След това горната част на гредата се пречупи, наведе се леко и над Александър Семьонович се оказа нещо наподобяващо по височина московски електрически стълб. Само че това нещо беше близо три пъти по-дебело и значително по-красиво от стълба благодарение на люспестата си татуировка. Без още да разбира каквото и да е, но вече примирайки, Александър Семьонович погледна към горния край на ужасния стълб и сърцето му за няколко секунди престана да тупка. Стори му се, че наред августовския ден е свил

внезапен студ, а пред очите му притъмня, сякаш гледаше слънцето през летните си гащи.

Излезе, че в горния край на гредата имало глава. Тя беше сплескана, заострена и украсена с жълто кръгло петно на маслинен фон. Лишените от клепачи, разтворени ледени и тесни очи се намираха дълбоко под стряхата на главата и в тези очи святкаше невиждана злоба. Главата направи такова движение, сякаш кълвеше въздуха, целият стълб се прибра в бурените, останаха само очите и се загледаха, без да мигат, в Александър Семьонович. Той, плувнал в лепкава пот, произнесе четири думи, съвсем невероятни и предизвикани от влудяващия го страх. Толкова прекрасни бяха тези очи между листата.

— Какви са тия шеги?...

Главата пак щръкна, започна да се показва и тялото. Александър Семьонович доближи флейтата до устните си, изписука дрезгаво и засвири, задъхвайки се ежесекундно, валса от „Евгений Онегин“. Очите в буренака тутакси пламнаха от непримирима омраза към тази опера.

— Ти пощуря ли, че свириш в тая жега? — се чу веселият глас на Маня и Александър Семьонович зърна с крайчеца на окото си някъде вдясно едно бяло петно.

След това кански писък прониза целия совхоз, разрасна се и литна нагоре, а валсът заподскача като със счупен крак. Главата от бурените се стрелна напред, очите ѝ зарязаха Александър Семьонович, опрощавайки грешната му душа. Една змия, дълга десетина метра и дебела колкото човек, изскочи като пружина от бурените. Над пътя се вдигна облак прахоляк и валсът секна. Змията се шмугна покрай завеждащия совхоза право натам, където беше бялата блузка. Орис видя съвсем ясно: Мамя стана жълто-бяла и нейната дълга коса щръкна като телена на половин аршин над главата ѝ. Пред очите на Орис змията отвори за миг устата си, от която изскочи нещо приличащо на вилица, и така ухапа за рамото премалялата Маня, започнала да се свлича в прахоляка, че я подхвърли на половин аршин над земята. Тогава Маня повтори срязващия предсмъртен вик. Змията се нави на десетметрова бургия, опашката ѝ размете цял смерч, и започна да стяга Маня. Тя не издаде повече нито звук и Орис чу само как пращят костите ѝ. Главата на Маня се издигна високо над земята. След това змията разчекна челюстите си, зина, мигновено надяна

главата си върху главата на Маня и започна да се нахлузва върху пея като ръкавица на пръст. От змията на всички посоки лъхаше такова горещо дишане, че то докосна лицето на Орис, а опашката ѝ насмалко не го събори на пътя в лютивия прахоляк. Обзет от предсмъртна изнемога, той най-сетне се отскубна от пътя и търти да бяга, без да вижда никого и нищо, огласяйки околностите с дивашки рев...

ЖИВАТА КАША

Агентът на Държавното политическо управление на гара Дугино Шчукин беше много храбър човек. Той замислено каза на другаря си, рижавия Полайтис:

— Ами да отидем. А? Докарай мотоциклета.

Помълча малко и добави, говорейки на човека, който седеше на пейката:

— Оставете си флейтата.

Но белокосият треперещ човек на пейката в помещението на дугинското ГПУ не остави флейтата, а заплака и замуча. Тогава Шчукин и Полайтис разбраха, че ще трябва да изскубнат флейтата. Пръстите бяха се залепили за нея. Шчукин, който се отличаваше с огромна физическа сила, започна да изправя пръстите му един по един и ги изправи всичките. После сложиха флейтата на масата.

Беше ранна слънчева утрин на другия ден след смъртта на Маня.

— Ще дойдете с нас — каза Шчукин на Александър Семьонович — да ни покажете кое къде е.

Но Орис ужасен се задърпа и се закри с ръце като от страшно видение.

Шчукин стана мълчалив и сериозен и веднага изпрати в Грачовка някаква телеграма. Третият агент получи от Шчукин нареждане да не се дели от Александър Семьонович и да го съпроводи до Москва. А Шчукин и Полайтис започнаха да се подготвят за експедицията. Когато слънцето взе доста да прежуря, на баира, под който се виеше рекичката Мочур, се показа потъналият в зеленина захарен дворец с колони. Наоколо цареше мъртвешка тишина. Моторетката профуча по моста и Полайтис натисна тромбата, за да излезе някой да ги посрещне. Но никой и отникъде не се обади, като изключим далечните пошръклели кучета в Концовка. Мотоциклетът намали скорост и се насочи към портата с позеленели лълове. Напрашените агенти с жълти гети скочиха на земята, вързаха с верига и катинар машината за решетката на оградата и влязоха в двора. Тишината ги смая.

— Ей, има ли някой тук? — провикна се Шчукин.

Но никой не отвърна на баса му. Агентите обиколиха целия двор, учудвайки се все повече и повече. Полайтис се намръщи. Шчукин взе да гледа сериозно и да смръщва все повече светлите си вежди. Надникнаха през затворения прозорец на кухнята и видяха, че там няма жив човек, но целият под е осеян с натрошени съдини.

— Знаеш ли, че наистина им се е случило нещо. Сега виждам. Катастрофа — каза Полайтис.

По тухлената пътечка агентите минаха покрай цветните лехи, стигнаха до задния двор, прекосиха го и видяха лъскавите стъкла на оранжерията.

— Я почакай — каза шепнешком Шчукин и откачи револвера от колана си. Полайтис настръхна и свали леката картечница от рамото си. Странен и много мощен звук ечеше в оранжерията и някъде зад нея. Човек можеше да си помисли, че някъде съска локомотив.

„Зау-зау... зау-зау... с-с-с-с...“ — съскаше оранжерията.

— По-предпазливо, ей — прошепна Шчукин и като гледаха да не тракат с токовете си, агентите съвсем се доближиха до стъклата и надникнаха в оранжерията.

Полайтис веднага отскочи назад и лицето му пребледня. Шчукин зяпна и се вцепени с револвера в ръката.

Цялата оранжерия шаваше като червясала каша. По пода на оранжерията пълзяха огромни змии. Те се навиваха на кълбета и се развиваха, съскаха и се премятаха, тътреха и люлееха глави. Строшените черупки по пода пращяха под телата им. Отгоре бледо гореше много мощен електрически глобус и затова цялата вътрешност на оранжерията беше озарена от странна кинематографична светлина. На пода стърчаха, сякаш фотографски, три огромни сандъка; два от тях, отместени и килнати на една страна, бяха угаснали, а в третия грееше малко гъстомалиново светлинно петно. Змии от всякаква големина пълзяха по жиците, изкачваха се по черчеветата, измъкваха се през отворите на покрива. На самия електрически глобус висеше съвсем черна петниста змия, дълга няколко аршина, и главата ѝ се люлееше край глобуса като махало. Някакви дрънкалки тракаха сред съскането, от оранжерията лъхаше странна миризма на гнило, на блато. Освен това агентите смътно зърнаха купчини бели яйца, пръснати из прашните ъгли, една странна дебелокрака птица, легнала

неподвижно край камерите, човешки труп в сиво до вратата и захвърлена пушка.

— Назад — извика Шчукин и тръгна заднишком, като избутваше Полайтис настрана с лявата си ръка и вдигаше с дясната револвера. Успя да стреля осем-девет пъти, изсъсквайки и изхвърляйки към оранжерията зеленикава мълния. Звукът страшно се засили и в отговор на стрелбата на Шчукин цялата оранжерия се разшава лудешки и през всички дупки започнаха да се подават плоски глави. Тътенът веднага започна да препуска из целия совхоз и стъклата захвърляха отблясъци. „Чах-чах-чах-тах“ — стреляше Полайтис, отстъпвайки заднишком. Странно четирилапо шумолене се чу зад гърба му и Полайтис изведнъж викна страшно и падна възник. Едно същество с патрави крака, кафяво-зелено на цвят, с грамадна остра муцуна, с назъбена опашка, приличащо на страхотно голям гущер, беше се втурнало иззад ъгъла на плевнята, бе прехапало яростно крака на Полайтис и го бе съборило на земята.

— Бягай, Шчукин — измуча той, хлипайки.

Шчукин стреля още няколко пъти към оранжерията и в нея се посипаха строшени стъкла. Но една огромна пружина, маслинена и гъвкава, изскочила от прозореца на мазето, се плъзна изотзад през двора, заемайки го целия с десетметровото си тяло, и само за миг обгърна краката на Шчукин. Той политна към земята и лъскавият му револвер отскочи настрана. Шчукин се провикна мощно, после се задуши, после пръстените го скриха целия освен главата, смъквайки скалпа ѝ, и тази глава се пукна. Оттам нататък в совхоза не се чу нито един изстрел. Всичко потъна в съскащия захлупващ звук. И в отговор на него много отдалеч вятърът донесе откъм Концовка вой, но вече не можеше да се познае чий е този вой — кучешки или човешки.

КАТАСТРОФАТА

В нощната редакция на „Известия“ ярко светеха глобусите и дежурният редактор връзваше на оловната маса втора страница с телеграмите „Из съюза на републиките“. Една шпалта му се мярна, той се загледа в нея през пенснето си и се закиска, събра около себе си коректорите от коректорското и метранпажа и показа на всички тази шпалта. На тясната ивица влажна хартия беше отпечатано:

„Грачовка, Смоленска губерния. В околията се е появила птица, голяма колкото кон и рита като кон. Вместо опашка има буржоазни дамски пера.“

Словослагателите се разсмяха.

— По мое време — заговори дежурният редактор, като се кикотеше мазно, — когато работех при Ваня Ситин в „Русское слово“, някои така се напиваха, че започваха да им се привиждат слонове. Право ви казвам. А сега, изглежда, щраусите са на мода.

Словослагателите пак се разсмяха.

— Какво, ще я вкарваме ли в броя, Иван Бонифатиевич? — попита метранпажът.

— Ти луд ли си?! — отговори му дежурният редактор. — Чудя се секретарят как я е пуснал. Това би е най-обикновена пиянска телеграма.

Затова излезлият на другия ден брой на „Известия“ както обикновено съдържаеше сума интересни материали, но в него липсваха каквито и да било намеци за грачовския щраус. В кабинета си приват-доцент Иванов, редовен читател на „Известия“, сгъна вестника, прозина се, каза: „Нищо интересно“ — и започна да си облича бялата престилка. А в кабинета на професор Персиков беше лудница. Уплашеният Панкрат стоеше мирно по войнишки.

— Разбрах... слушам — казваше той.

Персиков му връчи запечатан е червен восък плик и рече:

— Отиваш право в отдел „Животновъдство“ при тоя завеждащ Пил цев и му казваш направо, че е свиня. Кажи му, че аз, професор

Персиков, съм го казал. И му дай плика. Персиков бушуваше.

— Това е дявол знае какво — скимтеше той, като крачеше из кабинета и потриваше ръце през гумените ръкавици, — това е нечувана подигравка с мен и със зоологията. Докарват ми с камари от тия проклети кокоши яйца, а аз от два месеца не мога да си издействувам това, което ми е необходимо. Сякаш Америка е далеч!

Нахвърли се яростно върху телефона и се залови да звъни на някого. В кабинета му всичко беше готово за някакви тайнствени и крайно опасни опити, хартията за облепяне на вратите беше нарязана на ленти, донесени бяха водолазни шлемове с отвеждащи тръби и няколко лъскави като живак метални бутилки с етикети „Доброхим“, „Не пипай“ и с рисунка на череп и кръстосани кости.

Трябваше да минат поне три часа, преди професорът да се успокои и да се заеме с някои дребни работи. Тъкмо така постъпи той. Работи в института до единайсет часа вечерта и затова не знаеше какво става извън кремавите му стени. Нито разнеслият се из Москва глупав слух за някакви змии, нито странната телеграма, поместена във вечерния вестник, не му станаха известни.

* * *

Цяла Москва стана от сън и белите листове на вестниците я изпонакацах като птици. Листовете се сипеха и шумоляха в ръцете на всички и към единайсет часа предобед вестникарчетата вече нямаше какво да продават, макар че през този месец „Известия“ излизаше в тираж един милион и петстотин хиляди броя. Професор Персиков взе автобуса на Пречистенка и пристигна в института. Там го чакаше новина. Във вестибюла той видя грижливо обковани с метални ленти дървени сандъци, общо три броя, изпъстрени с чуждестранни етикети на немски език, и над тях царуваше един руски тебеширен надпис: „Внимателно — яйца“.

Бурна радост обзе професора.

— Най-сетне — провикна се той. — Панкрат, отваряй сандъците незабавно и внимателно, за да не ги изпотрошиш. При мен в кабинета.

Панкрат незабавно изпълни нареждането и след четвърт час в осеяния със стърготини и парчета хартия кабинет на професора

забушува неговият глас.

— Ама тия хора подиграват ли се с мен? — виеше професорът, размахваше юмруци и въртеше яйцата из ръцете си. — Тоя Пилев трябва да се казва не Пилев, а Говедов. Не позволявам да ме правят за смях. Какво е това, Панкрат?

— Яйца — скромно отговори Панкрат.

— Кокоши, разбираш ли, кокоши, дяволите да ги вземат! За какво са ми? Да ги изпратят на онзи негодник в неговия совхоз!

Персиков се втурна към телефона в ъгъла, но не сколаса да се обади.

— Владимир Ипатич! Владимир Ипатич! — заехтя в коридора на института гласът на Иванов.

Персиков остави слушалката и Панкрат се стрелна настрана, за да стори път на приват-доцента. Той нахълта в кабинета, без да свали, в разрез с джентълменските си маниери, килнатата на тила му мека шапка и с вестник в ръцете.

— Знаете ли какво е станало, Владимир Ипатич? — крещеше той и размахваше пред лицето на Персиков листа с надпис „Извънредно издание“, наред който се кипреше ярка цветна рисунка.

— Не, чакайте аз да ви кажа какво са направили ония — развика се в отговор Персиков, без да го слуша. — Решили са да ме смят с кокоши яйца. Тоя Пилев е пълен идиот, погледнете!

Иванов съвсем се побърка. Вторачи се ужасен в отворените сандъци, после в листа, след това очите му, кажи-речи, изскочиха от лицето.

— Ето какво било — замънка той задъхано, — сега разбирам... Не, Владимир Ипатич, само погледнете. — Той мигновено разгърна листа и посочи с разтреперани пръсти на Персиков цветното изображение. На него като страховит пожарникарски маркуч се гънеше маслинена змия на жълти петна сред някаква странна размазана зеленина. Тя беше фотографирана от птичи полет, от лека летателна машина, плъзнала се предпазливо над земята. — Какво е това според вас, Владимир Ипатич?

Персиков вдигна очилата на челото си, после ги премести пред очите, вгледа се в рисунката и каза крайно учудено:

— Ама че работа. Това... ами това е анаконда, водна боа.

Иванов захвърли шапката си, отпусна се на един стол и като изчукваше всяка дума с юмрук по масата, рече:

— Владимир Ипатич, тая анаконда е от Смоленска губерния. Нещо чудовищно. Разбирате ли, тоя негодник е измътил змии вместо кокошки и само си помислете: те имат същата невероятна носливост като жабите...

— Какво значи това? — отговори Персиков и лицето му стана мораво... — Шегувате се, Пьотър Степанович... Откъде ще се вземат?

Иванов бе онемял за миг, после получи дар-слово и сочейки с пръст отворения сандък, където сред жълтите стърготини лъщяха белите главички, каза:

— Ето откъде.

— Каквоо?! — изпищя Персиков, започвайки да разбира.

Иванов, съвсем сигурен, махна с двата си свити юмрука и се провикна:

— Бъдете спокоен. По погрешка са закарали вашата пратка със змийски и щраусови яйца в совхоза, а кокошите — на вас.

— Боже мой... боже мой — повтори Персиков, позеленя и се отпусна на въртящото се столче.

Панкрат съвсем се сачиса до вратата, пребледня и онемя. Иванов скочи, грабна листа и подчертавайки с острия си нокът един ред, викна право в ухото на професора:

— Е, сега им предстои голяма веселба!... Изобщо не си представям какво ще стане сега, Владимир Ипатич, само погледнете. — И той закрещя, четейки на глас първото попаднало му място от смачкания лист: — Змиите се движат на стада към Можайск... снасяйки невероятни количества яйца. Яйца са били забелязани в Духовска околия... Появили са се крокодили и щрауси. Частите с особено предназначение... и отредите на ГПУ са прекратили паниката във Вязма, като запалили крайградската гора и спрели по този начин движението на гадините.

Персиков, разноцветен, синкавоблед, с лудешки очи се вдигна от столчето и се развика задъхан:

— Анаконда... анаконда... водна боа! — Той с един замах смъкна вратовръзката си, откъсвайки копчетата на ризата, поморавя със страшен паралитичен цвят и олюлявайки се, с абсолютно тъпи стъклени очи хукна нанякъде.

БИТКАТА И СМЪРТТА

В Москва пламтеше лудешка електрическа нощ. Светеха всички прозорци и в жилищата нямаше място, където да не сияят крушки с махнати абажури. В нито едно жилище в Москва, която наброяваше четири милиона население, не спеше нито един човек освен пеленачетата. В жилищата ядяха и пиеха на крак, в жилищата се разнасяха викове и час по час разкривени лица надничаха през прозорците от всички етажи, устремявайки погледи към небето, което беше разсечено във всички посоки от прожектори. В небето от време на време пламваха бели светлини, хвърляха разтапящи се бледи конуси над Москва и изчезваха, угасваха. Небето непрекъснато бучеше от много ниския аеропланен тътен.

Призори през съвсем безсънната Москва, незагасила нито една крушка нагоре по Тверская, помитайки всичко изпречило ѝ се, което се притискаше към входовете и витрините и трошеше техните стъкла, премина многохилядната, чаткаща с копита по паветата змия на конната армия. Връхчетата на малиновите качулки се люшкаха на сивите гърбове и връхчетата на копията боцкаха небето. Подплашената и виеща тълпа като че ли се посъвзе, щом видя напирашите напред, разсичащи разплисканото зарево на безумието редици. От време на време, прекъсвайки редиците на конниците, с открити лица минаваха пак на коне странни фигури със странни фереджета, с тръби и стоманени бутилки, привързани на гърбовете им с ремъци. След тях пълзяха грамадни автоцистерни с много дълги ръкави и маркучи, съвсем като на пожарникарските коли, и тежки, разтрошаващи паветата, затворени отвсякъде и светещи с тесните си бойници танкове с гъсенични лапи. Прекъсваха се редиците на конниците и се занизаха автомобили, целите обковани със сиви брони, със същите щръкнали навън тръби и с бели нарисувани черепи от двете страни под надписа „Газ“ и „Доброхим“.

Институтът беше слабо осветен. До него събитията долитаха само на откъслечни, мъгляви и глухи отзвуци. Веднъж под огнения часовник близо до Манежа изтреця като ветрило залп, бяха разстреляли на място мародерите, които се опитали да ограбят едно жилище на Волхонка. Автомобилното движение по улицата беше слабо, то се бе струпало около гарите. В кабинета на професора, където едва-едва светеше една лампа, хвърляща снопче светлина върху бюрото, Персиков седеше, подпрял главата си с ръце, и мълчеше. Около него се разнасяше слоест дим. Лъчът в сандъчето беше угаснал. Професорът не работеше, нито пък четеше. Отместен настрана, под левия му лакът лежеше вчерашният бюлетин с телеграмите, отпечатан на тясна хартиена лента, в който се съобщаваше, че Смоленск гори целият и че артилерията обстрелва можайската гора по квадрати, за да унищожи залежите от крокодилски яйца, снесени във всички влажни дерета. Съобщаваше се, че самолетната ескадрила край Вязма е действувала много успешно и е заляла с газ почти цялата околия, но че човешките жертви в тези пространства са неизчислими, защото населението, вместо да напуска околииите в рамките на една правилна евакуация, се мятало на разпокъсани групички на свой риск — кой накъдето види. Съобщаваше се, че в можайското направление самостоятелната кавказка кавалерийска дивизия блестящо е спечелила боя с щраусовите ята, изклала ги е до крак и е унищожила грамадно количество щраусови яйца.

Професорът изобщо не беше чел бюлетина, гледаше с изцъклени очи право пред себе си и пушеше. Освен него в института имаше само двама души — Панкрат и час по час започващата да плаче икономка Маря Степановна, която прекарваше вече трета безсънна нощ в кабинета на професора, защото той за нищо на света не искаше да се откъсне от своето единствено угаснало сандъче. Институтът мълчеше и всичко стана внезапно.

Откъм тротоара ненадейно се зачуха пълни с омраза звънливи викове, които накараха Маря Степановна да скочи и да изпищи. На улицата се замяркаха светлините на фенери и се чу гласът на Панкрат откъм вестибюла. Страшно се задумка по желязната входна врата на

института, стените се разтресоха. След това се пръсна голямото стъкло в съседния кабинет. Издрънча и се изсипа стъклото в кабинета на професора и едно сиво паве прехвърча през прозореца и направи на сол стъклената маса. Жабите в терариумите заподскачаха и надигнаха вопъл. Защура се и запищя Маря Степановна, втурна се към професора, хвана го за ръцете и се развика:

— Бягайте, Владимир Ипатич, бягайте.

Той стана от въртящия се стол, изпъна се, сви показалеца си на кука и й отговори:

— Никъде няма да ида — изрече той, — това е просто глупост, те се мятат като луди... А щом цяла Москва е полудяла, къде да ида? И, моля ви се, престанете да викате. Какво съм виновен аз? Панкрат! — повика той и натисна бутона.

Вероятно искаше Панкрат да сложи край на цялата тая суетня, която той изобщо никога не беше обичал. Но Панкрат вече нищо не можеше да направи. Грохотът завърши с това, че двойната врата на института се разтвори и отдалеч се дочуха изстрели като от тапишник, а после целият институт закънтя от топуркане, викове и трошене на стъкла. Маря Степановна се вкопчи в ръкава на Персиков и го затегли нанякъде, той се изскубна от нея, изправи се в цял ръст и излезе в коридора както си беше по бялата престилка.

— Е? — попита той.

Вратата се разтвори и първото, което се появи в нейната рамка, беше гърбът на един военен с малинов кант и звезда на левия ръкав. Той отстъпваше заднишком откъм вратата, през която напираше да мине яростната тълпа, и стреляше с револвер. После се втурна покрай Персиков и му извика:

— Спасявайте се, професоре, нищо повече не мога да направя.

Отвърна му писъкът на Маря Степановна. Военният се шмугна край Персиков, който стоеше като бяла статуя, и изчезна в мрака на криволичещите коридори в срещуположния край. Хората нахълтваха през вратата и крещяха:

— Удрете! Убийте го...

— Световния злодей!

— Ти развъди гадовете!

Разкривени лица, разпрани дрехи заподскачаха из коридорите и някой стреля. Замяркаха се тояги. Персиков отстъпи малко назад,

притвори вратата на кабинета, където в ужас бе коленичила на пода Мария Степановна, разпери ръце като разпнат... Той не искаше да пусне тълпата вътре и се развика ядосано:

— Това е феноменална лудост... вие сте същински диви зверове. Какво искате? — Зави: — Вън оттук! — И завърши фразата си с рязкото, познато на всички провикване: — Панкрат, изпъди ги!

Но Панкрат вече никого не можеше да изпъди. С премазана глава, стъпкан и разкъсан на парчета, Панкрат лежеше неподвижно във вестибюла и нови, и нови тълпи нахлуваха покрай него, без да обръщат внимание на стрелбата на милицията откъм улицата.

Един нисък човек с маймунски крака, с разпрано сако, с разкъсан нагръдник, кривнат на една страна, изпревари другите, втурна се към Персиков и със страшен удар на тоягата си му разцепи черепа. Персиков се олюля, започна да пада настрана и последната му дума беше:

— Панкрат... Панкрат.

МРАЗОВИТИЯТ DEUS EX MACHINA

През нощта на 19-и срещу 20-и август 1928 сви нечуван, незапомнен дори от столетниците студ. Той дойде и се задържа две денонощия, достигайки 18 градуса под нулата. Подивялата Москва залости всички прозорци, всички врати. Чак към края на третото денонощие населението проумя, че студът е спасил столицата и безграничните пространства, които владееше тя и които бяха сполетени от страшната беда от 28-а година. Конната армия край Можайск, загубила три четвърти от състава си, бе започнала да изнемогва и газовите ескадрили не бяха в състояние да спрат движението на отвратителните влечуги, настъпващи в полукръг към Москва от запад, югозапад и юг.

Задуши ги студът. Отвратителните глутници не издържаха двете денонощия 18-градусов студ и към 25 август, когато студът изчезна, вече нямаше с кого да се воюва. Бедата бе свършила. Горите, полята, безкрайните блата още бяха осеяни с пъстри яйца, понякога покрити със странни, чуждоземски невиджани шарки, които безследно изчезналият Орис бе взел за мръсотия. Но тези яйца бяха съвсем безвредни. Те бяха мъртви, зародишите в тях — изтребени.

Започнаха дълги епидемии, разнесоха се зарази от труповете на гадовете и хората и армията още дълго ходи, но вече снабдена не с газове, а със сапъорни принадлежности, с цистерни с бензин и маркучи и очисти земята. Очисти я и всичко се свърши до пролетта на 1929 година.

А през пролетта на 1929 година пак затанцува, грейна и заподскача със светлините си Москва и пак както на времето съскаше движението на автомобилите и висеше като на конец лунният сърп; и на мястото на изгорелия през август 1928 година двуетажен институт построиха нов зоологически дворец и негов завеждащ стана приват-доцент Иванов. Но Персиков вече го нямаше.

За лъча и за катастрофата от 28-а година още дълго се говори и писа по цял свят, но после името на професор Владимир Ипатиевич

Персиков се забули в мъгла и угасна, както бе угаснал и самият открит от него през една априлска нощ червен лъч. А лъчът втори път не можа да бъде получен. Първата камера бе унищожена от разярената тълпа през нощта, когато беше убит Персиков. Трите камери изгоряха в николския совхоз „Червен лъч“ при първия бой на ескадрилата с гадовете и не можаха да бъдат възстановени.

Издание:

Михаил Булгаков. Кучешко сърце

ДИ „Народна култура“, София, 1989

Библиотека „Панорама“

Рецензент Иван Цветков

Редактор: Иван Дойчинов

Художествено оформление: Владислав Паскалев

Рисунка: Стефан Марков

Художник-редактор: Стефан Десподов

Технически редактор: Олга Стоянова

Коректор: Евдокия Попова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.